

รายงานการวิจัย
โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
จังหวัดตรังและจังหวัดสตูล

พฤษพิงษ์ เล็กศิริรัตน์
เพชรรา วงศ์ประไพโรจน์
เรวดี กระหม่อมวงศ์

สารบัญ

คำนำ	
สารบัญ	
บัญชีตาราง	
บัญชีภาพประกอบ	
บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาของโครงการ.....	1
วัตถุประสงค์.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	2
กรอบความคิดของโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 81.....	5
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.....	6
การปฏิรูปการเรียนรู้.....	8
การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน.....	13
การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	25
การวิจัยในชั้นเรียน.....	33
การประกันคุณภาพ.....	40
สาระสังเขปของโรงเรียนในพื้นที่.....	42
กรอบความคิดในการวิจัย.....	52
3 วิธีดำเนินการวิจัย	56
วิธีการดำเนินงาน.....	57
การรายงานผลการดำเนินงานปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน.....	58

บทที่	หน้า
การพัฒนาบุคลากรระยะที่ 1.....	58
การพัฒนาบุคลากรระยะที่ 2.....	59
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา.....	61
4 ผลการดำเนินงาน.....	62
โรงเรียนนาโยงวิทยาคม.....	62
โรงเรียนบ้านควนโพธิ์.....	71
โรงเรียนบ้านแหลม.....	86
โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120.....	93
โรงเรียนบ้านท่าชะมวง.....	104
5 สรุปผลการดำเนินงาน.....	114
ผลการปฏิรูปการเรียนรู้.....	114
ผลการดำเนินงานปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน.....	115
ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการดำเนินงานระหว่างโรงเรียน.....	119
สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น.....	121
ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงาน.....	121
ผลการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จ.....	122
ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและแนวทางแก้ไข.....	123
ผลกระทบ.....	123
ข้อเสนอแนะ.....	123
บรรณานุกรม.....	125

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1. แสดงจำนวนผู้บริหาร ครู นักเรียน นักการภารโรงและพื้นที่ของโรงเรียน..... 51

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1. กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 1	53
2. กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 2	54
3. กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 3	54
4. กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 4.....	55
5. กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 5.....	55

คำนำ

การวิจัยเรื่องโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูล ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ คณะผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ ดร.รุ่ง แก้วแดง ในฐานะเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และผู้อำนวยการศศิธร เล็กสุขศรี ที่ให้โอกาสในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เถรยอด และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะฉัจฉริยะ ผู้เชี่ยวชาญที่ปรึกษาโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ที่ได้ให้แนวทางการวิจัย กำลังใจในการทำงานตลอดมา และขอขอบคุณ คณะครูอาจารย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนนาโยง วิทยาคม โรงเรียนบ้านควนโพธิ์ โรงเรียนบ้านแหลม จังหวัดตรัง โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 และโรงเรียนบ้านท่าชะมวง จังหวัดสตูล ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณ คุณวัลยา ธรรมอภิบาล ที่ช่วยเหลือในการติดต่อประสานงาน คุณนงนาถ สุวรรณทวี ที่ช่วยเหลือในการสำเนาเอกสารและคุณเมธี ดิษฐ์สวัสดิ์ คุณอรรรพผล ไชยนุรักษ์ ที่ช่วยเหลือในการจัดพิมพ์ต้นฉบับรายงานการวิจัย

พฤตพิงษ์ เล็กศิริรัตน์

เพชรรา วงศ์ประไพโรจน์

เรวดี กระโหมวงศ์

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ

จากการที่สังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้บุคลากรของไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงตามสภาพของสังคมเป็นผลให้ประเทศไทยปฏิรูปการเรียนรู้ โดยกำหนดเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในปีพุทธศักราช 2542 และ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปีพุทธศักราช 2542 นี้มีการปฏิรูปการเรียนรู้ ในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 12) ซึ่งมีสาระสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้คือ การปรับเปลี่ยน วัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยทั้งชาติ โดยเริ่มต้นการปฏิรูปการเรียนรู้ และเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 1) ได้เล็งเห็นความสำคัญจึงให้การสนับสนุน ติดตามผลการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนต่าง ๆ โดยการให้โรงเรียนที่จะดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้แสดงความประสงค์ที่จะพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้สนับสนุนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในด้านงบประมาณและวิชาการโดยการสร้างความเข้าใจในแนวทางของการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเริ่มตั้งแต่การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนในส่วนผู้บริหาร ครู นักเรียน และนักวิจัย การปฏิรูปการสอนของครูที่ยึดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด การปฏิรูประบบการบริหารของผู้บริหารที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และปฏิรูปทั้งโรงเรียน การประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก การดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือระยะแรกโรงเรียนพัฒนาบุคลากรทุกคนให้เข้าใจในกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของโรงเรียน ส่วนระยะที่สองโรงเรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และเพื่อให้โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 2) ได้มอบหมายให้บุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ในหน่วยงานสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับโรงเรียนเป็นที่เลี้ยงในการให้การนิเทศดูแล ซึ่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้รับมอบหมายให้เป็นที่เลี้ยงดูแลให้กับโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดตรังมีจำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนนาโยงวิทยาคม โรงเรียน

บ้านควนโพธิ์ โรงเรียนบ้านแหลม และจังหวัดสตูล อีก 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 และ โรงเรียนบ้านท่าชะมวง ซึ่งผลการปฏิบัติการเรียนรู้ของโรงเรียนทั้ง 5 โรงเรียนนั้นมีหลากหลายไปตามศักยภาพของแต่ละโรงเรียนดังผลการวิจัยที่จะได้นำเสนอต่อไป

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาครูในโรงเรียนต่อการเกิดการเรียนรู้ของนักเรียน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้โรงเรียน เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
3. เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของครูและนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จและล้มเหลว จาก การวิจัยปฏิบัติการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน
4. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียน
5. เพื่อศึกษาแนวทางการนำประสบการณ์การปฏิบัติการเรียนรู้ที่สัมฤทธิ์ผลไปใช้ในการขยายผล

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู – อาจารย์ นักเรียน นักการภารโรง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนที่มีความต้องการจะปฏิบัติการเรียนรู้ในพื้นที่จังหวัดตรัง และจังหวัดสตูลดังนี้

1. โรงเรียนนาโยงวิทยา	สังกัดกรมสามัญศึกษา	จังหวัดตรัง
2. โรงเรียนบ้านควนโพธิ์	สังกัดสพอ. ยานตาขาว	จังหวัดตรัง
3. โรงเรียนบ้านแหลม	สังกัดสพอ. กันตัง	จังหวัดตรัง
4. โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120	สังกัดสพอ. ควนกาหลง	จังหวัดสตูล
5. โรงเรียนบ้านท่าชะมวง	สังกัดสพอ. ละงู	จังหวัดสตูล

กรอบความคิดของโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบความคิดโดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้วยวิธีการดำเนินงานทั้งโรงเรียน (whole school approach) แบบการวิจัยเป็นฐาน (research – based approach) และแบบใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือ ประกอบด้วยหลักการสำคัญ ดังนี้

1. บุคลากรที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา
 - 1.2 ครู
 - 1.3 นักเรียน
 - 1.4 นักวิจัยภายนอก
2. การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด
3. การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดทั้งโรงเรียน
 - 3.1 ปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน
 - 3.2 ปฏิรูปการสอนของครู
 - 3.3 ปฏิรูปการบริหารของผู้บริหาร
 - 3.4 การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 3.5 การประกันคุณภาพภายนอก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การปฏิรูปการเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาในที่จะปรับเปลี่ยนเป็น 5 ด้าน คือ การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน พัฒนาการสอนของครู พัฒนาการบริหาร พัฒนาระบบการตรวจสอบคุณภาพภายในและการประเมินเพื่อรับการประกันคุณภาพจากภายนอก

2. การปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน หมายถึง การปรับเปลี่ยนการจัดการกระบวนการเรียน การสอนที่ร่วมมือกันทั้งสถานศึกษา ตั้งแต่บุคลากร ผู้บริหาร นักเรียน กระบวนการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน การบริหารโรงเรียน นำไปสู่การประกันคุณภาพสถานศึกษา

3. การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน หมายถึง การจัดการบริหารสถานศึกษาที่ดำเนินงานโดยใช้หลักการพิจารณาสภาพของสถานศึกษานั้น ๆ เป็นสำคัญ

4. การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ยึดความต้องการ ความสามารถของผู้เรียนเป็นหลักส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

5. การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การศึกษาวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

6. การประกันคุณภาพ หมายถึง การรับรองมาตรฐานของการจัดการบริหารสถานศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนคุณภาพของผลผลิตของสถานศึกษา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆดังนี้

1. กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 81
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
3. การปฏิรูปการเรียนรู้
4. การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน
5. การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. การวิจัยในชั้นเรียน
7. การประกันคุณภาพ
8. สาระสังเขปของโรงเรียนในพื้นที่
9. กรอบความคิดในการวิจัย

กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 81

มาตรา 81 “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยให้ศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาประเทศ พัฒนาวินาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ”

จากกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 81 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จะเห็นว่าจะต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติเกิดขึ้น นั่นคือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งจะมีรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ประกอบด้วยหมวด มาตรา แต่ในที่นี่จะกล่าวถึงเฉพาะหมวดและมาตราที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะ ดังนี้

หมวด 1 บททั่วไปความมุ่งหมายและหลักการ

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
- (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
- (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
- (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ
- (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา และทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าเรียนต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวาระหนึ่งมาประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งใน ส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตาม มาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้ง ด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่ง และวรรคสอง แล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพขั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อ พัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัด กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้อง กับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการ ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 12-16)

การปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้ ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นั้นจะเป็นการเน้นการปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งไม่สามารถดำเนินการโดยแยกส่วน จำเป็นต้องเชื่อมโยงปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยองค์รวม เป็นการมุ่งปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมี คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา การเรียนรู้ต้องมุ่งเน้นทั้งองค์ประกอบภายในและ องค์ประกอบ ภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 3)

องค์ประกอบภายในของการเรียนรู้ที่จะพัฒนาศักยภาพผู้เรียนตามมาตรา 6 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ระบุไว้ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

องค์ประกอบภายนอกของการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้การปฏิบัติการเรียนรู้เคลื่อนไหวได้เร็วและมีประสิทธิภาพ ปัจจัยแรก คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ มีจิตสำนึกมุ่งมั่น กระตุ้นส่งเสริมให้ผู้สอนมีเสรีภาพในการคิดปฏิบัติ ปัจจัยที่ 2 คือ ผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ในการเรียนรู้ มีความคิดและจริงจังมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศักยภาพผู้เรียน มีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ เข้าใจหลักสูตรและแนวการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ รวมทั้งนำทฤษฎีใหม่มาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างผลงานในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนโดยคำนึงถึงศักยภาพ และความแตกต่างระหว่างบุคคลและเคารพศักดิ์ศรี สิทธิ หน้าที่ของผู้เรียน มีการวางแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และที่สำคัญที่สุดต้องเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัจจัยที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน สนับสนุนมุ่งปฏิบัติการเรียนรู้โดยใช้ศักยภาพของชุมชน หน่วยงานคอยให้คำปรึกษาช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้แก่ปวงชน โดยให้การศึกษาเป็นปกติวิสัยของการดำเนินชีวิต ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และให้การดำเนินการปฏิบัติการเรียนรู้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงกำหนดให้โรงเรียนที่จะปฏิบัติการเรียนรู้ จะต้องดำเนินงานตามภารกิจของโรงเรียนโดยปฏิรูป 5 ด้าน

ภารกิจของโรงเรียน : ปฏิรูป 5 ด้าน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช. 2542 กำหนดว่าสถานศึกษา คือหน่วยสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาในระบบ โครงการนี้จึงเน้นการปฏิรูปที่โรงเรียน โดยโรงเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนในโรงเรียน โดยเฉพาะนักเรียน ดังนั้นงานปฏิรูป 5 ด้าน ที่โรงเรียนจะดำเนินการ ดังนี้

1. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษาของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่มีเจตนารมณ์ให้ทุกคนเป็นผู้เรียน ดังนั้นโครงการจึงเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นนักเรียน ผู้เรียนที่เป็นครู และเป็นผู้บริหาร รวมทั้งที่เป็นกรรมการสถานศึกษา พ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนด้วย

2. ปฏิรูปการสอนเพื่อการประกันคุณภาพการสอนของครู เมื่อครูเรียนรู้แล้วจะเปลี่ยนพฤติกรรมและวิธีสอน โดยเรียนรู้เอง เปลี่ยนเอง ประเมินผลตนเอง แล้วนำไปแก้ไขปรับปรุงหรือขยายผลต่อเมื่อประสบความสำเร็จ

3. ปฏิรูปการบริหาร เพื่อการประกันคุณภาพการบริหารของผู้บริหาร เมื่อผู้บริหารเรียนรู้แล้วก็จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนให้เป็นไปตามแนวทาง และเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

4. ปฏิรูประบบการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพภายใน โดยการประเมินตนเอง เพื่อประกันคุณภาพทั้งโรงเรียน มีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของโรงเรียนอย่างครบถ้วนเป็นระบบ สามารถแสดงจุดแข็งจุดอ่อนที่โรงเรียนจะนำไปใช้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างหลักประกันให้ผลงานของโรงเรียนเป็นที่พึงพอใจของนักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ

5. หากโรงเรียนในโครงการได้ดำเนินงานทั้ง 4 ด้านข้างต้นอย่างเต็มที่แล้ว โดยมีผลสำเร็จอยู่ที่คุณภาพของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งเป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุขในการเรียนรู้ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ โรงเรียนก็จะพร้อมรับการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพ หรือการประกันคุณภาพจากภายนอก ซึ่งเป็นภารกิจที่ทุกโรงเรียนของทุกสังกัดในประเทศไทยจะต้องกระทำตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ก. : 9)

ขั้นตอนการดำเนินโครงการ

การดำเนินโครงการจะดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เริ่มด้วยการพัฒนาตนเองของทุกชีวิตที่อยู่ในโรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหารกับคณะครู หลักการ คือ ทำการปฏิรูปทั้งโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการ มีครูที่มีศักยภาพเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่แล้ว แต่ที่ไม่มีก็ไม่สามารถค้นหาได้ และผู้บริหารก็จะทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่แล้ว

ตอนที่ 2 เป็นการมองภาพรวมทั้งโรงเรียนที่เกิดจากพลังของภาพย่อย คือ ครูทุกคนมีผลการปฏิรูปที่ชี้ให้ผู้บริหารเห็นว่า ฉันทปฏิรูปแล้ว ส่วนผู้บริหารจะเป็นบุคคลสำคัญที่จะสนับสนุนให้มีผู้ช่วยครูเข้าไปร่วมวิจัย / ร่วมเรียนรู้กับครูเป็นรายบุคคล และเป็นผู้รวมรายละเอียดของภาพย่อยให้เป็นภาพใหญ่ชัดเจน แล้วจัดระบบให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบที่มีการประกันคุณภาพการทำงานของทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 3 ของโครงการเป็นการยกย่องเชิดชูโรงเรียนที่ปฏิรูปแล้ว และสนับสนุนให้โรงเรียนเหล่านั้นเป็นแกนที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขยายงานกว้างขึ้น เช่น โรงเรียนปฏิรูปแล้ว และสามารถเป็นผู้นำจะช่วยพัฒนาโรงเรียนเครือข่าย โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ก : 9-10)

วิธีการทำงานในโครงการ

ในการดำเนินงานจะยึดหลักการดำเนินงานตามวิธีการทำงานในโครงการ ดังนี้

1. เนื่องจากโครงการมีเพื่อนร่วมทางหลากหลายประเภทตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ จึงต้องมีคณะกรรมการอำนวยการโครงการ เพื่อกำหนดนโยบาย และดูแล ตรวจสอบการทำงาน ของโครงการรวมทั้งแต่งตั้งคณะทำงานช่วยเหลือสนับสนุนงานวิชาการให้กับโครงการ ซึ่งจะมี ความหลากหลายในวิธีการแต่จะต้องมีเอกภาพในเป้าหมาย คณะกรรมการและคณะทำงานจะ ประกอบด้วย ผู้แทนที่เป็นกุญแจสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ของหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียน ดังนั้นงานในโครงการนี้จึงมีการเชื่อมโยงประสานเป็นเรื่องเดียวกันไม่แตกแยกแต่จะเสริมซึ่งกัน และกันกับระบบและนโยบายการปฏิรูปของหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนอย่างชัดเจน ผลงาน จากการเรียนรู้หรือการวิจัยปฏิบัติการของโรงเรียน และนักวิจัยภายนอก เมื่อผ่านการพิจารณา รับรองแล้ว คณะกรรมการอำนวยการ ก็จะนำเสนอต่อคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อพิจารณากำหนดเป็นนโยบายเสนอต่อคณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. โครงการยึดหลักมาตรา 30 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ ให้สถานศึกษาส่งเสริมการวิจัย โดยใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการเรียนการสอนของครู ของนักเรียน และพฤติกรรมกรบริหาร การจัดการโรงเรียน ของผู้บริหาร การวิจัยในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการวิจัยทางการศึกษาที่นิยมการเขียนผลงาน 5 บท ทำให้ทั้งครูและผู้บริหารเกิดความกังวล แต่เป็นการศึกษาปัญหาการเรียนกับนักเรียนของตนใน วิชาหรือเนื้อหา นั้น ๆ ว่าเกิดผลสัมฤทธิ์หรือไม่อย่างไร ครูจะเก็บข้อมูลโดยการสังเกต การบันทึก พฤติกรรม และการประเมินผลงานของนักเรียน หรือด้วยวิธีการอื่นๆ ซึ่งเป็นขั้นตอนปกติอยู่แล้ว เพียงแต่ครูจะต้องสะท้อนข้อมูลนั้นให้ชัดด้วยว่าวิธีการสอน การใช้สื่อของครูเป็นอย่างไร จึงส่งผล ของนักเรียนเช่นนั้น และครูควรปรับปรุงแก้ไขตนเองอย่างไร หรือไม่ เป็นต้น สำหรับผู้บริหารก็อาจ ต้องการเรียนรู้ด้วยการวิจัยว่าทำอย่างไร โรงเรียนจึงลดค่าใช้จ่ายได้ เป็นต้น

ดังนั้นการวิจัยปฏิบัติการในโครงการนี้จึงเป็นเรื่องของการเรียนรู้ของผู้บริหารและครูเพื่อ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงงานภาระหน้าที่ในปัจจุบันซึ่งจะต้องปฏิบัติอยู่แล้วให้มีคุณภาพดีกว่าเดิม โดยเน้นผลสำเร็จให้เกิดขึ้นที่นักเรียน

3. วงจรการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ

ในขั้นตอนการดำเนินงานทั้ง 2 ระยะเวลา คือ ระยะเวลาที่ 1 เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการพัฒนาบุคลากร เป็นการเตรียมการก่อนลงมือประกอบการสอน ประกันการบริหาร และพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในทั้งโรงเรียน ในระยะที่ 2 โรงเรียนและนักวิจัยภายนอกจะต้องมีข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพของโรงเรียนทั้งโรงเรียน เพราะจะทำให้รู้ว่า มีจุดอ่อน จุดแข็งอะไรบ้าง และโรงเรียนอยู่ที่จุดไหนของการปฏิรูป เป็นต้น

3.1 การวางแผน (Plan) ข้อมูลเบื้องต้น (Pre-test) จะช่วยให้ครูและผู้บริหารสามารถวางแผนจากประสบการณ์เดิม ดังนั้นแต่ละโรงเรียนจะเริ่มต้นจากฐานที่เป็นของตัวเอง และข้อมูลจะช่วยให้ตัดสินใจและคิดเป็นระบบ เป็นวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่คิดและตัดสินใจตามความชอบ ไม่ชอบด้วยอารมณ์ เช่น ครูจะตัดสินใจว่าเทคนิคการสอนแบบนี้ใช้ได้ ไม่ได้ ครูต้องมีข้อมูลจากการศึกษานักเรียน จากการสังเกตพฤติกรรม และดูผลการเรียน

ส่วนหนึ่งของการวางแผนของโรงเรียน คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียร่วมสร้างภาพอนาคตและกำหนดเป้าหมายของการปฏิรูป แผนที่มีเป้าหมายและแสดงวิสัยทัศน์ร่วมกันชัดเจนจะช่วยให้การทำงานเป็นระบบและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (ทั้งร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมริเริ่ม และร่วมรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้น) จะมีประสิทธิภาพได้ ก็ต้องมีการเตรียมคน เช่น พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม สร้างบรรยากาศและจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานเป็นหมู่คณะ เช่น ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นและใช้กระบวนการตัดสินใจเป็นหมู่คณะ มิใช่ใช้ความคิดเห็นของคน ๆ เดียว เป็นต้น

3.2 การลงมือทำ (Do) สำหรับครูเป็นการวิจัยในชั้นเรียน เช่น ทดลองวิธี / เทคนิคการสอน กิจกรรมหรือสื่อการเรียนหรือการแก้ปัญหาของนักเรียนทั้งด้านการเรียนและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ การทดลองด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อค้นหาว่าวิธีไหนจะสอนให้เด็กอ่านหนังสือออก หรือเปลี่ยนเป็นคนที่มีน้ำใจต่อผู้อื่น สำหรับผู้บริหารอาจเป็นการวิจัยวิธีการให้ครูสามารถทำงานเป็นทีม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนหรือการลดอัตราการขาดเรียนของ นักเรียน เป็นต้น

3.3 การตรวจสอบ (Check) หรือการประเมินผลการทำงานของครูและของผู้บริหาร โดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการหลาย ๆ แบบ เช่น การบันทึกผลการสังเกตพฤติกรรม การให้สะท้อนความรู้สึก ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ทำ เกี่ยวกับวิธีสอน วิธีบริหารจัดการ หรือการประเมินผลงาน ผลผลิตของการเรียนรู้ เป็นต้น ข้อมูลที่ได้จะต้องนำไปวิเคราะห์ แปลผล และ

สรุป แล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนความคิดในระหว่างเพื่อนครู ครูกับผู้ปกครอง ครูกับผู้บริหาร ผู้บริหารกับกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น

3.4 การปรับปรุงหรือการดำเนินการต่อ (Act) เป็นขั้นตอนหลังจากทราบผลว่ากระบวนการ การ วิธีการ กิจกรรม หรือสิ่งที่ได้ทำแล้ว ได้ผลดีพัฒนาให้ดีกว่า หากไม่ได้ผลตามที่กำหนดก็จำเป็นต้องปรับแผนหรือเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการทำงาน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ก : 10-13)

หลักการทำงานร่วมกันในโครงการ

ในการทำงานร่วมกันในโครงการควรจะมีหลักการ ดังนี้

1. การมีศรัทธาต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นครูต่อครู หรือผู้บริหารต่อครูผู้น้อย นักวิจัยภายนอกต่อครู ครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อนักเรียน
2. การเชื่อถือและเคารพในความเป็นผู้นำ ในความสามารถของกันและกัน
3. การเรียนรู้ร่วมกันโดยเน้นการสื่อสาร 2 ทาง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนความคิด ความรู้สึก และการให้ข้อมูลย้อนกลับ
4. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะต้องยั่งยืน ไม่ฉาบฉวย และไม่ใช้การได้อย่างเสียอย่าง
5. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้ การสอน การบริหาร จะต้องทำจนเป็นนิสัย เป็นพฤติกรรมปกติธรรมดาในชีวิตประจำวันของการทำงาน

จากแนวคิดและแนวทางดังกล่าวมาแล้วข้างต้น โครงการมุ่งหวังความสำเร็จและประโยชน์สูงสุดอยู่ที่ผู้เรียนที่เป็นนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ก : 12)

การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นรูปแบบการบริหารแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถสรุปความหมาย แนวคิดหลักการต่าง ๆ ได้ ดังนี้

ความหมายของ School-based Management

SBM (School-based Management) หรือ Site-based Management หมายถึง

“การบริหารและจัดการศึกษาที่หน่วยปฏิบัติ โดยมีโรงเรียนเป็นฐานหรือเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการกระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน ให้โรงเรียนมีอำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ มีความอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการ

โรงเรียน (School Board) หรือ School Committee หรือ School Council ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนนักเรียน และผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปโดยมีส่วนร่วมและตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด”

การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ของสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะและความจำเป็นของแต่ละโรงเรียน ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นหลัก คณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลกลุ่มใดมากที่สุดกลุ่มนั้นก็เป็นหลัก เช่น ครูเป็นหลัก ผู้บริหารเป็นหลัก ชุมชนเป็นหลัก ซึ่งสรุปได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 บริหารแบบเพื่อนร่วมวิชาชีพ โดยครูเป็นหลัก มีส่วนร่วมและเป็นประชาธิปไตย มีการมอบอำนาจการตัดสินใจให้ครูมาก สำหรับโรงเรียนเล็กอาจใช้ครูทั้งโรงเรียนในการตัดสินใจ ส่วนโรงเรียนใหญ่จะเลือกเฉพาะผู้แทนครู

รูปแบบที่ 2 บริหารโดยการนำของผู้บริหาร โดยผู้บริหารเป็นหลัก อาจมีการปรึกษากับครูและผู้เชี่ยวชาญบ้าง

รูปแบบที่ 3 บริหารโดยคณะกรรมการผู้ปกครอง โดยชุมชนเป็นหลัก คณะกรรมการดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหาร และมีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด

รูปแบบที่ 4 บริหารโดยคณะกรรมการการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยครูและชุมชนเป็นหลักแต่จะรับผิดชอบเฉพาะด้าน มีอำนาจในการตัดสินใจเฉพาะเรื่อง เช่น คณะกรรมการการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน สำหรับดูแลเรื่องเด็กพิการ เด็กพิเศษ คณะกรรมการการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน สำหรับดูแลเรื่องการบริหารงบประมาณ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ข : 2-3)

แนวคิดหลักของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Management)

หลักการของการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีหลักการดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับประชาชนเช่นเดียวกับการสาธารณสุข ซึ่งการรักษาพยาบาลจะอยู่ที่โรงพยาบาล เป็นกิจกรรมระหว่างหมอกับคนไข้ไม่ใช่อยู่ที่กระทรวงสาธารณสุข การศึกษาก็เช่นกัน เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนระหว่างครูกับนักเรียน ไม่ใช่กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในต่างประเทศมีการกระจายอำนาจจากรัฐและเขตการศึกษาไปยังโรงเรียนในส่วนของประเทศไทยก็จะมีกระจายอำนาจจากส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติเช่นเดียวกัน

2. หลักการบริหารตนเอง (Self-Management) สถานศึกษาจะมีอิสระในการตัดสินใจตนเองมากขึ้น ภายใต้การบริหารในรูปแบบของคณะบุคคล คือ คณะกรรมการโรงเรียน หรือคณะกรรมการสถานศึกษา

3. หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation) ของผู้มีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน ศิษย์เก่า ซึ่งสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผน การตัดสินใจ การกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น การร่วมคิดร่วมทำ ฯลฯ และแม้จะบริหารโดยองค์คณะบุคคลก็ตาม ต้องเน้นการกระจายโอกาสไปให้ทั่วถึงทั้งองค์กร เพื่อโยงโยให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด

4. หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน ไม่ใช่ผู้นำแบบชี้แนะหรือสั่งการแต่เป็นภาวะผู้นำที่เน้นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

5. หลักการพัฒนาทั้งระบบ (Whole School Approach) มีการปรับทั้งในเรื่องโครงสร้างและวัฒนธรรมขององค์กร โดยในการเปลี่ยนแปลงต้องให้ระบบทั้งหมดเห็นด้วยและสนับสนุน

6. หลักการความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) เมื่อโรงเรียนได้รับอิสระและอำนาจมากก็ต้องแสดงความรับผิดชอบที่จะให้มีการตรวจสอบ เพื่อให้การบริหารและจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ข : 3-4)

ลักษณะสำคัญของโรงเรียนที่บริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ลักษณะสำคัญของโรงเรียนที่บริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีดังนี้

1. พันธกิจของโรงเรียนต้องชัดเจน สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนด และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกทุกคน
2. รูปแบบการบริหารโรงเรียน บริหารและจัดการศึกษาตามสภาพความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียน
3. มุมมองที่เกี่ยวกับมนุษย์ ใช้ทฤษฎี Y มองว่าผู้ร่วมงานทุกคนเป็นคนดี มีความสามารถมีความรับผิดชอบ สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้
4. รูปแบบการตัดสินใจ เป็นการตัดสินใจแบบกระจายอำนาจ โดยคณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
5. รูปแบบภาวะผู้นำ เป็นภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน อำนวยความสะดวก ไม่ใช่สั่งการและชี้แนะ
6. รูปแบบการใช้อำนาจ เป็นอำนาจของความรู้ความเชี่ยวชาญ

7. เทคนิคการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากร ใช้วิธีบริหารเชิงกลยุทธ์เน้นที่ผลงาน แก้ปัญหาได้ทันการ และรู้จักระดมทรัพยากรต่างๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เช่นภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้อย่างชาญฉลาด

8. บทบาทของโรงเรียน สร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนขึ้นเอง และมุ่งพัฒนาทั้งองค์กร

9. บทบาทของหน่วยงานส่วนกลาง เป็นผู้พัฒนาเป้าหมายการศึกษา

10. บทบาทผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้กระตุ้นและประสานงานให้บุคลากรร่วมมือกันปฏิบัติงาน และเป็นผู้พัฒนาทรัพยากร

11. บทบาทครู เป็นผู้ร่วมงาน เป็นผู้ตัดสินใจ เป็นผู้ริเริ่ม และเป็นผู้ปฏิบัติ

12. บทบาทผู้ปกครอง มีส่วนร่วม สนับสนุนโรงเรียน และเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา

13. บรรยากาศองค์กร เน้นการทำงานเป็นทีม ให้ความร่วมมือ และเคารพฉันท์สามัคคี

14. คุณภาพผู้บริหารโรงเรียน ต้องมีความรู้ มีเทคนิคการบริหารที่ทันสมัยเรียนรู้ตลอดเวลา พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกคน

15. การประเมินประสิทธิผล ต้องประเมินทั้งระบบ ทั้ง Input Process และ Output เพื่อประกันคุณภาพและพัฒนาโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ข : 4-5)

การกระจายอำนาจและมอบบทบาทหน้าที่ให้คณะกรรมการสถานศึกษา

คณะกรรมการสถานศึกษา ควรมีอำนาจและบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. การพิจารณาวิสัยทัศน์โรงเรียน

2. การพิจารณานโยบายและแผน

3. การพิจารณางบประมาณ

4. การพิจารณารายงานการประเมินคุณภาพของโรงเรียน

5. การประเมินผลงานบุคลากรในโรงเรียน

6. การระดมทรัพยากร

7. การให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหารโรงเรียน

8. การช่วยประชาสัมพันธ์โรงเรียน

9. การช่วยประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

10. การให้ข้อมูลข่าวสาร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ข : 5)

แนวทางการดำเนินการในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน อาจจะใช้วิธีการบริหารอย่างมีคุณภาพ โดยใช้วงจรการเรียนรู้ตามแผน (PDCA) ที่ผู้บริหารต่างทราบกันดีอยู่แล้วก็ได้ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานอาจจะดูเป็นเรื่องใหม่ แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะของผู้นำของโรงเรียน และแบบอย่างของผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้บริหารอาจเริ่มจากการประเมินสภาพของตนเอง และของโรงเรียนทั้งโรงเรียนว่ามีศักยภาพด้านใดบ้างและมีมากเพียงใด แล้วนำไปเป็นฐานหรือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาให้โรงเรียนมีระบบโครงสร้าง และวัฒนธรรมขององค์กรที่เน้นการกระจายอำนาจ มีการตัดสินใจโดยใช้องค์คณะบุคคลมีการพัฒนาบุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาทั้งโรงเรียน เป็นต้น ผู้บริหารสามารถใช้กระบวนการปฏิบัติ และการประเมินผล เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้ความรู้ ความสามารถและมีทัศนคติที่ดีในการบริหารตามสภาพความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียนโดยมุ่งเน้นการส่งเสริมคุณภาพและแก้ปัญหาของนักเรียนเป็นเป้าสำคัญ

นอกจากนี้ผู้บริหารอาจจะเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ร่วมกันจากการทำงาน จากการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากทีมงาน จากเพื่อนครู ทำให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Organization) ทั้งนี้อาจเริ่มต้นจากการเปิดใจกว้างของผู้บริหาร รับผิดชอบต่อวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ในโรงเรียน พร้อมทั้งจะร่วมคิด ร่วมทำงาน เพื่อส่วนรวม วิพากษ์วิจารณ์ และให้ข้อมูลในทางสร้างสรรค์ และยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์จากทุกคนเพื่อพัฒนางานโรงเรียนให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

ในการดำเนินการดังกล่าว ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชน ผู้ปกครองของนักเรียนต้องได้รับการเตรียมความพร้อมให้มองเห็นคุณค่า และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการติดตามและกำกับดูแลการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ในการดำเนินงานตามเงื่อนไขข้างต้น การเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างความพร้อมให้กับทุกคนและจัดให้มีกลไกการดำเนินงาน แล้วหลังจากนั้นผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันตรวจสอบติดตาม และร่วมกันประเมิน และปรับปรุง (บุญมี เถรยอด. ม.ป.ป. : 4-5)

การเตรียมการก่อนการดำเนินการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นรูปแบบหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาโดยให้โรงเรียนมีอำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ มีความเป็นอิสระมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและการบริหารทั่วไป โดยคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่ง

ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนครู ตัวแทนชุมชน และผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปโดยมีส่วนร่วมและตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด ควรมีการเตรียมการในเรื่องต่างๆ โดยมีการเตรียมการที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ

1. การเตรียมความพร้อมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

โดยสร้างความตระหนักและพัฒนา ความรู้ ทักษะ ให้เกิดความเข้าใจ และปฏิบัติได้ถูกต้อง ในขั้นตอนนี้มีความสำคัญ ต้องมีการตรวจสอบความพร้อมบุคลากรให้แน่ใจก่อนว่าพร้อมหรือไม่ ก่อนจะตรวจสอบความพร้อมด้านอื่นๆ ของโรงเรียน โดยจำแนกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1.1 การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการทำงานเป็นทีม การดำเนินการประเด็นนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้บุคลากรทุกฝ่ายมองเห็นคุณค่า และมีความเข้าใจที่ถูกต้อง หลังจากที่ผู้บริหารได้สร้างสิ่งเหล่านี้ให้กับตัวผู้บริหารเองแล้ว ซึ่งเทคนิคในการดำเนินการอาจมีได้หลายอย่าง ซึ่งแล้วแต่ผู้บริหารสถานศึกษาจะเลือกให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ของแต่ละโรงเรียน

1.2 การพัฒนาความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน บุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับการบริหารรูปแบบนี้ ไม่เคยชินหรือยังไม่มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงควรฝึกอบรมหรือพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง รูปแบบนี้ใช้ในการนี้เช่นเดียวกันต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ของแต่ละโรงเรียน

2. กำหนดเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนสู่การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

หลังจากได้มีการศึกษาสำรวจความพร้อมทั้งบุคลากรและปัจจัยอื่นๆ ของสถานศึกษารวมทั้งปัจจัยแวดล้อมเรียบร้อยแล้วในขั้นเตรียมการ ข้อมูลเหล่านั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อคณะกรรมการดำเนินงาน ในการเริ่มกระบวนการดำเนินงาน นั่นคือ การวางแผน กำหนดเป้าหมาย ทิศทาง จุดเน้นและประเด็นการพัฒนา การดำเนินการในขั้นนี้ของแต่ละสถานศึกษาจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพความพร้อม และสภาพแวดล้อมของแต่ละสถานที่ แต่ละโรงเรียนอาจมี เป้าหมาย ทิศทาง และจุดเน้นที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

หลังจากได้กำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และจุดเน้นของการดำเนินงานเรียบร้อยแล้ว การดำเนินงานในขั้นนี้จะเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับสภาพความพร้อมของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งแม้จะมี เป้าหมาย ทิศทาง และจุดเน้นที่เหมือนกันแต่แนวทางของแต่ละโรงเรียนอาจแตกต่างกันซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความพร้อมของปัจจัยแวดล้อม

ทั้งภายในและภายนอกของแต่ละโรงเรียน ซึ่งรวมถึงระยะเวลาของการดำเนินการด้วย การกำหนดกลยุทธ์ และแผนการดำเนินงานมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะในการดำเนินการในขั้นนี้ จะทำให้ทราบถึงวิธีการทำงาน ปฏิทินการปฏิบัติงาน การใช้เวลาในการดำเนินงานรวมทั้งงบประมาณ และผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน รายละเอียดในขั้นตอนนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่คณะกรรมการดำเนินงานต้องเข้าใจตรงกัน เพราะจะเป็นพิมพ์เขียว (Blue Print) ของการดำเนินงานทุกขั้นตอน ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน การควบคุมและกำกับงานและการติดตามและประเมินผลงาน

3. พัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพโรงเรียน

ขั้นตอนนี้ถือว่ามีความสำคัญเพราะสามารถใช้เป็นเป้าหมายหรือทิศทางที่จะพัฒนาโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนสามารถกำหนดตัวชี้วัด โดยสามารถพิจารณาจากกรอบการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พัฒนามาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียนมี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้
2. มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการมี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้
3. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัยมี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้

4. สร้างกลไกการประกันคุณภาพภายใน

การดำเนินการประกันคุณภาพภายในทุกขั้นตอน ควรเน้นการประสานงานและการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่ม ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคลากรในสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง บุคลากรของหน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน และเขตพื้นที่การศึกษาและภูมิภาค เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ระบบประกันคุณภาพทางการศึกษาที่ได้พัฒนาขึ้นและใช้อยู่ในขณะนี้ มีแนวคิดเพื่อส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูล

เพื่อร่วมกันตรวจสอบผลงาน หากจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง แล้วร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้นๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. สร้างระบบการเงินและงบประมาณให้เหมาะสมสอดคล้อง

ในการดำเนินงานในขั้นนี้จำเป็นต้องมีการวางระบบการเงินและงบประมาณภายในสถานศึกษาให้เกิดการคล่องตัวต่อการปฏิบัติงานตามกลไกการประกันคุณภาพ ซึ่งมีหลายแนวทาง อย่านำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน บางแห่งสามารถเลือกใช้ระบบงบประมาณแบบต่าง ๆ อาทิ PPB PPBS Block Grant ก็ได้ ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการตามเป้าหมายและแผนการพัฒนาโรงเรียนไปสู่การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน ที่กำหนดขึ้น

6. การประชาสัมพันธ์ให้ทราบชัดเจนเกี่ยวกับจุดหมายและบทบาท

ขั้นตอนนี้เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการเรื่องนี้ให้บุคลากรผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาได้เข้าใจ ตรงกันทั้งจุดหมาย ทิศทางการบริหาร แนวทางการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพราะเป็นการสร้างบุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับการบริหารรูปแบบนี้ไม่เคยชินหรือยังไม่มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถดำเนินการได้ถูกต้อง รูปแบบนี้ใช้ในการนี้ เช่นเดียวกันต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ของแต่ละโรงเรียน และการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

7. พัฒนาความรู้และทักษะของผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้อง

หลังจากมีการเตรียมการทุกอย่างพร้อมที่ดำเนินการแล้ว การตรวจสอบความพร้อมของผู้เกี่ยวข้องอีกครั้งก่อนการดำเนินการตามแผนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ถ้าพบว่าความรู้ความสามารถและทักษะของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายยังไม่พร้อมก็มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต้องมีการเตรียมความพร้อมให้พร้อมก่อนเริ่มดำเนินการ หากหลังจากการตรวจสอบว่ามีความพร้อมแล้วเริ่มดำเนินการได้เลย เพราะจะช่วยให้ดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นได้อีกด้วย

8. การดำเนินงานตามแผน

เมื่อสถานศึกษาได้วางแผนการปฏิบัติงานเรียบร้อยแล้ว บุคลากรที่ร่วมกันดำเนินงานตามแผนที่จัดทำไว้ โดยในระหว่างการทำงานต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมร่วมกันตลอดเวลา และควรมุ่งเน้นประโยชน์ให้เกิดกับผู้เรียนให้มากที่สุด นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้อง

8.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข

8.2 สนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

8.3 กำกับติดตามการดำเนินงานทุกระดับทั้งระบบเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน

8.4 ให้การนิเทศตลอดเวลากการดำเนินงาน ส่วนเทคนิคการนิเทศผู้บริหารสามารถเลือกให้เหมาะสมกับสภาพและงานที่กำลังนิเทศอยู่

แม้ว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จะเป็นภาระกิจที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา แต่ในการดำเนินงานจำเป็นต้องมีผู้รับผิดชอบในการประสานงานกำกับ ดูแล ช่วยเหลือ สนับสนุนให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบมากที่สุดคือผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งควรดำเนินการร่วมกับบุคลากรหลักที่ได้รับมอบหมายในรูปของคณะกรรมการหรือคณะทำงาน

การตั้งคณะกรรมการควรพิจารณาตามแผนภูมิโครงสร้างการบริหาร เพราะการมีคณะกรรมการตามโครงสร้างการบริหารและให้บุคลากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานในภารกิจของตนเอง จะทำให้ระบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานหล่อหลอมการทำงานให้เป็นไปตามภารกิจของตน ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีการเชื่อมโยงในการพัฒนาคุณภาพงานด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านผู้เข้าเรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนาครบทุกด้านตามภารกิจของการบริหารซึ่งตรงกับลักษณะของการประเมินประสิทธิผลตามลักษณะของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือประเมินทั้งระบบและทุกระดับ ทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ

9. การประเมินผลการดำเนินงาน

การประเมินผลเป็นกลไกสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ข้อมูลย้อนกลับที่สะท้อนให้ทราบถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขเรื่องใดบ้าง

อย่างไรก็ตามในระหว่างที่สถานศึกษาดำเนินการตามแผนปฏิบัติการควรมีการตรวจสอบ ประเมินผลเป็นระยะ เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินการเป็นไปในทิศทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตาม เป้าหมายหรือมาตรฐานที่ตั้งไว้และตัวบ่งชี้ที่กำหนดในแผนหรือไม่ เพียงใด มีจุดอ่อน จุดแข็ง ประการใดบ้าง มีส่วนใดต้องปรับปรุงให้บรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานและตัวบ่งชี้มากที่สุด และ เมื่อสิ้นระยะหนึ่ง ๆ ของแผนก็จะสามารถสรุปรวมเพื่อนำผลมาพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงาน ในระยะต่อไป

ในการประเมินผลนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดกรอบการประเมิน เพื่อการจัดทำ หรือจัดทำเครื่องมือการประเมินเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล มาเพื่อการวิเคราะห์ และแปลความหมาย รวมทั้งต้องมีการตรวจสอบหรือปรับปรุงคุณภาพการประเมินด้วย

10 การปรับปรุงและกำหนดแผนการดำเนินงานใหม่

เมื่อผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายประเมินผลเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ต้องส่งผลให้คณะกรรมการที่รับผิดชอบรวบรวมผลการประเมินมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วแปลผลในภาพรวมทั้งหมดเพื่อนำเสนอผลการประเมินต่อผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนางานต่อไป

10.1 การปรับปรุงงานการปฏิบัติงานของบุคลากร ในระหว่างการดำเนินงานและมีการตรวจสอบประเมินผลตลอดเวลา จะช่วยมีการนำผลการประเมินการใช้ปรับปรุงการทำงาน เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามแผนและเป้าหมายที่วางไว้

10.2 การวางแผนในระยะต่อไป การนำผลการประเมินไปใช้ควรมีการวิเคราะห์จุดเด่น และจุดด้อยที่ต้องมีการปรับปรุงของสถานศึกษา รวมทั้งศึกษาหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อนำไปพัฒนา ปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษาต่อไป

10.3 การจัดทำรายงาน ในการบริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น หลังจากได้มีการดำเนินงานเรียบร้อยแล้วควรมีการจัดทำรายงานการดำเนินงานทุกชั้นตอนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นหลักฐานของการดำเนินงาน ซึ่งอาจจะรวบรวมรายละเอียดของการดำเนินงานทุกชั้นตอนครบถ้วน รวมทั้งผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น ตลอดจนวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินงานแต่ละชั้นเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนในการบริหารโรงเรียนในระยะต่อไป (บุญมี เณรยอด. ม.ป.ป. : 6-10)

การนำการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานไปสู่การปฏิบัติ (ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน)

ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถนำการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานเข้าสู่สถานศึกษาได้โดยใช้เทคนิคและขั้นตอนดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ข : 5-7)

1. สร้างความตระหนักและความเข้าใจตนเอง ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องยอมรับว่าผู้บริหารไม่ได้เป็นเจ้าของโรงเรียนแต่เพียงผู้เดียว แต่โรงเรียนเป็นของประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ตั้งแต่ผู้บริหาร ครู นักเรียน และรวมถึงชุมชน ฉะนั้น ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนในการปฏิบัติงาน และในการประเมินตรวจสอบ ต้องมอบหมายงานให้ผู้ที่บังคับบัญชามากขึ้น ต้องมีความเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของครูและชุมชนลดบทบาทการสั่งการลง สนับสนุนให้ครูมีอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้น ต้องมีความเชื่อว่าผู้บริหารควรเป็นผู้กำหนดสิ่งที่เขาต้องการหรือที่ควรได้รับ การบริหารหรือการตัดสินใจควรดำเนินการโดยองค์คณะบุคคลเพราะการทำงานเป็นทีมจะสมบูรณ์กว่าการทำเพียงคนเดียว

2. พัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาองค์กร โดยให้ความรู้แก่คนในองค์กรและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และภารกิจตามโครงสร้างใหม่ ซึ่งอาจใช้วิธีเชิญนักวิชาการหรือครูต้นแบบมาพูด จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (work shop) ให้ครูพัฒนาตนเองร่วมกัน โดยพยายามสนับสนุนให้ครูดำเนินการกันเอง และผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ควบคุมการดำเนินงาน

3. วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของโรงเรียน โดยใช้ SWOT Analysis ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในว่านักเรียน ผู้ปกครอง ครู เป็นบุคคลกลุ่มใด มีปัญหาอะไร มีจุดแข็งจุดอ่อนในด้านใด วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกทั้งที่เป็นโอกาสและอุปสรรค เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในหมวดต่างๆ ที่ระบุว่าผู้บริหารโรงเรียนต้องทำอะไรบ้าง กฎกระทรวงว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา รวมทั้งกฎกระทรวงและระเบียบต่างๆ

4. เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการ ประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุง

5. กำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเผยแพร่ให้เป็นที่รับรู้โดยทั่วกัน

6. กำหนดเป้าหมายของการศึกษา / ผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งเป็นผลลัพธ์ขั้นสุดท้ายของระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Customer's Satisfaction) เน้นคุณภาพผู้เรียน ทำอย่างไรจึงจะให้นักเรียนมีคุณภาพ มีผลสัมฤทธิ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยศึกษาจากมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ

7. จัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งขณะนี้ยังอยู่ระหว่างการทดลอง 3 รูปแบบ คือ แบบคณะกรรมการที่ปรึกษา แบบคณะกรรมการบริหาร (ผู้บริหารโรงเรียนเป็นประธาน) และแบบคณะกรรมการบริหาร (ผู้บริหารโรงเรียนเป็นเลขานุการ)
8. กำหนดธรรมนูญโรงเรียน และระบบการประกันคุณภาพ
9. ให้คณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่นสะท้อนถึงความต้องการของท้องถิ่น และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา
10. นำระบบข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการวางแผน การประเมินผล การเผยแพร่ ฯลฯ

เงื่อนไขความสำเร็จของการนำการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานไปสู่การปฏิบัติ

1. ต้องเลือกผู้บริหารที่ถูกต้อง เป็นผู้บริหารที่มีอำนาจความเชี่ยวชาญ คือ ผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะของผู้นำทางวิชาการอย่างแท้จริง สามารถให้ความช่วยเหลือทางวิชาการได้ นิเทศได้ และเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถจูงใจให้ครูทุกคนอยากทำงานและมุ่งไปที่ความสำเร็จของงาน
2. ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการโรงเรียนต้องมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของประธาน บทบาทของเลขานุการ บทบาทของกรรมการ โดยเฉพาะกรรมการที่เป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรเอกชน ซึ่งยังไม่ค่อยมีความรู้และประสบการณ์เรื่องการบริหารและการจัดการศึกษา ฉะนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพยายามเข้าหาชุมชนให้มากขึ้น และประการสำคัญที่สุดคือ ทุกฝ่ายต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของการศึกษาและผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ต้องมีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงทั่วทั้งโรงเรียน ให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกกิจกรรม และเน้นการทำงานเป็นทีม
4. ต้องเน้นการพัฒนาวิชาชีพให้แก่บุคลากรในโรงเรียน
5. ต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและการยอมรับ
6. ต้องให้รางวัลกับผู้ที่มีผลงานจริง โปร่งใส และเป็นระบบคุณธรรม เพื่อเสริมแรงจูงใจให้สมาชิกองค์กรได้ทำงานอย่างมีความสุข
7. ต้องเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพราะการเรียนรู้เป็นหัวใจของการบริหารและการจัดการศึกษาที่สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีการประเมินผลตามสภาพจริง มีแผนการเรียน และมีการวิจัยในชั้นเรียน

8. ต้องมียุทธศาสตร์การสร้างเครือข่าย เช่น เครือข่ายผู้ปกครอง เครือข่ายชุมชน เครือข่ายศิษย์เก่า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ข : 7)

ประโยชน์ของโรงเรียนแบบการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน

1. สามารถสนองความต้องการของโรงเรียนและท้องถิ่นได้ดีขึ้น
2. สามารถระดมผู้มีประสบการณ์มาช่วยเหลือได้มากขึ้นในรูปของคณะกรรมการ
3. ครูมีขวัญกำลังใจดีขึ้น เพราะได้มีโอกาสคิดเอง ทำเอง และแสดงออกมากขึ้น
4. เกิดความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ จากการร่วมตัดสินใจ
5. สร้างผู้นำใหม่ในทุกระดับ
6. เพิ่มการติดต่อสื่อสาร
7. ประหยัดค่าใช้จ่ายประมาณ
8. มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้
9. เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาหลักสูตร
10. แก้ปัญหาความขัดแย้งได้ดี เพราะครูได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ข : 5-7)

การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นการจัดการเรียนรู้โดยให้โอกาสผู้เรียนได้ค้นพบความรู้เอง โดยมีส่วนร่วมในการสร้างผลผลิตที่มีความหมายแก่ตนเอง การเรียนรู้ที่มีพลังความคิดมากที่สุดเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง สิ่งที่ตนเองชอบและสนใจและด้านกระบวนการเรียนรู้ ผู้จัดต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิหน้าที่ของผู้เรียน มีการวางแผนการออกแบบกิจกรรมและจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความหมายเป็นระบบและที่สำคัญที่สุดต้องเน้นประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2543 : 71)

การเรียนรู้อย่างมีความสุข

การเรียนรู้อย่างมีความสุขเป็นลักษณะการเรียนรู้ที่เกิดจากบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย เป็นอิสระ ทุกคนมีความหวังหาอาหารกันและกัน ยอมรับในความแตกต่างของกันและกัน เชื่อมมั่นในศักยภาพของกันและกัน เปิดโอกาสให้ได้แสดงความสามารถและพัฒนาตนเองเต็ม

ที่ตามแบบของตนเอง ให้การเสริมแรง และสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งจะมีผลทำให้บุคคลมีความสุข

องค์ประกอบของการเรียนที่มีความสุข ได้แก่

1. เด็กแต่ละคน ได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ที่มีหัวใจและสมอง
2. ครูให้ความเมตตาจริงใจ และอ่อนโยน ต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง
3. เด็กเกิดความรักและภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่และทุกเวลา
4. เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจของตนเอง
5. บทเรียนสนุก แปลกใหม่จูงใจให้ติดตาม และเร้าใจให้อยากค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม

ด้วยตนเอง

6. สิ่งที่เราเรียนรู้สามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

การจัดกระบวนการเรียนการสอน ทำได้ดังนี้

1. บทเรียน เริ่มจากง่ายไปยากและมีความต่อเนื่อง
2. วิธีการเรียน สนุก จูงใจและไม่กดดัน
3. พัฒนาและส่งเสริมการคิด
4. สัมพันธ์กับธรรมชาติ
5. กิจกรรมหลากหลายสำหรับทุกคน
6. สื่อเร้าใจและตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน
7. ประเมินพัฒนาการของเด็กโดยรวมไม่เน้นแต่ด้านวิชาการ

การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น

การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันของบุคคล การได้มีโอกาสถ่ายทอด รับและแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์จากกันและกัน การเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดผลดีหลายประการ ทั้งการเรียนรู้ เนื้อหาความรู้ การสร้างสรรค์ผลงานที่ดีกว่า การเรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกับคนอื่น และที่สำคัญคือ การที่สามารถจะเรียนรู้จากบุคคลอื่นได้ทุกแง่ทุกมุมทั้งเรียนรู้ที่จะเลือกสิ่งดีของบุคคลมาปรับใช้กับตน เลือกมองสิ่งที่ไม่ดีของบุคคลอื่นมาปรับปรุงตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

กระบวนการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่นอาจทำได้ ดังนี้

1. กระบวนการกลุ่ม (Group Process / Group Activity / Group Dynamics)
2. การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism)

3. การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning)

การเรียนรู้แบบองค์รวม

การเรียนรู้แบบองค์รวม เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการ สัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกลมกลืนกันทุกอย่าง ทั้งเนื้อหาวิชา ทักษะพื้นฐาน วิธีการเรียนรู้ กิจกรรม เรื่องราวของตนเอง ท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม เรื่องที่เป็นสากล เรื่องราวทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ซึ่งมิได้ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ชัดเจน มีความหมาย นำไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาในสภาพสังคมได้

ลักษณะการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านความรู้ นักการศึกษา นักคิด ครูอาจารย์ ผู้บริหาร ผู้เรียน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะผู้เรียนและลักษณะกระบวนการเรียนรู้ ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สรุปเป็นสาระสำคัญได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ก : 11)

ลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์

ผู้เรียนพึงประสงค์ คือ ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข

คนดี คือคนที่ดำเนินชีวิตอย่างมี คุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

คนเก่ง คือคนที่มี สมรรถภาพสูง ในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใด ด้านหนึ่ง หรือรอบด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านภาษา ศิลปะ ดนตรี กีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ เป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก ทันเทคโนโลยี มีความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ และทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน สังคม และประเทศชาติได้

คนมีความสุข คือคนที่มี สุขภาพ ดีทั้งกาย และจิต เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกาย แข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสระภาพ ปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของอบายมุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ

ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

กระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คือกระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันท่วงที เน้นกระบวนการคิด และการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างไกลเป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่งและคนมีความสุข

หากกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม หรือที่เรียกว่าบูรณาการตามที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นแล้ว ย่อมส่งผลให้ได้คนไทยที่เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข คุณสมบัติ 3 ประการต่างเป็นปัจจัยอิงอาศัยซึ่งกันและกัน มิได้เรียงลำดับก่อนหลัง เพราะถ้าพิจารณาอย่างบูรณาการแล้วก็ไม่จำเป็นต้องถกเถียงกันว่าคำใดควรมาก่อนคำใด

จุดมุ่งหมายสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การพัฒนาคุณภาพของคนไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ทุกฝ่ายต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ทำ ทบทวน พิสูจน์ผล แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง พึ่งพาตนเองได้เนื่องจากใฝ่หาความรู้ได้เอง และใช้ความรู้ทางสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ก : 18-20)

แนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

มิใช่เรื่องใหม่ ได้มีการใช้แนวคิดนี้สืบต่อกันมาอย่างกว้างขวางในสังคมไทย

การเรียนรู้ตามแนวพุทธธรรมเน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการพัฒนา “คน” ทั้งในลักษณะที่เป็นปัจเจกชน (คือคนแต่ละคน) และการพัฒนา “กลุ่มคน” ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ เมื่อ “คน” มีความสำคัญที่สุดของการเรียนรู้ วิธีการฝึกฝนอบรมจึงเป็นการพัฒนาทุกองค์ประกอบของความเป็น “คน”

การเรียนรู้ตามวิถีชีวิตไทยแบบดั้งเดิม มีลักษณะเป็นการสั่งสอนรายบุคคลเมื่ออยู่ในครอบครัว พ่อแม่สอนลูกชายให้ขยันอ่านออกเขียนได้ สอนลูกหญิงให้ทำงานบ้านงานเรือน รู้จักรักนวล

สงวนตัว เมื่อเติบโตขึ้นผู้ชายได้บวชเรียนกับพระที่วัด ได้ฝึกงานอาชีพ การทำมาหากิน ส่วนผู้หญิงฝึกคุณสมบัติของกุลสตรีและฝึกงานอาชีพกระบวนการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรมไทย สรุปได้คือ

1. เป็นกระบวนการบ่มเพาะ ชีมีชัยลักษณะนิสัย
2. กระบวนการถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม
3. กระบวนการเรียนวิชาความรู้
4. กระบวนการอบรมกิริยามารยาททั้งทางกาย วาจา ใจ ตามหลักคุณธรรม
5. กระบวนการฝึกปฏิบัติด้วยการทำให้ดูแล้วฝึกให้ทำเป็น
6. กระบวนการส่งเสริม สัมมาทิฐิ ให้ลูกหลานเป็นคนดี คิดชอบ

สื่อประกอบการเรียนรู้ นอกจากเครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องมือทำมาหากินแล้วเด็กได้เรียนรู้จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม นิทานพื้นบ้าน ของเล่น การละเล่น บทกลอน สุภาษิต ปริศนา คำทาย

การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนไทย มีลักษณะสัมพันธ์และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บูรณาการระหว่างความรู้ ความสามารถปฏิบัติได้จริง และควมมีคุณธรรม สมควรที่นักการศึกษาทั้งหลายจะได้สนใจค้นคว้า เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับกาลสมัย

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดควรคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. สมรรถนะของมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด

สมรรถนะของมนุษย์ประกอบด้วยเซลล์สมองประมาณหนึ่งแสนล้านเซลล์เป็นโครงสร้างที่มหัศจรรย์ โดยธรรมชาติสมองมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิด มีความต้องการที่จะเรียนรู้สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้ มนุษย์ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติ และทุกอย่างรอบตัว

2. ความหลากหลายของสติปัญญา

คนแต่ละคนมีความสามารถ หรือความเก่ง แตกต่างกัน และมีรูปแบบการพัฒนาเฉพาะของแต่ละคน สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการพัฒนาเสริมสร้างความสามารถให้แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของสติปัญญาและได้จำแนกความสามารถของคนไว้ 10 ประเภท คือ ด้านภาษา ดนตรี ตรรกและคณิตศาสตร์ การเคลื่อนไหว ศิลปะ / มิติสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสารด้านความรู้สึก / ความลึกซึ้งภายในจิตใจ ด้านความเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตวิญญาณ และด้านจิตนิยม

กระบวนการเรียนรู้ ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพ ความเก่ง/ความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถเก่งได้หลายด้าน

3. การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการรวบรวมแนวคิดทางทฤษฎีการเรียนรู้ และเสนอแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

3.1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์และทักษะต่างๆ

3.2 ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกันใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริงที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตัวเองและความจริงในสิ่งแวดล้อมจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

3.3 กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการ จัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรม และประเมินผล

4. ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน 4 แบบ ได้แก่ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2543 : 93)

4.1 แบบจินตนาการ (Imaginative Learners) ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้โดยการดูแลนำมาผสมผสานกับความรู้ลึกของตนเอง นำข้อมูลใหม่เข้ามาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มองอะไรเป็นภาพรวม มีความหมายเฉพาะตน ผู้สอนใช้คำถาม ทำไม (Why) กระตุ้นการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายกับผู้เรียน

4.2 แบบวิเคราะห์ (Analytical Learner) ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้แบบวิเคราะห์ การเรียนรู้ผสมผสานการดูกับการคิด เพื่อนำไปสู่ข้อเท็จจริง ความคิดรวบยอด เพื่อหาความเข้าใจ ผู้สอนใช้คำถาม อะไร (What) กระตุ้นการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

4.3 แบบสามัญสำนึก (Common Sense Learner) ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบนี้ชอบการคิด โดยผ่านสามัญสำนึก ทดลองทำด้วยตนเอง ลงมือปฏิบัติ สนใจกระบวนการ ผู้สอนใช้คำถาม อย่างไร (How) กระตุ้นการเรียนรู้โดยให้โอกาสทดลอง ลงมือทำเพื่อเกิดประสบการณ์ตรง บทบาทผู้สอนคอยแนะนำช่วยเหลือ

4.4 แบบพลวัต (Dynamic Learner) ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบนี้ชอบการเรียนรู้โดยการสัมผัสกับของจริง ลงมือทำในสิ่งที่ตนเองสนใจและค้นพบด้วยตนเอง ผู้สอนใช้คำถาม ถ้า (If) กระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและสอนเพื่อนร่วมเรียนรู้ด้วยกัน

ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การกำหนดจุดหมาย สาระกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

กิจกรรมการเรียนรู้ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ผู้เรียนได้ค้นคว้า ทดลองฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จนค้นพบสาระสำคัญของบทเรียนได้ฝึกวิถีคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการ และสามารถแสดงออกได้ชัดเจนมีเหตุผล

ครูมีบทบาทปลูกเร้าและเสริมแรงศิษย์ในทุกกิจกรรมให้ค้นพบคำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งการร่วมทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม ความมีวินัย รับผิดชอบในการทำงาน ผู้เรียนมีโอกาสฝึกการประเมินและปรับปรุงตนเองยอมรับผู้อื่น สร้างจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและเป็นพลโลก

การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา เกิดขึ้นได้หลายระดับ ทั้งในตัวผู้เรียนในห้องเรียน และนอกเหนือไปจากห้องเรียนที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

ระดับผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งร่วมประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน

ระดับห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียน ครู มีบทบาทดังนี้

1. ผู้เรียน

- ได้คิดเอง ทำเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
- มีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
- มีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้

2. ครู

เป็นผู้วางแผนข้างต้น ทั้งเนื้อหาและวิธีการแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และช่วยชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

การจัดกระบวนการเรียนรู้ระดับห้องเรียนนี้ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ นอกจากครู และผู้เรียนแล้ว ผู้ที่มีบทบาทสนับสนุนอย่างสำคัญ คือ ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากร สนับสนุนการสอน ตลอดจนการจัดสื่อการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม รอบๆ ตัวผู้เรียน

ระดับนอกเหนือห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนทุกขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ก : 20-21)

ระดับนอกเหนือห้องเรียนนี้ นอกจากผู้มีส่วนร่วมใน 2 ระดับที่กล่าวแล้ว ยังรวมถึงฝ่าย นโยบาย ผู้บริหาร พ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน และฝ่ายสนับสนุนอื่นๆ

กล่าวโดยสรุป การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นการจัดกระบวนการ เรียนรู้ที่

- มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน
- ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
- ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้
- ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

1. กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ถ้าผู้เรียนมีโอกาสคิด ทำ สร้างสรรค์ โดยที่ครูช่วย จัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อ และสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

2. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกาย และจิตใจ และสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่ หลากหลายและต่อเนื่อง

3. สาระการเรียนรู้มีความสมดุลเหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนและ ความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการ จะต้องให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดี และมีความสุขในการเรียน

4. แหล่งเรียนรู้มีหลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามความถนัด ความสนใจ
5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครู และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือแลกเปลี่ยนความรู้ ถักทอความคิด พิชิตปัญหาาร่วมกัน
6. ศิษย์มีความศรัทธาต่อครูผู้สอน สาระที่เรียนรวมทั้งกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนใฝ่รู้ มีใจรักที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้ครูต้องมีความเชื่อว่าศิษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน
7. สาระและกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียน จนผู้เรียนสามารถนำผลจากการเรียนรู้ ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง
8. กระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ก : 21-22)

การวิจัยในชั้นเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยในชั้นเรียน เกิดจากแนวคิดพื้นฐาน คือ การบูรณาการวิธีการปฏิบัติงานกับการพัฒนาองค์ความรู้ ที่เกิดจากการปฏิบัติ โดยมีความสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการพัฒนาหลักสูตร และการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนด้วยการวิจัย
2. เป็นการพัฒนาวิชาชีพของครู
3. เป็นการแสดงความก้าวหน้าทางวิชาชีพครู ด้วยการเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติ
4. เป็นการส่งเสริม สนับสนุนความก้าวหน้าของการวิจัยทางการศึกษา (กรมวิชาการ. 2542 : 3)

เป้าหมายของการวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยในชั้นเรียนมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้เกิดผลดีที่สุด ด้วยตัวครูเอง (กรมวิชาการ. 2542 : 3)

ลักษณะของการวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัย เป็นวิธีการหนึ่งของครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนได้ ครูจะเข้าใจว่าวิจัยเป็นวิธีการยุ่งยากซับซ้อนต้องใช้สถิติสูงๆ และต้องมีความรู้เกี่ยวกับการวิจัยเป็นอย่างดี แต่แท้ที่จริงแล้วครูได้ทำงานในลักษณะของการวิจัยอยู่บางส่วนแล้ว คือสอนไปพร้อมกับแก้ปัญหาในห้องเรียนไป

การทำวิจัย เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบอย่างเป็นระบบ มีแบบแผน มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน

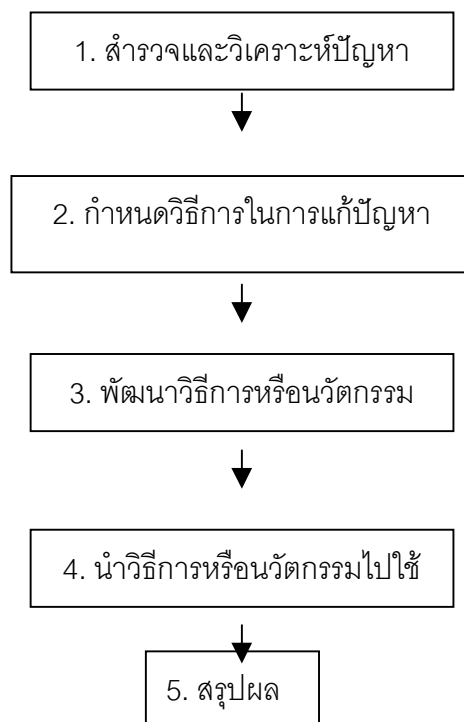
การวิจัยในชั้นเรียน คือ กระบวนการที่ครูศึกษาค้นคว้าเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนที่ตนรับผิดชอบ จุดเน้นของการวิจัยในชั้นเรียน คือ การแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการวิจัยในชั้นเรียนเป็นการศึกษาและวิจัยควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน เพื่อแก้ปัญหาและ/หรือพัฒนาการเรียนการสอนของตนเอง และเพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นต่อไป

กล่าวโดยสรุปขอบเขตของการทำวิจัยในชั้นเรียน จะให้ความสำคัญกับการคิดค้นนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งจะแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. สื่อการเรียนการสอนที่เป็นสิ่งประดิษฐ์
2. กิจกรรมการพัฒนาหรือเทคนิคการสอน (กรมวิชาการ. 2542 : 6-7)

กระบวนการทำวิจัยในชั้นเรียน

การทำวิจัยในชั้นเรียนมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของคุณลักษณะของการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งมีกระบวนการวิจัยดังแผนภูมิดังนี้

จากกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนตามแผนภูมิ ครูสามารถดำเนินการได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์ปัญหา

การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้ครูพบปัญหาที่จะต้องแก้ไขหรือพัฒนา สามารถดำเนินการสอนได้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ควรจะเป็น

การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ครูสามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ เช่น การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแง่มุมมองต่างๆ การตรวจสอบสมุดแบบฝึกหัด การสำรวจพฤติกรรมของผู้เรียน การสังเกตของครู ข้อมูลจากการประเมินของผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ครูจะพบปัญหา ข้อสงสัยที่เกิดจากผู้เรียน ครู และกระบวนการเรียนการสอน เช่น

- ผู้เรียนมีความสามารถในการทำโจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ต่ำ

- ครูสอนเคร่งเครียด จริงจัง ผู้เรียนไม่สนุกและไม่มีความสุขในการเรียน
- ครูใช้สื่อไม่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความสามารถของผู้เรียน
- ครูไม่ได้จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงด้วยตนเอง

ฯลฯ

เมื่อครูพบปัญหาจากการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาแล้ว หากมีหลายปัญหาครูควรจัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยพิจารณาจากความรุนแรงของปัญหาว่าปัญหาใดควรได้รับการแก้ไขหรือพัฒนาก่อน

ขั้นตอนนี้ จะนำไปสู่ปัญหาของการวิจัย แหล่งข้อมูล

ขั้นที่ 2 กำหนดวิธีการในการแก้ปัญหา

เมื่อครูได้วิเคราะห์ปัญหาจากการศึกษาในขั้นที่ 1 เพื่อที่จะให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ครูต้องศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น วารสาร บทความ หลักสูตร ผลงานวิจัย หนังสือ ตำรา คู่มือ แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนประสบการณ์ของตนเอง ทำให้ครูทราบว่ามีปัญหาที่คล้ายกับปัญหาของเราเองมีผู้ใดศึกษาไว้บ้าง ใช้วิธีใดในการแก้ปัญหาผลการแก้ปัญหาเป็นอย่างไร จะทำให้ครูเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งอาจเป็นวิธีสอนแบบใหม่ หรือการใช้นวัตกรรมเข้ามาช่วยในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนของคุณได้แก่ บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน เอกสารประกอบการสอน คู่มือครู บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) การเรียนแบบร่วมมือ เป็นต้น

ขั้นตอนนี้ จะนำไปสู่ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์/ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ขั้นที่ 3 พัฒนาการหรือนวัตกรรม

จากขั้นที่ 2 ครูจะได้ทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา ซึ่งอาจเป็นวิธีการหรือนวัตกรรมที่เป็นไปได้ ในขั้นนี้ครูต้องกำหนดวิธีการหรือสร้างนวัตกรรมที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา แล้วดำเนินการหาคุณภาพของวิธีการหรือนวัตกรรม จากผู้รู้ในเรื่องนั้นๆ เช่น หากครูสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน แล้วจัดทำต้นแบบให้เสร็จสมบูรณ์ นำไปให้เพื่อนครูศึกษานิเทศก์ หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา ให้ความคิดเห็น เพื่อนำข้อคิดเห็นที่ได้มาปรับปรุง แก้ไข เตรียมนำไปใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาต่อไป

ขั้นตอนนี้ จะนำไปสู่ตัวแปรที่ศึกษา และวิธีการที่จะพัฒนาหรือแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 นำวิธีการหรือนวัตกรรมไปใช้

ขั้นนี้ครูนำวิธีการหรือนวัตกรรมที่สร้างขึ้นในขั้นที่ 3 ไปใช้โดยระบุขั้นตอนปฏิบัติว่าจะใช้กับใคร เมื่อไร อย่างไร แล้วเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น สังเกตพฤติกรรมเริ่มต้นของผู้เรียนก่อน

นำไปใช้ เมื่อนำไปใช้แล้วสังเกตพฤติกรรมอีกระยะหนึ่ง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนต่อไป

ขั้นตอนนี้ ต้องมีเครื่องมือและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 5 สรุปผล

เมื่อรวบรวมข้อมูลได้แล้ว นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมกับข้อมูลที่รวบรวมได้ แล้วสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล หากยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ตามที่ต้องการ ก็จะต้องทำการปรับปรุงแก้ไข โดยย้อนกลับไปค้นหาวิธีการหรือนวัตกรรมใหม่ แล้วพัฒนาวิธีการหรือนวัตกรรม ตลอดจนนำวิธีการหรือนวัตกรรมไปใช้อีก คือดำเนินการขั้นที่ 2 – 4 ใหม่ จนกระทั่งสามารถแก้ปัญหาได้ตามที่ต้องการ แล้วเขียนสรุปผลการดำเนินงานตั้งแต่ขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 4

จากขั้นตอนนี้จะได้ผลการวิจัยที่นำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนหรือการแก้ไขปัญหา (กรมวิชาการ, 2542 : 7-10)

การนำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้

การนำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่ง เพราะครูสามารถใช้ข้อมูลหรือนวัตกรรมใหม่ที่ค้นพบในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามที่ต้องการ ซึ่งการนำไปใช้ดังกล่าว จะทำให้การวิจัยในชั้นเรียนมีความสมบูรณ์และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น (กรมวิชาการ, 2542 : 10)

ความสำคัญของการนำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้

การนำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาใช้ มีความสำคัญ ดังนี้

1. ทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรยิ่งขึ้น เพราะครูสามารถใช้นวัตกรรม วิธีการ เทคนิคการสอน หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่มีคุณภาพผ่านกระบวนการตรวจสอบที่เชื่อถือได้ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอน
2. ทำให้ครูพัฒนางานของตนเองให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น เพราะครูสามารถนำข้อมูลที่เป็นข้อค้นพบจากการวิจัยมาใช้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน
3. ทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและส่งเสริมจนบรรลุศักยภาพสูงสุด เนื่องจากครูสามารถส่งเสริมและพัฒนาได้ตรงตามสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนแต่ละคน
4. ทำให้ผู้บริหารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลที่ปรับปรุงพัฒนางานบริหารและจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. ครูใช้ผลงานทางวิชาการเพื่อเสนอขอกำหนดตำแหน่งให้สูงขึ้นได้
6. ทำให้มีข้อมูลในการปรับปรุงหรือดัดแปลงงานในส่วนที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามเป้าหมายอย่างมีระบบ
7. ทำให้มีแนวทางในการดำเนินงานหรือกำหนดนโยบายของหน่วยงานหรือองค์กร (กรมวิชาการ. 2542 : 10-11)

เป้าหมายในการนำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้

การนำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้ มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอน
2. เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานเฉพาะ
4. เพื่อใช้ประเมินผล และพัฒนาการปฏิบัติงานของครูหรือหน่วยงาน (กรมวิชาการ. 2542 : 11)

แนวทางการนำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้

การนำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้มีแนวทาง ดังนี้

1. นำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน
 - 1.1 **ผู้บริหาร** นำไปใช้ในการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่
 - 1.1.1 ใช้ในการวางแผน/กำหนดนโยบายการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตร
 - 1.1.2 ใช้ปรับปรุง/ดัดแปลงงานให้เป็นไปตามเป้าหมายอย่างเป็นระบบ เช่น การดำเนินโครงการต่างๆ ด้านวิชาการ การผลิตเอกสารวิชาการ
 - 1.2 **ครูผู้สอน** นำไปใช้ในการพัฒนา ปรับปรุงการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งได้แก่
 - 1.2.1 ใช้แก้ปัญหาการเรียนการสอนโดยตรง เช่น การใช้เทคนิคการสอนซ่อมเสริมแบบต่างๆ ที่ครูคิดค้นขึ้นมาสอนซ่อมเสริมผู้เรียนที่เรียนช้าไม่ทันเพื่อน
 - 1.2.2 ใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอน เช่น การใช้นิทานพื้นบ้านเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียน

1.2.3 ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร เช่น ครูสอนแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยการบูรณาการสาระการเรียนรู้กลุ่มวิชาต่างๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด

2. นำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอน เมื่อครูได้ข้อค้นพบความรู้ใหม่ๆ จากการวิจัยแล้ว ควรมีการเผยแพร่ให้แก่บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เผยแพร่เพื่อให้บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ในการ อ่างอิง ค้นคว้า

2. เผยแพร่แก่บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดแนวทางในการศึกษาค้นหาความรู้ใหม่ที่ลึกซึ้งและมีประโยชน์ต่อไป

3. นำไปใช้ในการพัฒนาวิชาชีพ

การวิจัยในชั้นเรียนนอกจากจะเป็นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนแล้ว ยังเป็นการพัฒนาวิชาชีพของครูอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อครูทำวิจัยในชั้นเรียน ทำให้เป็นการส่งเสริมสร้างความรู้ทางวิชาการของตนเอง ทำให้ครูมีนวัตกรรม สื่อและวิธีการสอนที่มีคุณภาพ ซึ่งทำให้เกิดมาตรฐานในการเรียนการสอนตามระบบประกันคุณภาพ อันสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 อีกประการหนึ่งครูยังสามารถนำผลงานที่เกิดจากการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้เป็นผลงานทางวิชาการ ตามหลักเกณฑ์การขอเลื่อนระดับหรือปรับตำแหน่งให้สูงขึ้นของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูได้อีกด้วย โดยผลงานนั้นควรมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

3.1 ผลงานสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่

3.2 ผลงานมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูกำหนด

3.3 ผลงานมีประโยชน์ต่อผู้เรียน ครู และบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.4 ผลงานมีรูปแบบการเขียนรายงานที่ถูกต้องเป็นที่ยอมรับ

4 . การส่งเสริมการนำผลงานวิจัยไปใช้

4.1 ครู

4.1.1 จัดทำสรุปผลการวิจัยด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายๆ เผยแพร่แก่บุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.1.2 ครูควรนำวิธีการ/นวัตกรรมที่ค้นพบจากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

4.1.3 ครูแลกเปลี่ยนงานวิจัยของตนกับผู้อื่น เช่น การนำเสนอผลงานการวิจัยในที่ประชุม การเข้าร่วมสัมมนา และการเผยแพร่เอกสาร

4.2 ผู้บริหาร

- 4.2.1 กระตุ้นให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นพื้นฐาน
- 4.2.2 ส่งเสริมให้ครูค้นหาความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เช่น การศึกษาเอกสารทางวิชาการ การสนทนากับผู้รู้ ฯลฯ
- 4.2.3 จัดให้มีการประชุมปฏิบัติการทางวิจัยในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง
- 4.2.4 เชิญวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องการวิจัยในชั้นเรียนแก่ครู
- 4.2.5 นำผลไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน (กรมวิชาการ. 2542 : 11-14)

การประกันคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการประกันคุณภาพในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

การประกันคุณภาพภายในตามสาระบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

จากความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาของไทย จึงได้มีสาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในไว้ดังนี้

หมวดที่ 6 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ข : 2-3)

แนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่ได้มีการพัฒนากันอยู่ในขณะนี้มีความคิดเพื่อส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน

2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตาม มาตรฐานที่กำหนด

3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายใน เพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นองค์การมหาชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ข : 7-8)

ความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญกับความท้าทายกับกระแสโลกดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพของคน

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อทำให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของไทย โดยจะต้องเริ่มจากสถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง โดยในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษานั้น จะต้องมีการประกันคุณภาพภายในผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา อันจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตาม มาตรฐาน เพื่อทำให้เด็กไทยเป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข จะได้ช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน เศรษฐกิจมั่นคง สามารถร่วมมือและแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกต่อไป การประกันคุณภาพภายในจึงเป็นงานสำคัญของสถาน

ศึกษา โดยสถานศึกษาเพื่อผู้เรียน และสังคมโดยรวม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ข : 1-2)

สาระสังเขปของโรงเรียนในพื้นที่

โรงเรียนในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเขตจังหวัดตรัง และสตูลที่เข้าร่วมโครงการ มีจำนวน 5 โรงเรียนดังนี้ จังหวัดตรังมีจำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนนาโยงวิทยาคม โรงเรียนบ้านควนโพธิ์ และโรงเรียนบ้านแหลม จังหวัดสตูลมีจำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนนิคมฝั่งพัฒนา 120 และโรงเรียนบ้านท่าชะมวง สาระสังเขปของโรงเรียนในพื้นที่ มีดังนี้

1. โรงเรียนนาโยงวิทยาคม

1.1 ประวัติโรงเรียน โรงเรียนได้พัฒนามาจากโรงเรียนสวัสดิ์รัตนากิมุขสาขา ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปีการศึกษา 2532 มีจำนวนนักเรียนแรกรับ 38 คน มีครู-อาจารย์จากโรงเรียนสวัสดิ์รัตนากิมุขและโรงเรียนวัดไทรทองเป็นผู้ทำการสอน มีนายสุพรรณ วงศ์ลาภ เป็นผู้บริหารโรงเรียน ต่อมาปีการศึกษา 2536 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งโรงเรียนให้เป็น โรงเรียนตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2536 เป็นโรงเรียนแบบสหศึกษา มีคำขวัญประจำโรงเรียนคือ “รักเรียน รักงาน รักบ้าน รักตน” มีปรัชญาคือ ทน โต เสถียร มนุส เสสุ (ในหมู่มนุษย์ ผู้ฝึกตนแล้วเป็นผู้ประเสริฐสุด) สีประจำ โรงเรียนได้แก่ สีกรมท่า-เหลือง กรมท่า หมายถึง เกียรติยศอันสูงส่งก่อปรด้วยคุณธรรม และบุญบารมี เหลือง หมายถึง ปัญญาที่สว่างไสวกอปรด้วยความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ต้นไม้ประจำโรงเรียนได้แก่ ต้นราชพฤกษ์ ดอกไม้ประจำโรงเรียนได้แก่ ดอกดาวเรือง โรงเรียนมีพื้นที่ประมาณ 25 ไร่ มีอาคารเรียนแบบถาวร 3 หลัง จำนวน 14 ห้อง อาคารแบบชั่วคราว 1 หลัง จำนวน 4 ห้อง บ้านพักครู 2 หลัง จำนวน 8 ห้อง ห้องน้ำ-ห้องส้วม 2 หลัง จำนวน 14 ห้อง บ้านพักนักการศึกษา 1 หลัง จำนวน 2 ห้อง บ่อบาดารและห้องถังประปา 1 หลัง โรงเรียนตั้งอยู่เลขที่ 2 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง อาจารย์ใหญ่คนปัจจุบันได้แก่ นายสุรศักดิ์ ยี่หลัก

1.2 การจัดการศึกษา-ระดับชั้น โรงเรียนเขตการศึกษา 4 สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนแบบสหศึกษา จัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวนห้องเรียนดังนี้ ม.1 มีจำนวน

3 ห้องเรียน ม.2 มีจำนวน 3 ห้องเรียน ม.3 มีจำนวน 3 ห้องเรียน ม.4 มีจำนวน 1 ห้องเรียน ม.5 มีจำนวน 1 ห้องเรียน ม.6 มีจำนวน 1 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 12 ห้องเรียน

1.3 จำนวนครูและนักเรียน

1.3.1 จำนวนบุคลากรทั้งหมด 25 คน มีผู้บริหารเป็นอาจารย์ใหญ่ 1 คน ครูประจำ 21 คน อัตราจ้าง 1 คน นักการภารโรง 1 คน และยาม 1 คน

1.3.2 จำนวนนักเรียนรวมทั้งสิ้น 345 คน จำแนกเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 283 คน และมัธยมศึกษาตอนปลาย 62 คน

1.4 จุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียน

1.4.1 จุดแข็งของโรงเรียน

1.4.1.1 มีระบบสารสนเทศเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน และโรงเรียนเพื่อใช้ในการบริหาร มีสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ นักเรียนสามารถสืบค้นข้อมูลและศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

1.4.1.2 คณะครูร่วมกันทำงานเป็นทีมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทางวิชาการตลอดจนมีความกระตือรือร้นในการร่วมมือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการทำวิจัยในชั้นเรียน

1.4.1.3 คณะครูเฉลี่ยอายุประมาณ 37 ปี เป็นวัยที่มีไฟแรง มุ่งมั่นและขยันทำงานเพื่อเป็นครูที่ดีมีคุณภาพ ดังนั้น จึงกระตือรือร้นและร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

1.4.1.4 โรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ครูมีความใกล้ชิดกับนักเรียน จึงสามารถปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยเรื่อง ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์และความประหยัดแก่นักเรียนได้อย่างมีระบบ

1.4.1.5 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ บริหารงานและทำงานร่วมกันเป็นทีม มีการกระจายอำนาจและแบ่งงานกันทำ

1.4.1.6 โรงเรียนมีโครงการจัดอาหารกลางวัน ตลอดจนมีระบบการจัดการที่ดีทำให้โครงการประสบความสำเร็จ

1.4.2 จุดอ่อนของโรงเรียน

1.4.2.1 การนำภูมิปัญญาและความรู้ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในห้องเรียนยังมีน้อย

1.4.2.2 การดำเนินการด้านการเรียนการสอน อาทิ การวางแผนการสอนแบบบูรณาการ การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ การวิจัยในชั้นเรียน การทำแฟ้มผลงานนักเรียน มีครูจำนวนหนึ่งที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้การดำเนินกิจกรรมวิชาการดังกล่าว คืบหน้าไม่มากนัก

1.4.2.3 บางรายวิชาจัดผู้สอนไม่ตรงกับวุฒิการศึกษา ปัญหาเกิดจากครูมีไม่เพียงพอ

1.5 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ

1.5.1 โรงเรียน ได้ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนตลอดจนการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องโดยตลอด เป็นผลให้โรงเรียนได้รับรางวัลพระราชทานโรงเรียนมัธยมขนาดเล็ก ประจำปีการศึกษา 2541

1.5.2 โรงเรียน เข้าสู่โครงการนำร่อง เรื่องการประกันคุณภาพของ สถานศึกษา ในจังหวัดตรัง ทำให้โรงเรียนต้องมีการกำกับ ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาโดยทำการประเมินภายในเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2543 ถึงวันที่ 25 กันยายน 2543

1.5.3 โรงเรียนได้รับการสนับสนุน การพัฒนาเทคโนโลยีการเรียนรู้จากการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากโรงเรียนไกลกังวล ทำให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้ และศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

2. โรงเรียนบ้านควนโพธิ์

2.1 ประวัติโรงเรียน โรงเรียนบ้านควนโพธิ์ เดิมเรียกว่า โรงเรียนประชาบาลตำบล ย่านตาขาว (บ้านควนโพธิ์) ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลย่านตาขาว อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง จัดตั้งเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2481 จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปัจจุบันเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคำขวัญของโรงเรียนว่า สามัคคี มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ สู้งาน สีประจำโรงเรียนคือ สีฟ้า สัญลักษณ์โรงเรียนได้แก่ ต้นไทร โรงเรียนมีพื้นที่ ทั้งหมด 64 ไร่ แบ่งให้วัดควนโพธิ์ 12 ไร่ ปลูยกวางพาราสาธิต 17 ไร่เศษ ที่เหลือเป็นที่ตั้งของโรงเรียน โดยจัดตั้งเป็นอาคารเรียนและสวนป่าโรงเรียน 10 ไร่ ซึ่งมีอาคารเรียน 2 หลัง จำนวน 11 ห้องเรียน อาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง ห้องสมุด 1 หลัง ห้องน้ำ 3

หลัง จำนวน 10 ที่ เรือนเพาะชำชั่วคราว 1 หลัง ปัจจุบันมีผู้อำนวยการคุณภาพคือ นายวินัย อูยสุย

2.2 การจัดการศึกษา-ระดับชั้น โรงเรียนบ้านควนโพธิ์ เป็นโรงเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา มีระดับชั้นอนุบาล 1 จำนวน 1 ห้องเรียน ชั้นอนุบาล 2 จำนวน 1 ห้องเรียน ระดับประถมศึกษา ชั้นป.1- ป.6 มีระดับชั้นละ 1 ห้องเรียน รวม 6 ห้องเรียน รูปโรงเรียนบ้านควนโพธิ์จัดการศึกษาตามระดับชั้น รวม 8 ห้องเรียน

2.3 จำนวนครูและนักเรียน

2.3.1 จำนวนครูของโรงเรียนมีทั้งหมด 12 คน โดยเป็นผู้บริหาร (ผู้อำนวยการคุณภาพ) 1 คน ผู้สอน 11 คน อายุเฉลี่ยของครูประมาณ 45-50 ปี นักการภารโรง 1 คน

2.3.2 จำนวนนักเรียนรวมทั้งสิ้น 230 คน โดยจำแนกเป็นระดับก่อน ประถมศึกษา 52 คน ระดับประถมศึกษา 178 คน

2.4 จุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียน

2.4.1 จุดแข็งของโรงเรียน

2.4.1.1 โรงเรียนบ้านควนโพธิ์ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่ได้ รับรางวัลต่างๆหลายครั้ง อาทิ ปีพ.ศ. 2531 ได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่นขนาดกลางระดับอำเภอ ของ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอย่านตาขาว ปีพ.ศ. 2531 ได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทานของเขตการศึกษา 4 ปีพ.ศ. 2540 ได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดโรงเรียนปฏิรูปการ ศึกษา ดีเด่นระดับจังหวัด ของสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดตรัง ปีพ.ศ. 2541 ได้รับ รางวัลชนะเลิศ โรงเรียนดีเด่นขนาดเล็ก ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง

2.4.1.2 ผู้บริหารโรงเรียนบ้านควนโพธิ์ (นายวินัย อูยสุย) ได้รับคัดเลือกเป็น ผู้บริหารดีเด่นของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอย่านตาขาว และได้รับการ ประเมินให้เป็นผู้อำนวยการคุณภาพระดับ 8 ในปีพ.ศ. 2544

2.4.1.3 คณะครูผู้สอนของโรงเรียนได้รับรางวัลเป็นครูดีเด่นในด้านต่างๆ หลายคน อาทิ ครูสอนภาษาไทยดีเด่น ครูสอนคณิตศาสตร์ดีเด่น ครูสอนภาษาอังกฤษดีเด่น ครูศิลปะดีเด่น และมีครูต้นแบบด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการปลูกฝังวินัย ค่านิยม อนุรักษ์เอกลักษณ์ไทยท้องถิ่นของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง

2.4.2 จุดอ่อนของโรงเรียน

2.4.2.1 นักเรียนจำนวนหนึ่งมีฐานะยากจน พ่อแม่หย่าร้าง จึงไม่กวดขันการศึกษาเล่าเรียนของลูก ทำให้นักเรียนจำนวนนี้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์

2.4.2.2 นักเรียนส่วนใหญ่มีระเบียบวินัยในตนเองน้อย และขาดสมาธิ

2.4.2.3 ครูส่วนใหญ่มีอายุค่อนข้างมาก แม้ว่าปัจจุบันยังมุ่งมั่นและขยันทำงานก็ตามหากไม่มีครูใหม่ที่มีอายุน้อยมาเสริมแทน เมื่อครูเกษียณอายุจะก่อให้เกิดปัญหา กับโรงเรียนได้

2.5 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ

2.5.1 โรงเรียนบ้านควนโพธิ์เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่ดำเนินการปฏิรูปการเรียนการสอนก่อนเข้าโครงการ โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.5.2 โรงเรียนบ้านควนโพธิ์ได้ดำเนินกิจกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา โดยจัดทำธรรมนูญโรงเรียน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน

3. โรงเรียนบ้านแหลม

3.1 ประวัติโรงเรียน โรงเรียนบ้านแหลม เดิมเป็นสาขาของโรงเรียนวัดวาอีวัง ตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2496 จัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมาได้ย้ายโรงเรียนมาตั้งในที่ดินที่เอกชน มอบให้ที่หมู่ 3 ตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีคำขวัญของโรงเรียนว่า มีความสุข สุขภาพดี มีวินัย ใจรักเรียน สัญลักษณ์ของโรงเรียนได้แก่ หน้าจั่วบ้าน – หอยนางรม ปัจจุบันโรงเรียนมีพื้นที่ 6 ไร่ 1 งาน มีอาคารเรียน 3 หลัง 8 ห้องเรียน อาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง ส้วม 2 หลัง 8 ที่ ผู้บริหารโรงเรียน (อาจารย์ใหญ่) คือ นายจารุกิตต์ ประดู่

3.2 การจัดการศึกษา – ระดับชั้น โรงเรียนบ้านแหลมเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล) ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับก่อนประถมศึกษา มีชั้นอนุบาล 1 จำนวน 1 ห้องเรียน ชั้นอนุบาล 2 จำนวน 2 ห้องเรียน ระดับประถมศึกษาชั้นป.1 – ป.6 มี

ระดับชั้นละ 1 ห้องเรียน รวม 6 ห้องเรียน สรุปรองเรียนบ้านแหลมจัดการศึกษาตามระดับชั้นรวม 8 ชั้นเรียน

3.3 จำนวนครูและนักเรียน

3.3.1 จำนวนครูของโรงเรียนมีทั้งหมด 8 คน โดยเป็นผู้บริหาร (อาจารย์ใหญ่) จำนวน 1 คน ครูประจำการ 6 คน ครูจ้างสอน 1 คน นักการภารโรง 1 คน

3.3.2 จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 171 คน จำแนกเป็นระดับก่อนประถมศึกษา 40 คน ระดับประถมศึกษา 131 คน

3.4 จุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียน

3.4.1 จุดแข็งของโรงเรียน

3.4.1.1 โรงเรียนบ้านแหลมเป็นโรงเรียนที่ได้รับความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการโรงเรียนและชุมชนท้องถิ่นอย่างดียิ่ง

3.4.1.2 โรงเรียนบ้านแหลมได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่นมาให้ความรู้กับนักเรียน ซึ่งได้รับความร่วมมืออย่างดี

3.4.1.3 ครูผู้ประสานงานโครงการและทีมงานมีความกระตือรือร้นและทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจในการทำงานอย่างดียิ่งในการปฏิบัติการเรียนรู้

3.4.1.4 โรงเรียนมีครูดีเด่นระดับประถมศึกษาของครูสภาและครูแกนนำเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ในโรงเรียน

3.4.2 จุดอ่อนของโรงเรียน

3.4.2.1 ผู้บริหาร (อาจารย์ใหญ่) ของโรงเรียนบ้านแหลมอยู่ในตำแหน่งเพียง 2 – 3 ปี ก็ย้ายออก ทำให้การบริหารไม่ต่อเนื่อง ผู้บริหารไม่ทุ่มเทการทำงานในโครงการเดิมที่ผู้บริหารคนเก่าทำได้ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อโครงการปฏิรูปโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

3.4.2.2 ผลจากข้อ 3.4.2.1 เป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกและมีครูบางคนไม่ให้ความร่วมมือเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ ทำให้โรงเรียนขาดโอกาสที่ดีอย่างน่าเสียดาย ทั้ง ๆ ที่คณะครูกลุ่มใหญ่และชุมชนให้ความร่วมมือและสนับสนุนเต็มที่

3.5 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ

3.5.1 โรงเรียนบ้านแหลมได้ดำเนินกิจกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา โดยจัดทำธรรมนูญโรงเรียน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน

3.5.2 โรงเรียนบ้านแหลมมีครูแกนนำปฏิรูปการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาโดยการเข้าอบรม และได้นำความรู้จากการอบรมนั้นมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดให้กับเพื่อนครูในโรงเรียนได้รับทราบ

4. โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120

4.1 ประวัติโรงเรียน โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลอุไคเจริญ อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูลก่อตั้งเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2519 จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคำขวัญของโรงเรียนว่า ศึกษาดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม เป็นผู้นำชุมชน สีโรงเรียน ได้แก่ สีส้ม – สีดำ สีส้มหมายถึง ความร่าเริง แจ่มใส กระตือรือร้น สีดำหมายถึง ความหนักแน่น ความคงทน คุณค่าของโรงเรียนคือ บุคลากรทุกคนของโรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง โรงเรียนมีเนื้อที่ 50 ไร่ แบ่งเป็นที่ตั้งโรงเรียน 15 ไร่ สวนป่า 15 ไร่ สวนปาล์มน้ำมัน 10 ไร่ ฝายน้ำล้น 5 ไร่ สนามกีฬา 5 ไร่ มีอาคารเรียน 8 หลัง 9 ห้องเรียน อาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง ห้องน้ำห้องส้วม 2 หลัง 7 ที่ บ้านพักครู 2 หลัง ผู้บริหารโรงเรียน (ผู้อำนวยการ) คือ นายพร้อมพันธุ์ กุลทวี

4.2 การจัดการศึกษา – ระดับชั้น โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล) ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับก่อนประถมศึกษา มีชั้นอนุบาล 1 จำนวน 1 ห้องเรียน ชั้นอนุบาล 2 จำนวน 2 ห้องเรียน ระดับประถมศึกษาชั้นป.1 – ป.6 มีระดับชั้นละ 1 ห้องเรียน สรุปโรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 จัดการศึกษาตามระดับชั้นรวมทั้งสิ้น 8 ชั้นเรียน

4.3 จำนวนครูและนักเรียน

4.3.1 จำนวนครูของโรงเรียนมีทั้งหมด 9 คน โดยเป็นผู้บริหาร (ผู้อำนวยการ) จำนวน 1 คน ครูประจำการ 8 คน นักการภารโรง 1 คน

4.3.2 จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 169 คน

4.4 จุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียน

4.4.1 จุดแข็งของโรงเรียน

4.4.1.1 นักเรียนมีวินัยและปกครองกันเองได้

4.4.1.2 เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ที่ได้รับรางวัลสถานศึกษาดีเด่นระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

4.4.1.3 ครูผู้สอนได้รับรางวัลผู้สอนดีเด่นระดับอำเภอและระดับจังหวัด และเป็นครูแกนนำปฏิรูปการเรียนรู้จำนวน 2 คน คณะครูในโรงเรียนมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

4.4.1.4 ผู้บริหารและคณะครูมีความสามารถทางวิชาการดีและร่วมแรงร่วมใจในการทำงานกันอย่างสามัคคี โดยมีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

4.4.2 จุดอ่อนของโรงเรียน

4.4.2.1 คณะครูมีบ้านพักห่างไกลจากโรงเรียน การคมนาคมการติดต่อสื่อสารไม่ค่อยสะดวก และไม่ใช่คนในพื้นที่ ฉะนั้นความผูกพันและฝังตัวในพื้นที่จึงมีไม่มากนัก หากย้ายได้ก็จะย้ายออกจากโรงเรียน

4.4.2.2 โรงเรียนยังหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนน้อย

4.5 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ

4.5.1 โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการก่อนเข้าโครงการ และเป็นโรงเรียนแกนนำเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของจังหวัดสตูล

4.5.2 โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 ได้วางระบบการให้นักเรียนปกครองดูแลตนเองมานานหลายปี จนเป็นวัฒนธรรมของโรงเรียน ทำให้นักเรียนมีระเบียบวินัยและปกครองตนเองได้

5. โรงเรียนบ้านท่าชะมวง

5.1 ประวัติโรงเรียน โรงเรียนบ้านชะมวง เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอละงู จังหวัดสตูล ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล เดิมชื่อโรงเรียนประชาบาลตำบลละงู ก่อตั้งเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2482 จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคำขวัญของโรงเรียนว่า เรียนดี กีฬาเด่น เน้นวินัย ใฝ่คุณธรรม สีประจำโรงเรียนได้แก่สีชมพู – สีน้ำเงิน สัญลักษณ์โรงเรียนคือ รูปเสมาธรรมจักรประกอบธงชาติไทย โรงเรียนมีเนื้อที่ 12 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวา มีอาคารเรียน 2 หลัง จำนวน 8 ห้องเรียน มีอาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง บ้านพักครู 2 หลัง ห้องน้ำห้องส้วม 3 หลัง 3 ที่ ผู้บริหารโรงเรียน (อาจารย์ใหญ่) คือ นายจำนงค์ ดุลยาภรณ์

5.2 การจัดการศึกษา – ระดับชั้น โรงเรียนบ้านท่าชะมวง จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล) ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับก่อนประถมศึกษา มีชั้นอนุบาล 1 จำนวน 1 ห้องเรียน ชั้นอนุบาล 2 จำนวน 1 ห้องเรียน ระดับประถมศึกษาชั้นป.1 – ป.6 มีระดับชั้นละ 1 ห้องเรียน สรุปโรงเรียนบ้านท่าชะมวง จัดการศึกษาตามระดับชั้นรวมทั้งสิ้น 8 ชั้นเรียน

5.3 จำนวนครูและนักเรียน

5.3.1 จำนวนครูของโรงเรียนมีทั้งหมด 10 คน โดยเป็นผู้บริหาร (อาจารย์ใหญ่) จำนวน 1 คน ครูประจำการ 9 คน มีวิทยากรสอนอิสลามศึกษา 1 คน นักการภารโรง 1 คน

5.3.2 จำนวนนักเรียนมีทั้งหมด 131 คน

5.4 จุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียน

5.4.1 จุดแข็งของโรงเรียน

5.4.1.1 โรงเรียนบ้านท่าชะมวง มีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสูง โดยเฉพาะทางด้านวิชาการ จึงกระตุ้น เร่งเร้า ให้ครูร่วมแรงร่วมใจกันปฏิรูปการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ได้ โดยเห็นการพัฒนาอย่างชัดเจน และผู้บริหารโรงเรียนยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้บริหารดีเด่นของจังหวัดสตูลในปีพ.ศ. 2544

5.4.1.2 โรงเรียนได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนา โรงเรียนในเขตชนบทยากจน และได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศโครงการเฝ้าระวังทันตสุขภาพ ดีเด่น ประจำปี 2536 ปัจจุบันก็ยังดำเนินกิจกรรมดังกล่าวอยู่

5.4.1.3 โรงเรียนบ้านท่าชะมวงเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่สามารถจัดโครงการเรียนร่วมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษจนเป็นแบบให้กับโรงเรียนอื่น

5.4.1.4 คณะครูหลายคนเป็นศิษย์เก่าและมีภูมิลำเนาเป็นคนพื้นที่ ดังนั้นจึงมีความตั้งใจสูงและทุ่มเทให้กับการทำงานโรงเรียน และชุมชนให้ความร่วมมือ ร่วมแรงกาย และร่วมใจในการพัฒนาโรงเรียนดี

5.4.2 จุดอ่อนของโรงเรียน

5.4.2.1 เด็กนักเรียนค่อนข้างขาดวินัย ขาดสัมมาคารวะ และการรักษาความสะอาดยังมีน้อย

5.4.2.2 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในชั้นเรียนยังมีน้อย

5.5 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ

5.5.1 โรงเรียนบ้านท่าชะมวง ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนแกนนำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แบบบูรณาการและวัดผลตามสภาพจริง

5.5.2 คณะครูยังขาดความเข้าใจในเรื่องการเขียนแผนการสอนแบบบูรณาการและการวิจัยในชั้นเรียน

5.5.3 สภาพโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมเช่น ความเป็นระเบียบ ความสวยงามของบริเวณสนาม อาคารสถานที่ ความสะอาด ก่อนเข้าโครงการยังอยู่ในสภาพที่ควรปรับปรุง

เปรียบเทียบโรงเรียนในพื้นที่

ปัจจัยเบื้องต้นในด้านจำนวนบุคลากรของโรงเรียนคือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน นักการภารโรง/ยาม และพื้นที่ของโรงเรียน รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงจำนวนผู้บริหาร ครู นักเรียน นักการภารโรงและพื้นที่ของโรงเรียน

โรงเรียน	นาโยงวิทยาคม	บ้านควนโพธิ์	บ้านแหลม	นิคมพัฒนาฝั่ง 120	ท่าชะมวง	รวม
รายการ						
ผู้บริหาร	1	1	1	1	1	5
ครูประจำการ	21	11	6	8	9	55
ครูจ้าง	1	-	1	-	1	3
นักเรียน	345	230	171	169	131	1046
นักการภารโรง	2	1	1	1	1	6
พื้นที่โรงเรียน	25 ไร่	64 ไร่เศษ	6 ไร่เศษ	50 ไร่เศษ	12 ไร่เศษ	157 ไร่เศษ
อาคารเรียนถาวร	3	3	3	3	2	14
ห้องเรียน	12	8	9	9	8	46
อาคารประกอบ	1	3	1	1	1	7
อาคารชั่วคราว						
อาคารเอนกประสงค์						
บ้านพักครู (หลัง)	2	-	-	2	2	6
ห้องน้ำ-ห้องส้วม (ห้อง)	14	10	8	7	8	47
บ้านพักนักการ (หลัง)	1	-	-	-	-	1

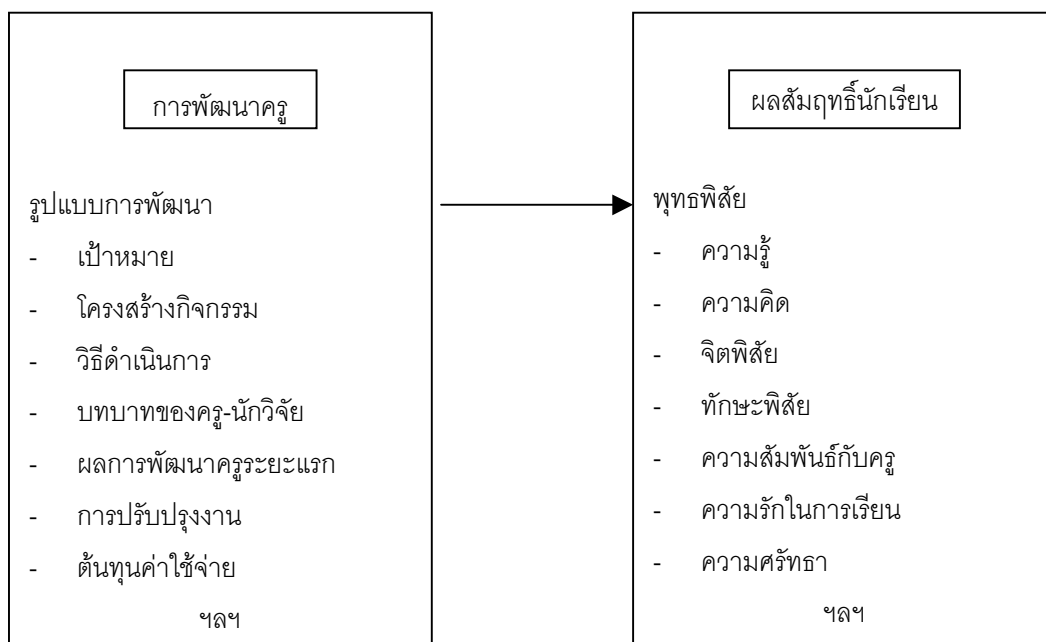
จากตาราง 1 สามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ว่าโรงเรียนทั้ง 5 โรงเรียน มีผู้บริหารระดับผู้อำนวยการ 2 คน ระดับอาจารย์ใหญ่ 3 คน มีครูประจำการ 55 คน ครูจ้าง 3 คน นักเรียน 1,046 คน นักการภารโรง 6 คน มีพื้นที่รวมทั้งหมดประมาณ 157 ไร่ แต่เป็นพื้นที่ที่ตั้งโรงเรียนจริงเพียง 68 ไร่เศษเท่านั้น เพราะโรงเรียนบ้านควนโพธิ์ได้แบ่งพื้นที่ใช้เป็นที่ตั้งวัด 12 ไร่ และปลูกยางพารา 17 ไร่ เฉลี่ยเป็นที่ตั้งโรงเรียนเพียง 10 ไร่ สำหรับโรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 ก็เช่นกัน ได้แบ่งพื้นที่เป็นสวนปาล์ม 15 ไร่ ฝายน้ำล้น 5 ไร่ เหลือเป็นที่ตั้งโรงเรียนเพียง 15 ไร่ จากตัวเลขดังกล่าวพบว่าโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมีพื้นที่ตั้งโรงเรียนประมาณ 10 ไร่เศษ มีอาคารเรียนและห้องเรียนจำนวนพอดีกับจำนวนนักเรียน ดังนั้นการขยายจำนวนรับนักเรียนหรือการใช้ห้องเรียนเพื่อวัตถุประสงค์อื่น เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา อาจทำได้ค่อนข้างยาก ทำให้โรงเรียน/นักเรียนเสียโอกาสและเสียเปรียบโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมทางสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมากกว่า

กรอบความคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเพื่อตอบคำถาม 5 ข้อ และสรุปเป็นกรอบความคิดในการวิจัยในแต่ละข้อคำตอบ ดังนี้

คำถามที่ 1 มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาของครู (การเรียนรู้ของครู) กับผลสัมฤทธิ์ที่วัดได้ของนักเรียนทุกคนหรือไม่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอะไรบ้างและเกิดขึ้น (พัฒนา) ได้อย่างไร

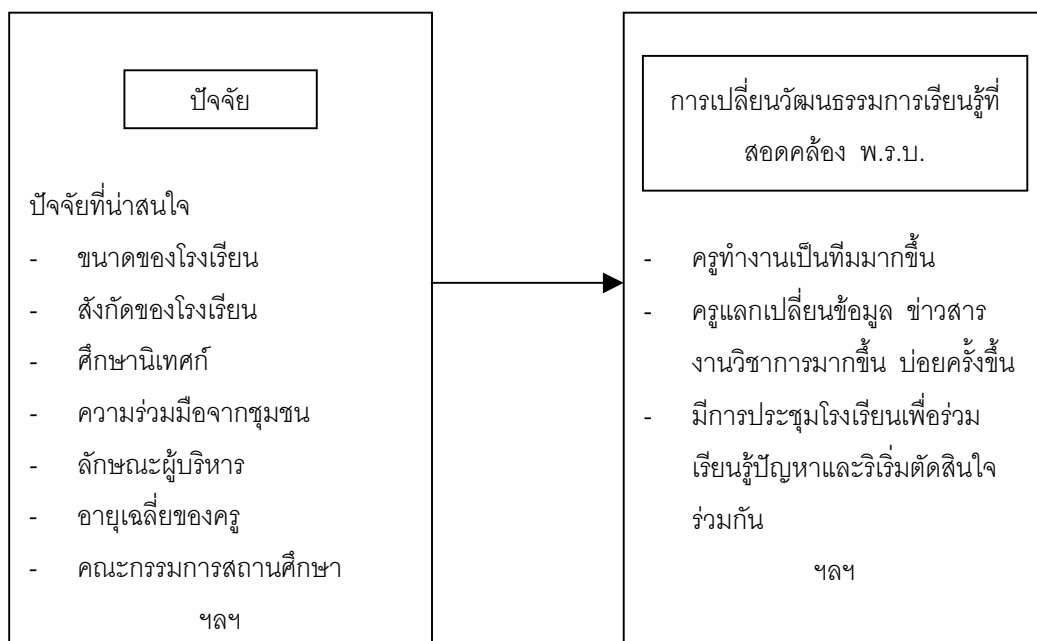
กรอบความคิด คำถามที่หนึ่งต้องการข้อมูลและตัวอย่างอธิบายความสัมพันธ์ให้เห็นว่าผลของการพัฒนาครูในโรงเรียนนี้ ทำให้เกิดผลต่อนักเรียนอย่างไร กรอบความคิดแสดงด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 1

คำถามที่ 2 อะไรคือองค์ประกอบ/เงื่อนไขเฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

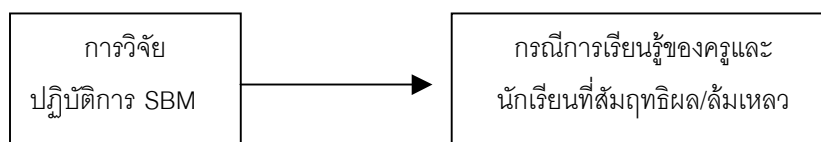
กรอบความคิด คำถามที่สองต้องการข้อมูลและตัวอย่างปัจจัยหรือสาเหตุ หรือเงื่อนไขเฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้บริหาร ครู และนักเรียน รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาและเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กรอบความคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 2

คำถามที่ 3 ครูและนักเรียนมีกรณีการเรียนรู้อะไรที่ประสบไม่ประสบความสำเร็จ
จากการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

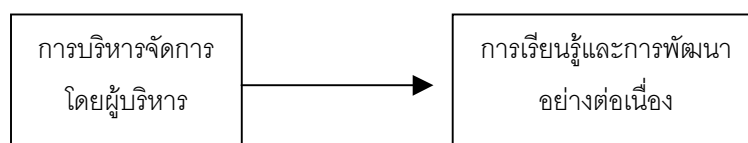
กรอบความคิด คำถามที่สามต้องการข้อมูลและตัวอย่างอธิบายผลการวิจัยปฏิบัติการ
ที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ว่าเป็นอย่างไร กรณีเฉพาะที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของครูและของ
นักเรียน สัมฤทธิ์ผลมีลักษณะอย่างไร ในกรณีที่ไม่สำเร็จสถานการณ์หรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิด
ความล้มเหลว นักวิจัยสามารถสรุปทเรียนอะไรได้บ้างจากการนำรูปแบบ SBM ไปใช้คำถามนี้
อาจเขียนเป็นกรอบความคิดได้ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 3

คำถามที่ 4 ผู้บริหารโรงเรียนสามารถบริหารจัดการอย่างไรที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียน

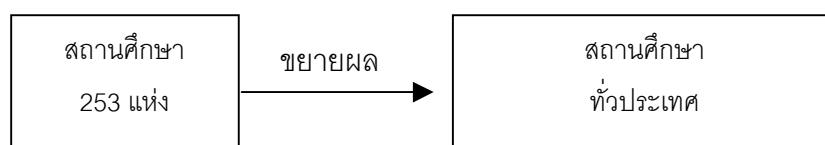
กรอบความคิด คำถามที่สองต้องการข้อมูลและตัวอย่างอธิบายว่า การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนสำคัญหรือไม่ อย่างไร ในการก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของนักเรียนและครู รวมทั้งบุคลากรอื่น ๆ และคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งเขียนเป็นกรอบความคิดดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 4

คำถามที่ 5 โรงเรียนอื่น ๆ สามารถนำประสบการณ์ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่สัมฤทธิ์ผลไปใช้ได้หรือไม่ หากจะนำไปใช้ ควรมีขั้นตอนอะไร และจะปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านั้นได้อย่างไร

กรอบแนวความคิด คำถามที่ห้าต้องการข้อมูลและตัวอย่างที่เกิดจากการสะท้อนความคิดของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ของโรงเรียนว่าการขยายผลจากโรงเรียนที่ร่วมโครงการปฏิรูปฯ 253 แห่ง ไปยังโรงเรียนอื่น ๆ อีกทั่วประเทศ มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดและหากจะทำอะไรเป็นปัจจัยและเงื่อนไขของความสำเร็จคำถามนี้อาจเขียนเป็นกรอบความคิดได้ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 5

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินตามกรอบการดำเนินงานเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามทีโครงการวางไว้ จัดได้เป็น 2 ระยะ แยกตามลักษณะการดำเนินงาน ดังนี้

ระยะที่ 1 โรงเรียนพัฒนาบุคลากรทุกคนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (พ.ย. 43 – มี.ค. 44)

1. สำรวจสภาพปัจจุบันกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูและโรงเรียน (Pre-test)
2. สร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจ โดยร่วมมือระหว่างหน่วยสนับสนุนและสถานศึกษา
3. บุคลากรแต่ละคนวางแผนและดำเนินการพัฒนาตนเองด้วยการปฏิบัติจริง (PDCA)
4. บุคลากรศึกษาความก้าวหน้า (Post-test)
5. สรุปบทเรียนเกี่ยวกับกระบวนการและผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

ระยะที่ 2 โรงเรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (เม.ย. 44 – ก.ย. 44)

1. ครูและบุคลากรทุกคนดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแผน (PDCA)
2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการดำเนินงานในระดับชั้น / หมวดวิชา / ภาพรวมระดับโรงเรียน

3. หาจุดแข็ง จุดที่ต้องปรับปรุง สาเหตุและแนวทางแก้ไข พร้อมทั้งปรับปรุงแผน
4. กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน พร้อมทั้งวางแผนการดำเนินงานและการประเมิน

5. จัดทำรายงานการประเมินตนเอง
6. โรงเรียนปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
7. ศึกษาความก้าวหน้า (Post-test2)
8. สรุปผลและจัดทำรายงานความก้าวหน้าเสนอสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

วิธีการดำเนินงาน

การดำเนินงานร่วมพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบจังหวัดตรังและจังหวัดสตูลได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ที่มวิจัยได้ดำเนินการร่วมพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบทั้ง 2 จังหวัดเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ดำเนินการแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ได้ดำเนินการนิเทศเยี่ยมเยียนโรงเรียนในพื้นที่ ในวันที่ 29 – 30 มีนาคม 2544 เพื่อจะประสานงานวางแผนในการส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการให้แก่โรงเรียน โดยการจัดประชุมครูอาจารย์ ตัวแทนผู้ปกครอง และกรรมการการศึกษาของโรงเรียนแล้วชี้แจงให้ตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ และแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุน และปฏิบัติงานสร้างความเข้าใจ ความมั่นใจ ในสาระสำคัญทางวิชาการของกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ตั้งแต่การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการวิเคราะห์หลักสูตร การจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง และการวิจัยในชั้นเรียน จากนั้นก็ให้โรงเรียนเตรียมการ และปฏิบัติการพัฒนานักเรียนตามโครงการที่เสนอไว้

ช่วงที่ 2 ประสานงานติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนโดยการติดต่อทางโทรศัพท์ ครู – อาจารย์ จากโรงเรียนในพื้นที่ไปพบนักวิจัยที่บ้านพัก เพื่อแก้ไขปัญหาคำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

ช่วงที่ 3 นิเทศติดตามผลการดำเนินงานในครั้งที่ 2 ในวันที่ 22-23, 28 มิถุนายน 2544 เพื่อการติดตามผลการดำเนินงานครั้งที่ 1 และแผนการดำเนินงานในระยะที่ 2 โดยการติดตามดูงานปฏิรูปในด้านต่างๆ คือ การบริหารโรงเรียน การทำแผนการสอน การวัดผลประเมินผล และการวิจัยในชั้นเรียน

โรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนตามแผนการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียน ซึ่งพอจะสรุปแนวทางการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรมเป้าหมายได้ดังนี้

1. การสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยการจัดประชุม แจกเอกสาร สร้างสื่อต่างๆ การศึกษาดูงาน
2. การสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ให้แก่ครูในโรงเรียนโดยการจัดประชุมร่วมกันกับที่มวิจัย ส่งครูไปเข้าร่วมอบรม กับโครงการอื่น ๆ ที่จัดขึ้นภายในจังหวัดเขตการศึกษา ฯลฯ

3. การเตรียมความพร้อมของบุคลากร ส่วนใหญ่โรงเรียนจะให้ครูวางแผนการพัฒนิตนเอง โดยมองจากกรอบภาระงานหลัก ของตนคือ การสอน โดยเริ่มจากการพัฒนาแผนการสอน การวางแผนทางการวิจัยในชั้นเรียน ฯลฯ

ระยะที่ 2 ดำเนินการเป็น 5 ช่วงดังนี้

ช่วงที่ 1 ทีมวิจัยร่วมกับโรงเรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการดำเนินงานในระยะ 2 ร่วมกันโดยดำเนินการช่วงที่ประชุมที่บ้านผู้หว่าน จังหวัดนครปฐม ในระหว่างวันที่ 2 – 3 กรกฎาคม 2544

ช่วงที่ 2 จัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับบุคลากรในโรงเรียนทุกคน โดยให้ทุกคนร่วมกันวางแผนการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตามแผน (PDCA) ทบทวนบทบาทของครูในฐานะผู้ปฏิบัติการสอน สร้างความมั่นใจในการทำแผนการสอน การวัดผลประเมินผล และการทำการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบ PDCA และการประกันคุณภาพสถานศึกษาต่อไป โดยดำเนินงานที่ทำการอุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล ในวันที่ 23 – 24 กรกฎาคม 2544

ช่วงที่ 3 ทีมวิจัยได้ออกนิเทศและให้การช่วยเหลือโรงเรียนในการวิเคราะห์จุดแข็งจุดที่ต้องปรับปรุง สาเหตุและแนวทางแก้ไขร่วมกันโดยเดินทางไปจังหวัดตรัง ในวันที่ 24 สิงหาคม 2544 และจังหวัดสตูล ในวันที่ 28 สิงหาคม 2544

ช่วงที่ 4 ทีมวิจัยได้ออกเยี่ยมเยียนให้ความช่วยเหลือและติดตามการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง พร้อมกับโรงเรียนได้ศึกษาความก้าวหน้าของตนเอง (Post-test) โดยดำเนินการเยี่ยมเยียนโรงเรียนในจังหวัดตรัง ในวันที่ 13 กันยายน 2544 และจังหวัดสตูล ในวันที่ 18 กันยายน 2544

ช่วงที่ 5 สรุปผลจัดทำรายงานความก้าวหน้า และคัดเลือกโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จเป็นโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

การรายงานผลการดำเนินงานปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน

การพัฒนาบุคลากรระยะที่ 1

สืบเนื่องจากการดำเนินงานระยะที่ 1 บุคลากรทั้ง 5 โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้รับการพัฒนาในชั้นมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของบุคลากรแต่ละฝ่าย ได้มีการวางแผน

ปฏิบัติงานตามแนวปฏิรูป โดยผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้วิธีการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน ชุมชน โดยคณะกรรมการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การจัดหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งการ สนับสนุนกิจกรรมอื่นๆ ของโรงเรียน ส่วนคณะครู ได้มีการวิเคราะห์หลักสูตร ทำแผนการสอน ศึกษาความรู้เพิ่มเติมเพื่อการทำวิจัยในชั้นเรียน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งในแต่ละโรงเรียนจะมีครูสนใจทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อแสดงถึงการพัฒนาตนเองไม่ครบ 100% ดังนั้นในระยะที่สองของการต่อเนื่องโครงการ คณะครูทุกคนมีกำลังใจ และความร่วมมือ และ แสดงความพร้อมในการพัฒนาตนเอง โดยกำหนดเป้าหมายในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การประกันคุณภาพภายใน เพื่อเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาต่อไป โดยกำหนด กิจกรรมเป็นระยะ ๆ ดังนี้

1. จัดให้มีการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทั้ง 5 โรงเรียนที่มีนักวิจัยที่ปรึกษาคณะ เดียวกัน ได้แก่โรงเรียนนาโยงวิทยาคม จังหวัดตรัง โรงเรียนบ้านควนโพธิ์ จังหวัดตรัง โรงเรียน บ้านแหลม จังหวัดตรัง โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 จังหวัดสตูล และโรงเรียนบ้านท่าชะมวง จังหวัดสตูล โดยจัดประชุมสัมมนาและประชุมเชิงปฏิบัติการ 2 วัน ในหัวข้อ การทำแผน การสอน การสร้างบทเรียนแบบบูรณาการ การวิจัยในชั้นเรียน ทั้งนี้โดยมีโรงเรียนนาโยง วิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมเพียงโรงเรียนเดียว เป็นโรงเรียนแกนนำในการจัดประชุม

ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ นักวิจัยเป็นที่ปรึกษา เสนอแนวคิดและเป็นวิทยากรด้วย ส่วน คณะครูที่เข้าประชุมทุกคนได้รับฟังและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันกับวิทยากร รวมทั้งได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้กันระหว่างครูด้วยกันและได้ปรับปรุงแผนการสอนของตนเองโดยเน้นการกำหนดจุดประสงค์ การสอนที่มุ่งพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนา กิจกรรมการสอนที่เน้นกระบวนการตามศาสตร์ต่างๆ รวมทั้งการบันทึกข้อมูลหลังการสอนให้เป็น ระบบเพื่อการศึกษาวิจัยชั้นเรียนต่อไป

การพัฒนาบุคลากรระยะที่ 2

1. โรงเรียนในโครงการทั้ง 5 โรงเรียนได้เสนอให้มีการประชุมสัมมนาครูทั้งหมดเพื่อทำ ความเข้าใจไว้ตรงกันและได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการดำเนินงานต่อไป การประชุมสัมมนา ครั้งนี้เป็นการปฏิบัติการในชั้นปฏิบัติการ ตามวงจรการเรียนรู้ตามแผน ลักษณะการประชุมมีดังนี้

บทบาท

คณะวิจัย เป็นวิทยากรบรรยายในช่วงแรกในหัวข้อ การพัฒนาแผนการสอน การจัดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ การทำวิจัยในชั้นเรียน การดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อการประกันคุณภาพ

คณะครู

1. ปฏิบัติการตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขแผนการสอนของตนเอง โดยการแลกเปลี่ยนกันระหว่างครูที่สอนระดับและวิชาเดียวกัน

2. ทดลองสร้างบทเรียนแบบบูรณาการ

3. วางแผนการดำเนินงานของโรงเรียนตลอดระยะเวลาที่ 2 ของโครงการ ในการสัมมนาครั้งนี้ได้กำหนดบทบาทของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน ดังนี้

บทบาทของนักวิจัยที่ปรึกษา เป็นผู้เสนอแนวคิดให้ความรู้

บทบาทของคณะครู เป็นผู้ดำเนินการ ดังนี้

1. ตรวจสอบงานของตนเองที่ทำมาโดยเฉพาะด้านการสอนได้ตรวจสอบแผนการสอน ปรับปรุงให้เหมาะสม

2. วางแผนการจัดหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละสถานศึกษา

3. เตรียมการจัดทำหลักสูตร และจัดการเรียนแบบบูรณาการ

4. วางแผนการทำวิจัยชั้นเรียน

งบประมาณ โรงเรียนใช้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นงบในโครงการ งบประมาณของโรงเรียน และงบประมาณส่วนตัวของครู

ผลการจัดสัมมนาครั้งนี้ จากการประเมินโดยการสังเกตและสัมภาษณ์

1. ครูทุกคนมีความเข้าใจ ตระหนักในภาระงานของตนเอง เพื่อการปฏิรูปทั้งโรงเรียน
2. จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างครูแต่ละโรงเรียนในเครือข่ายที่ปรึกษาเดียวกัน จะเข้าใจ ช่วยเหลือ แนะนำ และมองเห็นจุดเด่น จุดด้อย ในภาพรวมของโรงเรียนตนเอง และเกิดแนวคิดที่จะนำไปพัฒนาปรับเปลี่ยนโรงเรียนของตนเองให้ดีขึ้น

3. เกิดความรู้สึกที่ดี มีความเข้าใจในลักษณะงานที่ตนเองรับผิดชอบและงานของฝ่ายอื่นๆ ได้ดีขึ้น พร้อมทั้งจะร่วมมือในการพัฒนาตนเองเพื่อการปฏิรูปโรงเรียน

2. การพัฒนาตนเองของครู โดยส่วนใหญ่จะศึกษาจากเอกสารทางวิชาการต่างๆ รวมทั้งมีการเข้าร่วมอบรมทางวิชาการที่หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานอื่นจัดเป็นประจำ และได้ลงมือปฏิบัติกันถว้นหน้า ซึ่งได้แก่ การวิเคราะห์หลักสูตร การจัดทำบทเรียนแบบบูรณาการ การวิจัย

ชั้นเรียน การทำแผนการเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ การใช้กระบวนการศึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาชุมชน (โรงเรียนบ้านควนโพธิ์)

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

จากการติดตามสังเกตพฤติกรรมของครู และพฤติกรรมของนักเรียนพบว่า คณะครูทุกคนได้มีการทำแผนการสอนในวิชาที่ตนเองสอน โดยมีการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร และแผนการสอนแสดงถึงการจัดกิจกรรมที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ คณะครูมีความมั่นใจที่จะทดลองวิธีสอนตามความคิดใหม่ ๆ มีความพยายามที่จะสร้างบทเรียนแบบบูรณาการในลักษณะหน่วยการเรียนรู้รวมทั้งการจัดหลักสูตรท้องถิ่น มีการยอมรับและให้ความร่วมมือกับครูในโรงเรียนที่มีความคิดแตกต่างกันมากขึ้น ครูมีความสุขกับการทำงาน อุทิศเวลาให้กับงานโรงเรียนมากขึ้น เช่น ใช้เวลาในวันหยุดราชการมาทำงานที่โรงเรียน มาประชุมตั้งแต่ 6.30 – 8.00 น. สัปดาห์ละ 1 วัน (โรงเรียนท่าชะมวง) ครูมีความกล้าในการทำการวิจัยในชั้นเรียนแบบไม่เป็นทางการ (Informal Research) โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบการวิจัยที่เป็นทางการ (Formal Research) คณะครูมีความสนิทสนมและให้ความร่วมมือ มีความเข้าใจกันมากขึ้น มีการทำงานกันเป็นคณะดีขึ้น (คนที่รู้จะทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้คนที่ยังไม่เข้าใจ , คนที่ไม่ค่อยทำอะไร – คอยขวาง จะเริ่มเข้ามาร่วมคณะทำงาน) แต่ครูจะมีภาระกับการทำเอกสารต่างๆ มากจนยึดติดกับหลักฐานเอกสาร ซึ่งเป็นการเสียเวลามาก ทำให้ครูเหนื่อยมาก รวมทั้งงานอื่นๆ ที่มีลักษณะงานจร เช่น โครงการต่าง ๆ ของจังหวัด อำเภอ หมู่บ้าน เป็นต้น ทำให้ครูทำงานด้านการเรียนการสอนไม่เต็มที่ บางครั้งสอนโดยไม่ได้ทำแผนการสอนที่เป็นปัจจุบัน สอนไม่ทันบ้าง วิจัยไม่ได้ เป็นต้น

สำหรับพฤติกรรมของนักเรียน จากการสังเกตของผู้วิจัย การสัมภาษณ์ครู และสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า นักเรียนชอบและสนุกกับการเรียนที่ครูให้ทำกิจกรรมหลายอย่าง นักเรียนได้มีโอกาสเลือกที่จะเรียนในสิ่งที่เขาสนใจ และได้ทำในสิ่งที่เขาภูมิใจ (การเลี้ยงหอยนางรม โรงเรียนบ้านแหลม จังหวัดตรัง) ได้มีส่วนให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองในการประกอบอาชีพ นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นริเริ่ม ความคิดวิเคราะห์มากขึ้น แต่ครูยังเป็นกังวลกับความรู้ทางเนื้อหาสาระที่นักเรียนจะได้รับ เพราะผู้ปกครองยังต้องการด้านนี้มาก เนื่องจากนักเรียนมัธยมศึกษาจะต้องสอบแข่งขันเข้าเรียนมหาวิทยาลัยอยู่

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานผู้วิจัยจะนำเสนอผลการดำเนินงานแยกเป็นรายโรงเรียนตามลำดับคำถามวิจัยดังนี้

โรงเรียนนาโงวิทยาาคม

คำถามวิจัยข้อที่ 1 มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาของครูกับผลสัมฤทธิ์ที่วัดได้ของนักเรียนทุกคนหรือไม่

รูปแบบการพัฒนา โรงเรียนนาโงวิทยาาคมได้จัดโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาครูระยะที่ 1 ดังนี้

1. กิจกรรมที่ 1 ประชุมผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กำหนดเป้าหมายคณะกรรมการสถานศึกษา 15 คน ครู 16 คน โครงสร้างกิจกรรมเป็นการประชุมชี้แจง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร และคณะครู วันที่ 15 – 16 มีนาคม 2544 ผลการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเห็นพ้อง ร่วมกัน และเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมตนเองเพื่อเข้าสู่โครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายประมาณ 1,500 บาท

2. กิจกรรมที่ 2 การสำรวจตนเองโดยใช้แบบสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติเพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากรของโรงเรียน โดยกำหนดเป้าหมายผู้บริหาร 1 คน คณะครู 16 คน ผลการสำรวจพบว่า ภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยระดับ 3.3 (ระดับ 3) แสดงว่า มีการดำเนินการที่เป็นไปตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ระดับปานกลาง ก่อนการเข้าร่วมโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

3. กิจกรรมที่ 3 การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปรายและตอบข้อซักถามของนักวิจัยต่อคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้แทนโรงเรียนในจังหวัดตรัง สังกัดกรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการศึกษาเอกชน และโรงเรียนอาชีวศึกษา ซึ่งผู้แทนดังกล่าวมีความสนใจและขอเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ กำหนด

เป้าหมาย คณะกรรมการสถานศึกษา 15 คน คณะครู 16 คน ผู้แทนครูจากโรงเรียนใกล้เคียงที่เข้าร่วม สมทบ 10 คน รวมทั้งสิ้น 41 คน โครงสร้างกิจกรรมนักวิจัยทั้ง 3 คน ขึ้นเวทีชี้แจงความจำเป็นของการปฏิรูปการศึกษา การประกันคุณภาพ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การวิเคราะห์หลักสูตร การจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง การวิจัยในชั้นเรียน การให้ความรู้ทำโดยใช้วิธีการบรรยาย ประกอบการใช้สื่อแผ่นใส การอภิปรายซักถาม ตลอดจนถึงการอภิปรายแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ของผู้เข้าร่วมประชุม บรรยายภาคการประชุมแลกเปลี่ยนเป็นไปแบบสบาย ๆ ง่าย ๆ ผู้เข้าประชุมได้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย แต่ผลสรุปก็คือ เกิดความเข้าใจตรงกันมากขึ้น มีความมั่นใจและตั้งใจจะพัฒนาตนเอง เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามโครงการ ยิ่งขึ้น วิธีการดำเนินงานกิจกรรมนี้ เป็นการประสานงานระหว่างนักวิจัยและผู้ประสานงานของโรงเรียน ซึ่งเป็นไปตามแผนปฏิบัติงานของนักวิจัย กิจกรรมนี้ปฏิบัติงานในวันที่ 29 มีนาคม 2544 เวลา 9.00-12.00 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนนาโยงวิทยาคม

4. กิจกรรมที่ 4 นักวิจัยประชุมร่วมกับโรงเรียนในโครงการทั้ง 5 โรงเรียน กำหนดเป้าหมายและวางแผนในวันที่ 2-3 กรกฎาคม 2544 ที่บ้านผู้หว่าน จังหวัดนครปฐม เพื่อกำหนดแผนการปฏิบัติร่วมกัน ในการพัฒนาคณะครูทั้ง 5 โรงเรียน ตามความประสงค์ของโรงเรียน ผลการประชุมมีการกำหนดแผนการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาครูร่วมกัน โดยทุกโรงเรียนร่วมกันเป็นเจ้าภาพรับผิดชอบและร่วมเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมตามโครงการ

5. กิจกรรมที่ 5 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสู่การวิจัยในชั้นเรียน เป็นโครงการที่มีเป้าหมายการพัฒนาครูในโครงการฯ ทั้ง 5 โรงเรียน จำนวน 60 คน ให้สามารถเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวางแผนวิจัยในชั้นเรียน และการวัดผลตามสภาพจริงได้ โครงสร้างกิจกรรมเริ่มด้วยนักวิจัยและผู้ประสานโครงการชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้เข้ารับการอบรม เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในช่วงระยะเวลาวันที่ 23-24 กรกฎาคม 2544 และตอบข้อซักถามต่าง ๆ จากนั้นได้แบ่งกลุ่มคณะครูออกเป็นกลุ่มย่อยตามสายชั้นวิชา โดยให้คณะครูเข้าประชุมกลุ่มย่อยคละกันทุกโรงเรียน คณะครูปฏิบัติการเขียนแผนการสอนโดยการร่วมปรึกษาหารือกันภายในกลุ่ม กลุ่มใดที่มีครูแกนนำหรือครูต้นแบบ หรือครูที่เข้าใจในการเขียนแผนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญได้แล้ว จะเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาและแนะนำแก่ครูที่ยังเขียนไม่ได้ หากมีประเด็นสงสัยอื่นเพิ่มเติม คณะวิจัยจะแยกกันเข้ากลุ่มและเป็นผู้ตรวจแผนการสอนตลอดจนให้คำแนะนำต่าง ๆ ซึ่งบรรยากาศของการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นไปอย่างดียิ่ง มีความเป็นกันเองและคณะครูก็สนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงานอย่างดี ในวันที่

23 กรกฎาคม 2544 ได้ปฏิบัติงานกันจนถึงเวลา 21.00 น. ถึงแยกย้ายกลับที่พัก ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2544 การปฏิบัติงานแบ่งเป็นกลุ่มย่อยเช่นเดียวกับวันที่ 23 กรกฎาคม 2544 ผลการปฏิบัติ กิจกรรมตามโครงการดังกล่าว สรุปได้ดังนี้คือ คณะครูจากโรงเรียนต่าง ๆ ในโครงการเข้าใจและมุ่งมั่นใจมากขึ้นในการวิเคราะห์หลักสูตร การเขียนแผนการสอน การวิจัยในชั้นเรียน เกิดความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะร่วมโครงการปฏิรูปการเรียนรู้มากขึ้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพูดคุยกับครูต่างโรงเรียน ตลอดจนเกิดเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการนี้ และจากการติดตามผลของนักวิจัยพบว่า คณะครูแต่ละคนได้เขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรายวิชาที่ตนเองสอน และผลงานดังกล่าว อาจารย์ใหญ่และผู้ประสานโครงการโรงเรียนนาโงวิทยาเขตได้นำแผนการสอนของครูไปแสดงที่พหุวิทยา ผลปรากฏว่า แผนการสอนที่เขียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นที่สนใจของคณะครูที่มาร่วมงานเป็นอย่างมาก อาจารย์หลาย ๆ ท่านได้ขอสำเนาเพื่อนำไปเป็นตัวอย่างการเขียนแผนการสอน

6. กิจกรรมที่ 6 เป็นกิจกรรมที่นักวิจัยได้เยี่ยมเยียนและนิเทศติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียน โดยการพบปะพูดคุยกับผู้บริหาร ผู้ช่วยและคณะครูในประเด็นต่างๆ สำหรับคณะครูนั้นจะซักถามพูดคุยปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวิเคราะห์หลักสูตร การวางแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพิจารณาเรื่องการวิจัยในชั้นเรียน ตลอดจนความก้าวหน้าในอาชีพครูตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การพูดคุยมีครูมาพูดคุยและซักถามปัญหา ในบางหมวดวิชาไม่ครบทุกคน ทั้งนี้เพราะคณะครูหลายคนติดภารกิจการสอน การพูดคุยซักถามของครูแสดงให้เห็นถึงความสนใจ และความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นครูที่มีคุณภาพเพื่อการปฏิรูปการศึกษา การปฏิบัติงานของครู ลักษณะนี้เป็นการพูดคุยแบบกันเองง่าย ๆ ไม่เป็นทางการ การดำเนินการตามกิจกรรมนี้ทำ 5 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 วันที่ 29 มีนาคม 2544 ครั้งที่ 2 วันที่ 11 พฤษภาคม 2544 ครั้งที่ 3 วันที่ 21 มิถุนายน 2544 ครั้งที่ 4 วันที่ 23-24 กรกฎาคม 2544 ที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน ครั้งที่ 5 วันที่ 24 สิงหาคม 2544 การนิเทศเยี่ยมเยียนและติดตามผลของนักวิจัยนั้นดีในแง่ของการทำให้คณะครูมีความตื่นตัวอยู่เสมอ และเมื่อมีปัญหาในการเรียนการสอนหรือการวิจัยในชั้นเรียนก็สามารถปรึกษาหารือกับนักวิจัยได้ ทำให้เกิดความสบายใจและความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

7. กิจกรรมที่ 7 เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความต้องการพัฒนาตนเองของคณะครูแต่ละบุคคลภายหลังจากการได้เข้าร่วมประชุม สัมมนา ฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนครู นักวิจัย ตลอดจนบรรยายภาคภายในโรงเรียนที่ขับเคลื่อนไปสู่กระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้

กิจกรรมพัฒนาตนเองนี้ ครูแต่ละคนได้ทำการศึกษาค้นคว้าอ่านเอกสารต่าง ๆ ที่ได้รับจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. จากนักวิจัย จากผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนการกระตือรือร้นในการที่จะเข้าร่วมฝึกอบรมหรือศึกษาดูงาน ทั้ง ๆ ที่จะต้องออกค่าใช้จ่ายเอง ซึ่งการปฏิรูปการเรียนรู้จะสำเร็จ และยั่งยืนได้ตัวครูแต่ละคนมีจิตสำนึกใฝ่เรียนรู้พัฒนาตนเองผลประโยชน์ก็จะเกิดกับนักเรียนอย่างแน่นอน

โดยสรุปภาพรวมการพัฒนาครูของโรงเรียนนาโยงวิทยาคม เกิดจากโรงเรียนเป็นผู้ริเริ่ม สนับสนุนและกิจกรรม/โครงการต่างๆ พัฒนาครู กับเกิดจากความมุ่งมั่นตั้งใจของครูที่จะพัฒนาตนเอง รูปแบบการพัฒนาได้แก่ การประชุม การสัมมนา การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิจัย ศึกษานิเทศก์ เพื่อนครูในแต่ละโรงเรียนและภูมิปัญญาที่อยู่ในท้องถิ่น ภายหลังจากการพัฒนาครูแล้วส่งผลต่อการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์นักเรียน ดังนี้

1. จากการสังเกตของนักวิจัยและการพูดคุยกับครูผู้สอนส่วนใหญ่พบว่า นักเรียนมีความสุขในการเรียนทั้งนี้เพราะได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและได้แสดงออกในขณะที่เรียนในบทเรียน ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและสร้างผลงานตลอดจนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจโดยร่วมเรียนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับความสัมพันธ์กับครูนั้น นักเรียนมีความใกล้ชิดกับครูมากขึ้นสังเกตได้จากการกล้าแสดงออก การตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ การริเริ่มสร้างสรรค์ชิ้นงาน ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มนักเรียนพบว่านักเรียนมีความสุข สนุกสนาน มีความรักสามัคคีกันดี และให้ความร่วมมือกันในการทำงานกลุ่ม

2. นักเรียนรักการเรียนรู้และใฝ่รู้ พบได้จากการที่นักเรียนนิยมเข้าไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในห้องสมุด หรือการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนเพื่อเป็นการเรียนรู้ซึ่งนักเรียนนิยมมาใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เหล่านั้นเพื่อศึกษาเรียนรู้ในสิ่งที่ตนสนใจมาก

คำถามวิจัยข้อที่ 2 อะไรคือองค์ประกอบ / เงื่อนไข เฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

นักวิจัยได้เยี่ยมเยียน นิเทศ ติดตามผล ประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น พูดคุยกับผู้บริหาร ผู้ประสานงาน คณะครู นักเรียน ศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานตนเอง เอกสารการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ธรรมนูญโรงเรียน ตลอดจนสังเกตและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลระหว่างนักวิจัย พบว่าการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประจำวันของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีองค์ประกอบเงื่อนไขที่เป็นปัจจัยสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความตระหนัก ความเข้าใจร่วมกันของ ผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา ในการที่จะร่วมมือกันปฏิบัติงานปฏิรูปการเรียนการสอน ที่โรงเรียน นาโยงวิทยาคม นักวิจัยพบว่า ผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา เกิดความตระหนัก ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ และสามัคคีช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ค่อนข้างดี แม้ว่าใน ระยะที่ 1 ยังมีปัญหาบ้างก็ตามแต่เมื่อทุกฝ่ายเข้าใจถึงเหตุผล ความจำเป็นแล้วก็ได้ทุ่มเท กำลังใจ กำลังทรัพย์ ปฏิบัติงานทั้งในและนอกเวลาราชการ โดย นัดหมายมาทำงานเพิ่มเติม ในวันเสาร์และหลังเวลาราชการ ซึ่งการทำงานนั้นคณะครู และผู้บริหารมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้การทำงานมากขึ้น มีการปรึกษาหารือบ่อยขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มครู พบว่า ได้ช่วยเหลือ แนะนำกันและกันในการวางแผนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ การศึกษานักเรียนเป็นราย บุคคล และการหาหัวข้อในการวิจัยในชั้นเรียน ทำให้เกิดบรรยากาศวิชาการในโรงเรียนมากขึ้น

2. ปัจจัยภายในเฉพาะครูแต่ละบุคคล นักวิจัยพบว่า หากครูแต่ละคนมีความรัก ความปรารถนาดีต่อนักเรียนและมีอุดมการณ์แล้ว จะเสียสละ มุ่งมั่นตั้งใจสอนและพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนสูงขึ้น และหากครูท่านใดมีความปรารถนาที่จะเป็นครูต้นแบบ หรือครูแกนนำ หรือครูแห่งชาติแล้ว จะพบว่ามีเปลี่ยนแปลงในส่วนของพฤติกรรมการเรียนรู้และการทำงาน อย่างชัดเจน ดังนั้นการจัดกิจกรรม โครงการ ยกย่องครูและผู้บริหาร ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียน จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อย่างยิ่ง

3. ปัจจัยภายนอก จากการศึกษาที่นักวิจัยลงพื้นที่พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ ผู้บริหาร คณะครูโรงเรียนนาโยงวิทยาคม พบว่าปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีหลาย ปัจจัย ดังรายละเอียดดังนี้

3.1 ข้อกำหนดต่างๆ ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นปัจจัยสำคัญเป็นเบื้องต้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมหรือวิถีการทำงานของผู้บริหาร คณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษา

3.2 นโยบายของกรมต้นสังกัดและโรงเรียนมีผลบังคับให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ เช่น การกำหนดนโยบายให้ครูทำแผนการสอนและรายงานผลการสอน การวิเคราะห์ หลักสูตร การทำวิจัยในชั้นเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดผลตามสภาพจริง ตลอดจนนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา สิ่งต่างๆ เหล่านี้คณะนักวิจัยพบว่าเป็นเงื่อนไข หรือปัจจัยภายนอกที่มากระตุ้น เร่งเร้าให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน

และหากจะให้การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืนแล้วจะต้องมีมาตรการอื่น มารองรับหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการต่อไป เช่น การปรับวิทยฐานะของครูที่มี คุณภาพตามแนวปฏิรูปเข้าสู่แท่งเงินเดือนที่สูงขึ้น การกำหนดให้ครูต้องพัฒนาตนเองทุก 3 – 5 ปี สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญและมีผลต่อผู้บริหาร และคณะครูโดยตรง

3.3 กระแสปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ช่วงระยะหลังจากประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มานี้ได้เกิดกิจกรรม โครงการประชุมสัมมนา ข้าราชการ ข้อมูลทางสื่อมวลชน ตลอดจนโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โครงการครูผู้สอนดีเด่น ผู้บริหารดีเด่น ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนโครงการอื่น ๆ อีกมากมายของ กรมต้นสังกัด ก่อให้เกิดกระแสปฏิรูปการเรียนรู้ขึ้นในวงการศึกษไทย ฉะนั้นผู้บริหาร ครู และ คณะกรรมการการศึกษา จึงเกิดความตื่นตัว ตื่นเต้น กังวลใจ สับสน ไม่เข้าใจในเรื่องราวการ ปฏิรูป ดังนั้นเมื่อโรงเรียนนาโยงวิทยาคมได้เข้าสู่โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนา คุณภาพผู้เรียน จึงได้ศึกษาค้นคว้า และแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างจริงจัง จึงเกิด ความเข้าใจและมองเห็นภาพทิศทางการปฏิรูปการเรียนรู้แจ่มชัดขึ้น โดยสรุปกระแสปฏิรูปการ ศึกษาที่เกิดขึ้นขณะนี้ เป็นปัจจัยภายนอกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการ ทำงาน และวิถีชีวิตของบุคลากรในโรงเรียนนาโยงวิทยาคมอย่างชัดเจน

3.4 ปัจจัยภายนอกในแวดวงภายในโรงเรียน อาทิเช่น ขนาดของโรงเรียน สังกัดของโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ ความร่วมมือของชุมชน ลักษณะผู้บริหาร อายุเฉลี่ย วุฒิการ ศึกษา อายุงานของครู คณะกรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และฐานะของพ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยหรือเงื่อนไขให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต ประจำวันของโรงเรียนมากน้อยแตกต่างกันดังนี้

3.4.1 ขนาดโรงเรียน โรงเรียนนาโยงวิทยาคม เป็นโรงเรียนมัธยมขนาดเล็ก มีผู้บริหารตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ 1 คน ครูชายหญิงรวม 22 คน นักเรียน 345 คน การที่ โรงเรียนนาโยงวิทยาคมมีขนาดเล็ก นักวิจัยพบว่า โรงเรียนมีระบบโครงสร้างการบริหารงานไม่ ซับซ้อน ครูทุกคนใกล้ชิดกันเข้าถึงผู้บริหารได้ง่าย เป็นผลให้เกิดการพูดคุยและสื่อสารทำความเข้าใจการปฏิรูปการศึกษาได้ง่ายระหว่างผู้บริหารกับครู ครูกับครู เมื่อโรงเรียนมีขนาดเล็กและ โรงเรียนมีโครงการอาหารกลางวันทีคณะครูต้องมาทานอาหารพร้อมกัน ความสนิทสนม การรู้จัก กันจะมีมาก ก่อให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือกันเกื้อกูลกันในทางวิชาการ เมื่อมีปัญหาใด ๆ

ก็สามารถสอบถามได้ทันที ดังนั้นคณะวิจัยเห็นว่า โรงเรียนขนาดเล็กการขับเคลื่อนที่ในการปฏิรูป จะทำได้ง่ายและสะดวกกว่าโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่หลายๆ

3.4.2 ศีกษานิเทศก์ และสังกัดโรงเรียน นักวิจัยพบว่า ศีกษานิเทศก์และ สังกัดโรงเรียนเป็นปัจจัยกระตุ้น สนับสนุน ส่งเสริม และเร่งรัดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการ เรียนรู้ของโรงเรียนได้ กรณีที่ต้นสังกัดมีนโยบาย และมาตรการที่ชัดเจน ศีกษานิเทศก์มีความรู้ ความสามารถสูงและเป็นที่ยอมรับของผู้บริหารและครู ในส่วนศีกษานิเทศก์ที่ดูแลจุดนี้ของ โรงเรียนนาโยวิทยาควมยังมีภาพไม่ชัดเจนว่าจะเป็นปัจจัยต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการ เรียนรู้ของโรงเรียน แต่นโยบายของต้นสังกัดพบว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

3.4.3 ความร่วมมือจากชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนนาโย วิทยาควมได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่อนข้างน้อย กิจกรรมโครงการที่โรงเรียนขอความร่วมมือจากชุมชนก็คือ การพัฒนาโรงเรียนใน เรื่องอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้กับ นักเรียนในเรื่อง หนึ่งตระกูล มโนหรีรา และการประดิษฐ์ต่างๆ ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชี่ยวชาญ จาก ปัจจัยในประเด็นนี้เนื่องจากมีกิจกรรมน้อยจึงไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของผู้บริหาร ครู และนักเรียนชัดเจนมากนัก แต่จากข้อมูลที่พูดคุยกับครู นักวิจัยพบว่า นักเรียนชอบ มีความสุข และสนุกสนาน กับการเรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง

3.4.4 ลักษณะผู้บริหาร จากประสบการณ์การลงพื้นที่โรงเรียนใน โครงการ นักวิจัยพบว่า ลักษณะผู้บริหาร มีอิทธิพลหรือมีผลต่อการปฏิรูปการศึกษาและ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ค่อนข้าง ชัดเจน ลักษณะผู้บริหารที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ควรมีลักษณะดังนี้คือ มีความเชี่ยวชาญ ทางวิชาการสูงในทุก ๆ เรื่อง โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กผู้บริหารจะต้องเป็นที่พึ่งทางวิชาการ ของครู มีใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของทุก ๆ ฝ่าย มีความสามารถในการตัดสินใจ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเป็นผู้นำและพร้อมที่จะเรียนรู้หรือยอมรับนวัตกรรมใหม่ ๆ ทางการศึกษา ตลอดจนการ ปฏิบัติตนแบบเพื่อนร่วมงานและเป็นกัลยาณมิตรกับครูในโรงเรียนได้ สำหรับผู้บริหารโรงเรียน นาโยวิทยาควม นักวิจัยพบว่า ใช้การบริหารตามทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ (Theory - Y) คือมีการ บริหารแบบกระจายอำนาจโดยการมอบหมายงานให้มีผู้รับผิดชอบชัดเจนมีความเป็นกัลยาณมิตร โดยอยู่เป็นเพื่อนครูในขณะที่คณะครูปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ กระตุ้น ส่งเสริม และสนับสนุน กิจกรรมการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวิจัยในชั้นเรียน การประเมินตามสภาพจริง และการประกันคุณภาพ กล่าวโดยสรุป ลักษณะผู้บริหารโรงเรียนนาโยวิทยาควมเป็นปัจจัย

ประการหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

3.4.5 อายุเฉลี่ย วุฒิกการศึกษา อายุงาน โรงเรียนนาโยงวิทยาคม ผู้บริหารและครู มีอายุเฉลี่ยประมาณ 37 ปี วุฒิกศึกษาระดับปริญญาตรี 21 คน ปริญญาโท 1 คน อายุงานประมาณ 10 – 15 ปี ครูหลายคนย้ายมาจากโรงเรียนอื่น จากข้อมูลนักวิจัยพบว่า ครูโรงเรียนนาโยงวิทยาคมมีอายุใกล้เคียงกัน อยู่ในวัยหนุ่มสาว มีเวลาราชการอีกมาก ยังมีอนาคตยาวไกล จึงมีความสามัคคีกัน พูดคุยทำความเข้าใจกันง่าย ไม่มีปัญหาเรื่องการปรับตัวและแนวคิดที่แตกต่างกันมากนัก ประกอบกับครู 98 % จบปริญญาตรี ดังนั้นปัญหาด้านการปรับตัวเพื่อเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงมีไม่มากนัก และนักวิจัยพบว่าหลังจากที่โรงเรียนนาโยงวิทยาคมเข้าโครงการนี้แล้วพบว่า ผู้บริหารและครูในโรงเรียนมีการทำงานเป็นทีมมากขึ้น มีการพูดจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันด้านการวางแผนการสอนแบบบูรณาการ การวิเคราะห์หลักสูตร และการวิจัยในชั้นเรียนบ่อยครั้งมากขึ้น มีการริเริ่มและตัดสินใจหรือตกลงร่วมกันในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนโดยเฉพาะครูที่อยู่ในหมวดวิชาเดียวกัน

3.4.6 คณะกรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นและฐานะของพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนนาโยงวิทยาคมได้จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ประมาณเดือนละ 1 – 2 ครั้ง ซึ่งบทบาทที่เป็นรูปธรรมของคณะกรรมการสถานศึกษาคือ การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยมากเป็นกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนหรือการจัดงานต่าง ๆ ของโรงเรียน ส่วนกิจกรรมทางวิชาการมีไม่มากนัก ดังนั้นในส่วนของคณะกรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงไม่มีบทบาทหรืออิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มากนัก

คำถามวิจัยข้อที่ 3 ครูและนักเรียนมีกรณีการเรียนรู้อะไรที่ประสบ / ไม่ประสบความสำเร็จ จากการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

โรงเรียนนาโยงวิทยาคมเมื่อเข้าร่วมโครงการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ครู และนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเรียนรู้เกิดขึ้นที่นับว่าประสบความสำเร็จจากการประเมินโดยวิธีการสังเกต การพูดคุยกับบุคลากรของโรงเรียนรวมทั้งนักเรียน การศึกษาเอกสารพบว่า นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น ร่วมอภิปราย ชักถามในชั้นเรียน มีความสุขและสนุกสนานในการเรียน ตลอดจนมีความรับผิดชอบและศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยนักเรียนจะ

ใช้เวลาว่าง เวลาพักกลางวันในการเข้าอ่านหนังสือในห้องสมุด และสืบค้นข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ในห้องคอมพิวเตอร์ สำหรับครูนั้นเมื่อได้รับการพัฒนาแล้ว พบว่าผลการเรียนรู้ทำให้ครูเริ่มเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนการสอน มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนแสดงความสามารถและได้ฝึกปฏิบัติจริงในห้องเรียนเพิ่มขึ้น ตลอดจนการนำนักเรียนไปในชุมชนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกรณีที่ไม่ประสบความสำเร็จคือ พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนยังมีค่านิยมแบบเดิมที่อยากจะให้บุตรหลานของตนเรียนหนังสือเพื่อจำ และเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยมากกว่า ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ก็ทำให้นักเรียนบางคนคิดว่าครูไม่ค่อยสนใจและโยนภาระไปให้กับนักเรียนมากกว่านั่นเอง นักเรียนบางคนยังอยากให้ครูเป็นศูนย์กลางและสอนเนื้อหา มาก ๆ เพื่อประโยชน์ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย

คำถามวิจัยข้อที่ 4 ผู้บริหารโรงเรียนสามารถบริหารจัดการอย่างไร ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนนาโยงวิทยาคมใช้หลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดย ยึดหลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีมและการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน โดยการจัดให้มีการประชุม ปรึกษาหารือร่วมกันในการกำหนดนโยบาย การวางแผนปฏิบัติการบริหารการเงิน การบริหารบุคคล การบริหารงานวิชาการ หลักสูตรการเรียนการสอน และการประเมินผล การบริหารของโรงเรียนนาโยงวิทยาคมนอกจากจะเกิดจากระบบของผู้บริหารแล้ว นักวิจัยพบว่าคณะครูในโรงเรียนและผู้ประสานงานโครงการนี้ มีความรับผิดชอบสูงสามารถที่จะประสานงานการทำงานเป็นทีม และร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติค่อนข้างจะเกาะกลุ่มและเข้มแข็ง ดังนั้นผู้บริหารเป็นเพียงแต่คอยสนับสนุน เสริมแรงและให้กำลังใจก็สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องได้ สำหรับผู้สนับสนุน และนักวิจัยภายนอกเป็นผู้มีบทบาทเสนอแนะ ชี้แนะ และให้คำปรึกษานั้น จะมีส่วนช่วยได้มากในด้านวิชาการ การเรียนการสอน หลักสูตร ท้องถิ่น การวิจัยในชั้นเรียน ตลอดจนการมีบทบาทในการทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับครู ครูกับผู้บริหาร หรือกับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะหากผู้สนับสนุนนักวิจัยภายนอกเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ หรือเป็นที่เชื่อถือแล้ว ก็จะเป็นแกนเชื่อมโยงทำให้เกิดการพัฒนาและเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

คำถามวิจัยข้อที่ 5 โรงเรียนอื่น ๆ สามารถนำประสบการณ์ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่สัมฤทธิ์ผล ไปใช้ได้หรือไม่ หากจะนำไปใช้ควรมีขั้นตอนอะไร และจะปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านั้นอย่างไร

โรงเรียนที่เข้าโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนแล้ว นักวิจัยมีความเห็นว่าสามารถนำประสบการณ์ดังกล่าวไปขยายผลเพื่อพัฒนาโรงเรียนอื่นๆ ได้มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. โรงเรียนแต่ละโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกัน ในอำเภอเดียวกัน ตกลงร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อพัฒนาโรงเรียนไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

2. ผู้บริหารและผู้ประสานงานแต่ละโรงเรียนประชุมหารือ วางแผนการดำเนินงานหรือ วางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรบางอย่างร่วมกัน เพื่อบรรลุข้อตกลงร่วมกันที่ชัดเจนแล้ว ควรมีการลงนามในข้อตกลงนั้นอย่างเป็นทางการ จากนั้น นำเสนอหน่วยงานผู้บังคับบัญชาทราบและอนุมัติเพื่อให้การสนับสนุนกิจกรรมโครงการดังกล่าว

1. จัดประชุมครูและผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย เพื่อทำความเข้าใจและชี้แจง รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้คณะครูทุกคน ทุกโรงเรียนเกิดความเข้าใจร่วมกันว่า การร่วมมือเพื่อปฏิรูปโรงเรียนมีวิธีการดำเนินการ การร่วมมือทำกิจกรรมกันอย่างไร

2. โรงเรียนแกนนำปฏิรูปจะต้องเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาหรือตลอดจน เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อการปฏิรูปของโรงเรียนในเครือข่าย

3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ หน่วยงานต้นสังกัด สถาบันราชภัฏมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะผู้ร่วมวิจัยในโครงการนี้ ควรให้การสนับสนุนด้านวิชาการ เอกสาร หรือเป็นพี่เลี้ยงหรือสนับสนุนงบประมาณ ก็จะมีส่วนทำให้การขยายเครือข่ายการปฏิรูปการเรียนรู้ ทั้งโรงเรียนดำเนินไปได้ยั่งยืนยิ่งขึ้น

โรงเรียนบ้านควนโพธิ์

คำถามวิจัยข้อที่ 1 มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาครู (การเรียนรู้ของครู) กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่วัดได้ของนักเรียนทุกคนหรือไม่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอะไรบ้าง และเกิดขึ้นได้อย่างไร

รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนบ้านควนโพธิ์ ได้จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาครูดังนี้

กิจกรรมที่ 1 เดือนมีนาคม – เมษายน 2544 บุคลากรทุกคนได้ศึกษาเอกสาร สื่อและเทคโนโลยี เพื่อให้เข้าใจในกระบวนการพัฒนาผู้เรียนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งต้องปฏิรูปทั้งการสอน การบริหารโรงเรียน อันเป็นการปฏิรูปทั้งโรงเรียน จากนั้นก็นำความรู้ที่ได้รับมาพูดคุย แลกเปลี่ยนกันในการประชุมครู และกรรมการสถานศึกษา ทำให้บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างสอดคล้องกับภารกิจที่รับผิดชอบ (งบประมาณ 3000 บาท)

กิจกรรมที่ 2 การสำรวจตนเองของบุคลากร (Pre-test) โดยใช้แบบสอบถามของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของโรงเรียน และใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาตนเอง ผลการสำรวจตนเองของครูด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยภาพรวมของ โรงเรียนดำเนินการที่เป็นไปตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ระดับมาก / ดี (3.70) บุคลากรมีความพอใจในระดับหนึ่ง และจะพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

กิจกรรมที่ 3 บุคลากรได้รับการนิเทศจากนักวิจัย ในวันที่ 29 มีนาคม 2544 คณะวิจัยได้ประชุมชี้แจงแนวทางการปฏิบัติงานของครูตามโครงการพร้อมกันได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติงานของโรงเรียนที่แสดงได้ว่าการปฏิรูปการเรียนรู้มาแล้ว โดยมีหลักฐานผลงานที่ครูและนักเรียนได้ผลิตขึ้น เช่น โครงงานและแฟ้มงานของนักเรียน แฟ้มงานของครู และผลงานอื่น ๆ อีกมาก คณะวิจัยได้เสริมสร้างความมั่นใจในการดำเนินงานของครู และให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด การประเมินตามสภาพจริง และการวิจัยในชั้นเรียน บรรยากาศการประชุมพบปะเป็นการพูดคุย สันทนาการกัน เกิดความรู้สึกคุ้นเคยเป็นกันเอง ระหว่างนักวิจัยและคณะครู ทำให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ซึ่งเป็นไปตามแผนปฏิบัติงานของนักวิจัย และจากการสนทนากันถึงผลการประเมินตนเองของโรงเรียนทุกด้านมีอยู่ในระดับมาก / ดีแล้วนั้น คณะครูยังไม่พึงพอใจในด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านกิริยามารยาท และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน จึงตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะต้องพัฒนาให้ดีกว่าเดิม

กิจกรรมที่ 4 การศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาศักยภาพของครูด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญหลายรูปแบบและหลากหลายสถานการณ์โดยได้ไปศึกษาดูงานด้านการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ และด้านการสอนครบกระบวนการ การสอนซ่อมเสริม เพื่อการทำวิจัยในชั้นเรียนแบบง่ายไม่เป็นการที่โรงเรียนนาโยวิทยาควม จังหวัดตรัง (งบประมาณ 5000 บาท)

กิจกรรมที่ 5 การประชุม อบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการ ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม - วันที่ 30 พฤษภาคม 2544 คณะครูได้เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการตามที่หน่วยงานต้นสังกัดจัดอย่างสม่ำเสมอ เช่น สัมมนาพัฒนาคุณภาพภายในสถานศึกษาเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานรองรับการประเมินภายนอก สัมมนาเนื่องในพิธีประกาศเกียรติคุณครูแห่งชาติ ครูต้นแบบปี 2543 ครูภูมิปัญญาไทยรุ่น 1 ปี 2543 นอกจากนี้คณะครูได้มีการประชุม พบปะหารือ เรื่องพัฒนางานวิจัยในชั้นเรียน สัปดาห์ละ 1 วัน ทำให้ครูได้พัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยการวิจัยชั้นเรียนเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาและการแก้ปัญหาการเรียนการสอน ทั้งนี้โดยได้รับการปรึกษาจากคณะวิจัยทั้งทางโทรศัพท์ และการศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับการวิจัยชั้นเรียนที่คณะวิจัยจัดหาไปให้ รวมทั้งการไปเยี่ยมเยียน ติดตามผลและกระตุ้นจากคณะวิจัยในวันที่ 11 พฤษภาคม 2544 และวันที่ 21 มิถุนายน 2544 ทำให้คณะครูมีความมั่นใจ กระตือรือร้นที่จะพัฒนางานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 6 นักวิจัยประชุมร่วมกับโรงเรียนในโครงการทั้ง 5 โรงเรียน กำหนดเป้าหมายและ วางแผนดำเนินงานในระยะที่ 2 ร่วมกันในวันที่ 2 - 3 กรกฎาคม 2544 ผลการประชุมมีการกำหนดแผนปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาครูร่วมกันและเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูในโรงเรียนที่มีทีมวิจัยที่ปรึกษาร่วมกัน

กิจกรรมที่ 7 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการทำแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญสู่การวิจัยในชั้นเรียน เป็นโครงการที่มีเป้าหมายพัฒนาครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการที่นักวิจัยเป็นที่ปรึกษาทั้ง 5 โรงเรียน จำนวนครูทั้งหมด 60 คน ลักษณะการประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนาและปรับปรุงตนเอง (ซึ่งอยู่ในวงจร A ตามแผน PDCA) กิจกรรมครั้งนี้เกิดจากการวางแผนร่วมกันระหว่างนักวิจัยและคณะครูทุกโรงเรียน โดยให้โรงเรียนนาโยวิทยาควมเป็นแกนนำในการจัดโครงการ วางแผนงาน ประสานงานกับโรงเรียนในโครงการ โดยคณะครูทุกคนเข้าร่วมโครงการใน วันที่ 23 - 24 กรกฎาคม 2544 ณ อุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล กิจกรรมเริ่มตั้งแต่เวลา 9.30 น. เป็นต้นไป โดยเริ่มจากนักวิจัยและผู้ประสานโครงการชี้แจงทำความเข้าใจ

เข้าใจเกี่ยวกับภารกิจของผู้เข้าอบรม พร้อมกับตอบข้อซักถามต่าง ๆ จากนั้นได้แบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยตามสายชั้นและวิชา โดยให้คณะครูคณะกันทุกโรงเรียน ให้ตรวจสอบแผนการสอนของตนเองและปรึกษาเรียนรู้จากกันและกันในกลุ่ม โดยกลุ่มที่มีครูต้นแบบหรือครูที่ทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญชัดเจนแล้วจะเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วงนี้นักวิจัยจะแยกกันให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเทคนิคกระบวนการต่างๆ พร้อมทั้งได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญหลากหลายรูปแบบ และจากการตรวจแผนการสอนของครูส่วนใหญ่พบว่า แต่ละแผนจะเน้นด้านการพัฒนาพุทธิพิสัย ส่วนด้านทักษะกระบวนการมีบ้าง และที่ปรากฏน้อยคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยจึงให้คำแนะนำในการปรับปรุงการเขียนแผนการสอนโดยกำหนดจุดประสงค์ที่มุ่งพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยนำมาตรฐานด้านผู้เรียนมาวิเคราะห์พฤติกรรมต่างๆ ตามตัวบ่งชี้แล้วนำมาเขียนเป็นจุดประสงค์การสอน นอกจากนั้น นักวิจัยได้มีส่วนร่วมในการช่วยกันคิด พัฒนาจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยให้แต่ละโรงเรียนจัดทำเป็นแนวทางเพื่อนำไปเขียนแผนการเรียนบูรณาการ แบบสหวิทยาการ ตามสภาพของ โรงเรียนต่อไป

ส่วนการวิจัยในชั้นเรียน นักวิจัยได้ตอบข้อซักถาม และให้ดูเอกสาร ตัวอย่างการทำวิจัยหน้าเดียว ซึ่งเกิดจากการบันทึกหลังการสอน พร้อมทั้งชี้แนะวิธีการทำ การเก็บข้อมูล สำหรับครูบางคนที่ยังไม่ทำ ส่วนคนที่ทำมาแล้วก็ให้คำปรึกษาในด้านรูปแบบ วิธีการเขียนงานวิจัย

สำหรับหัวข้อด้านประกันคุณภาพ นักวิจัยได้แจ้งความคืบหน้าของการดำเนินการประกันคุณภาพระดับประเทศ และการเตรียมตัวของโรงเรียนที่พร้อมจะเข้าสู่การประกันคุณภาพ โดยกระตุ้น ให้กำลังใจกับคณะครูเพื่อพร้อมที่จะนำโรงเรียนเข้ารับการประเมินต่อไป

ในการอบรมวันที่ 23 กรกฎาคม 2544 คณะครูและนักวิจัยได้ร่วมกันปฏิบัติงานปรึกษาหารือกัน ท่ามกลางบรรยากาศที่สบายและมีความสุข จนถึงเวลา 21.00 น. จึงเลิกประชุม กลับที่พัก

ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2544 ได้ปฏิบัติงานเช่นเดียวกับวันที่ 23 กรกฎาคม 2544 ผลปฏิบัติตามโครงการดังกล่าว คณะครูที่เข้าร่วมโครงการเข้าใจและมั่นใจมากขึ้นในการทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน การจัดการเรียนการสอน และการจัดหลักสูตรบูรณาการ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การประเมินตามสภาพจริง โดยเฉพาะครูโรงเรียนบ้านควนโพธิ์ได้ร่วมกันวางแผนการจัดทำหลักสูตรบูรณาการที่ใช้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในชุมชน

กิจกรรมที่ 8 นักวิจัยได้เยี่ยมเยียน นิเทศติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียน ในวันที่ 24 สิงหาคม 2544 ในครั้งนี้ นักวิจัยได้ลดบทบาทในการเป็นผู้ให้ความรู้มาเป็นผู้เยี่ยมเยียน และติดตามผลงานที่แสดงถึงความก้าวหน้าของครู จึงได้กำหนดขอบข่ายของการสังเกต พูดคุยกัน ตามความถนัดของนักวิจัยแต่ละคนโดยแบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ ด้านการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ การทำแผนการสอน การทำหลักสูตรแบบ บูรณาการ ด้านการประเมินตามสภาพจริง และการวิจัยชั้นเรียน

ในการมาเยี่ยมเยียนนักวิจัยจะพบปะกับครูที่ว่างจากการสอน คณะครูจะนำผลงาน การทำแผนการสอน การวางแผนการจัดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ทั้งแนวการจัดการเรียนการสอนทั้งแนวตั้งคือ ทุกชั้นเรียนในเรื่องเดียวกัน แต่ความละเอียดความลึกในเนื้อหาจะแตกต่างกัน นอกจากนั้นยังมีการนำไปบูรณาการในวิชาอื่นๆ ด้วย ลักษณะการจัดการเรียนจึงเป็นการบริหารหลักสูตรที่ผสมผสานร่วมมือกันทั้งครู นักเรียนทั้งโรงเรียน และหลายๆ วิชา การสอนจะมีคณะครูรับผิดชอบในกรณีที่มีนักเรียนเรียนร่วมกันทุกชั้นปี และแยกกันรับผิดชอบเมื่อสอนในหัวข้อที่สัมพันธ์กับวิชาของตนเอง ซึ่งเป็นการจัดการเรียนแบบแวนอน นอกจากนั้นครูบางคนก็นำหลักฐานการทำวิจัยในชั้นเรียนมาให้ดูพร้อมทั้งขอคำแนะนำเพิ่มเติม จากการสนทนาและซักถามของครูแสดงถึงความกระตือรือร้น ความตั้งใจและความมั่นใจ รวมทั้งการพัฒนาตัวครูได้ดีขึ้นกว่าระยะแรกมาก ทั้งๆ ที่ครูบอกว่าเหนื่อยแต่ก็ภูมิใจและพอใจในการทำงาน คณะครูบอกว่าเดี๋ยวนี้เรื่องที่ครูสนทนากันในช่วงพักรับประทานอาหารกลางวันทีครูส่วนใหญ่จะมารับประทานอาหารที่ห้องพัก จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดหน่วยการเรียนรู้ การทำแผนการสอน การศึกษาเด็ก และการวิจัยชั้นเรียน และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา จนพูดได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นวิถีชีวิตของครูไปแล้ว แม้แต่วันหยุดสุดสัปดาห์ครูส่วนใหญ่ยังมาทำงานที่โรงเรียน ซึ่งแสดงถึงความตระหนัก ความรับผิดชอบ การใฝ่รู้ และการพัฒนาตัวครู อันเป็นผลของการปฏิรูปตัวครูนั่นเอง

กิจกรรมที่ 9 กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นกิจกรรมที่คณะครูทั้งโรงเรียนดำเนินงานตามโครงการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งโครงการนี้จะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนในตัวครู โดยกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แสดงถึงการใฝ่เรียน ใฝ่รู้ของครู โดยการศึกษาเอกสาร สื่อและเทคโนโลยี ซึ่งได้มีการจัดมุมเอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา การดูข่าวการศึกษาจากวีดิทัศน์ โทรทัศน์ และให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในช่วงพักรับประทานอาหารกลางวันทีครูจะมารับประทานอาหารร่วมกันกิจกรรมนี้ทำตลอดไป

การไปศึกษาดูงาน หรือการประชุม อบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการ ผู้ที่ไปร่วมกิจกรรม จะบันทึกผลแล้วนำมาเผยแพร่ซึ่งกันและกัน

การพัฒนากระบวนการเรียนของคณะครู จะมีการประชุมวางแผนร่วมกัน ครูทุกคนจะต้องสำรวจตนเองทางด้านวิชาการ วางแผนพัฒนาตนเอง และพัฒนาร่วมกันระดับโรงเรียน มีการประชุมกลุ่มย่อยเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยครูต้องบันทึกร่องรอยการปฏิบัติด้านการเรียนการสอน การแก้ไขข้อบกพร่อง การประเมินผลการดำเนินกิจกรรม นำผลมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยการจัดประชุมเป็นกลุ่มย่อย เดือนละ 2 ครั้ง

กิจกรรมที่ 10 คณะครูในโรงเรียนได้ศึกษาความก้าวหน้าของตนเอง (Post test) หลังจากที่ได้วิเคราะห์จุดแข็ง จุดที่ต้องปรับปรุง และได้ปรับปรุงการดำเนินงานตามที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้ว พร้อมทั้งได้จัดทำรายงานการประเมินตนเอง นักวิจัยได้ไปเยี่ยมเยียน ติดตามผลอีกครั้งหนึ่ง ปรากฏว่าโรงเรียนได้ดำเนินกิจกรรมเป็นตามแผนที่กำหนดไว้ครบตามกระบวนการของโครงการ โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัย (PDCA)

โดยสรุปภาพรวมการพัฒนาครูของโรงเรียนบ้านควนโพธิ์ เกิดจากความมุ่งมั่นของคณะครูในโรงเรียนที่ได้ร่วมใจกันพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับกันมาแล้วดังที่ปรากฏเกียรติประวัติของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่นขนาดเล็กระดับจังหวัด พ.ศ. 2542 ได้รับรางวัลกิจกรรมดีเด่นด้านกิจกรรมสนับสนุนครูต้นแบบในการพัฒนาการเรียนการสอน โครงการปฏิรูปการเรียนรู้และกิจกรรมสนับสนุนครูเครือข่ายในการพัฒนาการเรียนการสอน โครงการปฏิรูปการเรียนรู้

ดังนั้นกิจกรรมต่างๆ ที่พัฒนาครูจึงเกิดจากความตระหนัก ความตั้งใจในการพัฒนาตนเองของครูซึ่งมีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อได้รับการสนับสนุนจากโครงการ คณะครูจึงมีความมุ่งมั่น ภูมิใจ และมีกำลังใจในการปฏิบัติงานเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างกระจ่างชัดขึ้น รูปแบบการพัฒนา ได้แก่ การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ วีดีทัศน์ และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้วยการสนับสนุนจากโรงเรียนหรือบางครั้งก็เสียค่าใช้จ่ายเอง นอกจากนั้น ก็มีการเรียนรู้จากเพื่อนครูด้วยกันเองในลักษณะปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมทำ และได้เรียนรู้จากนักวิจัย ศึกษาในเทศก์ เพื่อนครูต่างโรงเรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการฟังคำบรรยายหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในบรรยากาศแห่งความเป็นญาติมิตร และผลจากการที่ครูพัฒนาตนเองจึงส่งผลต่อการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนดังนี้

1. จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระยะแรก นักเรียนคุ้นเคยกับวิธีการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางมาแล้ว นักเรียนมีแฟ้มงานแสดงผลงานและโครงงาน แต่ส่วนใหญ่ยังมีรูปแบบคล้าย ๆ กัน แสดงว่านักเรียนได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์น้อย ซึ่งสังเกตได้จากการพูดคุยถึงการเรียนการทำโครงงานของนักเรียนจะทำในเรื่องเดียวกัน เป็นต้น แต่จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอย่างเป็นระยะ ๆ ที่นักวิจัยได้ไปนิเทศเยี่ยมเยียนโรงเรียนในช่วงหลัง พบว่านักเรียนแสดงความพึงพอใจในการเรียนที่คณะครูได้จัดการเรียนแบบบูรณาการ โดยใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้หลากหลายสาขาวิชา นอกเหนือจากที่เคยทำกิจกรรมในรูปแบบของชมรมต่าง ๆ มาแล้ว นักเรียนชอบและสนุกกับการเรียน เพราะได้มีโอกาสเลือกเรียนสิ่งที่เขาสนใจเช่นการวิชาศิลปะ-ดนตรี ครูกับนักเรียนได้ตกลงร่วมกันโดยครูต้องการให้นักเรียนเห็นคุณค่าดนตรีไทยเพื่อสืบสานวัฒนธรรมอันเป็นมรดกไทยสืบต่อไป ส่วนนักเรียนต้องการเรียนดนตรีสากล และอยากตั้งวงดนตรีสากลขึ้น ครูกับนักเรียนจึงตกลงร่วมกันโดยใช้วิธีพบกันครึ่งทาง คือ นักเรียนเรียนทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล ส่วนครูก็จะสนับสนุนให้มีการจัดตั้งวงดนตรีที่นักเรียนต้องการขึ้น จึงทำให้นักเรียนมีความสุขพอใจและจากการพูดคุยกับครูผู้สอนพบว่า นักเรียนแสดงถึงศักยภาพด้านดนตรีของเขาได้ดีเกินคาดทั้งด้านดนตรีไทยและดนตรีสากล ครูก็มีความสุขที่มีส่วนช่วยสานฝันของนักเรียนได้ค้นพบความสามารถอย่างแท้จริงของนักเรียน มีนักเรียนบางคนปรับเปลี่ยน พฤติกรรมไปในทางที่ดีมาก จากที่ไม่สนใจเรียนไม่ว่าจะเป็นวิชาใดก็ตาม เมื่อเขาได้มีโอกาสได้เรียนวิชาดนตรีสากลที่เขาชอบ เขารัก ก็จะเป็นคนที่มีความตั้งใจเรียน ให้ความร่วมมือกับการเรียนไม่เฉพาะวิชาดนตรีเท่านั้นรวมไปถึงวิชาอื่น ๆ ทั้งนี้อาจจะเพราะเขารู้สึกว่าตัวเองก็มีความสามารถ มีความสำคัญในสังคม ครูเห็นความสำคัญของเขาด้วยจึงเป็นเหตุให้เขาปรับปรุงตัวเองไปในทางที่ดี

2. จากการที่ครูใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยครูได้ศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล จัดการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบ บันทึกผลหลังสอนแล้วนำผลมาวิเคราะห์หาทางพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนนั้น พบว่า นักเรียนมีความตั้งใจปฏิบัติกิจกรรม กล้าแสดงออก ทุก ๆ คนจะแสดงถึงความมั่นใจในตนเอง ซึ่งต่างจากระยะแรกที่ได้พูดคุยกับนักเรียนจะมีเฉพาะตัวแทนของห้อง 2-3 คนที่ร่วมสนทนา แต่ระยะหลังไม่ว่าจะซักถามพูดคุยกับนักเรียนคนใดก็กล้าที่จะพูดคุยสนทนากับผู้วิจัยและสามารถสื่อความได้ชัดเจน

ในการเฝ้ารอเฝ้ารอของนักเรียนแสดงให้เห็นได้จากการที่นักเรียนรู้จักที่จะใช้แหล่งเรียนรู้จากชุมชนมากขึ้น นักเรียนสามารถเล่าถึงวิธีการหาความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร, การทำสวนยาง, ดนตรีพื้นบ้านจากสถานที่และบุคคลในชุมชนได้ รวมถึงการใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้า และ

นักเรียนโรงเรียนบ้านควนโพธิ์ซึ่งเป็นเด็กในชนบทจะเห็นคุณค่าของสื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะแผ่นปลิวโฆษณาสินค้าของห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ซึ่งมีรูปและข้อความต่าง ๆ ครูได้นำมาใช้ประโยชน์มากในการเป็นสื่อการเรียนหลายวิชา เมื่อนักเรียนได้สัมผัสกับสื่อประเภทนี้ซึ่งมีลักษณะแผ่นปลิวและสามารถจะให้ความรู้กับนักเรียนได้ นักเรียนบ้านควนโพธิ์จึงชอบที่จะอ่านหรือศึกษาความรู้จากเอกสารแผ่นพับมาก รวมทั้งสามารถผลิตเอกสารที่สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างองค์ความรู้ของตนเองออกมาได้อย่างหลากหลายรูปแบบด้วย

3. ด้านกิจกรรมรยาทและความประพฤติ การมีสัมมาคารวะของนักเรียน คณะครูแจ้งว่า นักเรียนได้ปรับปรุงพฤติกรรมและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากครูทุกคนได้สอดแทรกบูรณาการไว้ในการสอนทุกครั้งเพราะในการเขียนแผนการสอนแต่ละครั้งจะกำหนดจุดประสงค์และพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมไว้ทุก ๆ แผน

คำถามวิจัยข้อที่ 2 ปัจจัย (องค์ประกอบ, เงื่อนไข) ที่ส่งผลให้โรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ปัจจัยที่ส่งผลให้โรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้พิจารณาได้ดังนี้

ปัจจัยภายนอก

โรงเรียนบ้านควนโพธิ์มีพื้นที่ที่เป็นอาคารเรียนและสวนป่าโรงเรียน 10 ไร่ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมือง 45 กิโลเมตร มีนักเรียน 230 คน ครู 12 คน นักการภารโรง 1 คน เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีทั้งหมด 8 ห้องเรียน จัดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก อายุเฉลี่ยของครู 40-45 ปี

ปัจจัยที่ส่งผลให้โรงเรียนบ้านควนโพธิ์เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้พิจารณาได้ดังนี้

1. ขนาดของโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีนักเรียน 230 คน เปิดสอน 8 ห้องเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับประถมศึกษา ชั้นละ 1 ห้องเรียน ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กมีครูครบชั้น ครูสามารถดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง

2. จำนวนครู 12 คน นักการภารโรง 1 คน เป็นสังคมที่เล็กทำให้การร่วมมือกันทำงานในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำจะเป็นไปในลักษณะปรึกษาหารือกันเสมือนกับเป็นญาติพี่น้องบรรพบุรุษเป็นกัลยาณมิตร ใครมีปัญหาหรือแนวคิดใดสามารถจะปรึกษาช่วยกันและบอกกล่าวกันได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องมีการประชุมแบบเป็นทางการ และครูส่วนใหญ่จะใช้เวลาพบปะกัน

ได้ทุกวันในช่วงรับประทานอาหารกลางวัน จึงใช้เวลานี้เป็นเวลาพักผ่อนเสวนาในทางวิชาการไปในตัว

3. บุคลากรในโรงเรียนมีประสบการณ์การสอนมาเป็นเวลา 10 ปีขึ้นไป มีอายุเฉลี่ย 40-45 ปี และมีความพร้อมทั้งด้านครอบครัวและสภาพเศรษฐกิจ จึงมีใจที่พร้อมในการพัฒนาตนเอง และใช้เวลาในการทำงานที่โรงเรียนเพื่อพัฒนานักเรียนและโรงเรียนได้เต็มที่โดยไม่ต้องกังวลกับภาระทางครอบครัวและทางเศรษฐกิจ และจากการสัมภาษณ์ครูส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ จึงไม่คิดจะย้ายไปทำงานที่อื่น ซึ่งเหตุผลเหล่านี้ทำให้การดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนเป็นไปอย่างพร้อมเพียงก้าวหน้าและเต็มไปด้วยชีวิตชีวา สิ่งที่เปลี่ยนแปลงเห็นได้ชัดคือ ครูทุกคนมีความกระตือรือร้นในการร่วมกันคิดร่วมกันทำ คนที่เคยอยู่เฉย ๆ ก็รับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ความร่วมมือทำงาน มีชิ้นงาน มีการทำแผนการสอนกันทุกคน นอกจากนั้นการที่ครูในโรงเรียนเป็นครูต้นแบบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้ดนตรี-นาฏศิลป์เป็นแกน มีครูสอนคณิตศาสตร์ดีเด่น ครูสอนภาษาอังกฤษดีเด่น และครูสอนศิลปะดีเด่นของระดับอำเภอ ทำให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่ามีส่วนกระตุ้นให้ครูคนอื่น ๆ เปิดใจยอมรับในวิธีการทำงานของครูเหล่านี้ ซึ่งก่อนเข้าโครงการ การทำงานของครูจะเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำงานใครใคร่ทำก็ทำไป เมื่อเข้าโครงการนี้ทุกคนเข้าใจตรงกันว่า การปฏิรูปที่จะประสบผลสำเร็จคือต้องขับเคลื่อนปรับเปลี่ยนไปทุกคนทุกฝ่าย ทุกคนต้องมีส่วนร่วม รับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่นักวิจัยได้ย้ำเตือนในระยะแรก ๆ ของการนิเทศ การทำงานของครูต้นแบบที่ผ่านมาเป็นการทำงานเชิงรุกและแสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แต่เป็นการทำงานคนเดียวโดยมีแรงบันดาลใจจากการเสียชีวิตการหวงแหนมรดกทางดนตรีไทยที่ครอบครัวของท่านได้สร้างสรรค์มาก่อน รวมทั้งการกล้าคิดกล้าทำในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่สอน โดยให้เด็กประถมศึกษาเรียนกับเด็กอนุบาล ในลักษณะพี่สอนน้อง เพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำด้วยใจรักและทำมาก่อนเข้าโครงการเมื่อโรงเรียนเข้าร่วมโครงการและจากการสำรวจกิจกรรมของตัวเองพร้อมกับการสนับสนุนให้กำลังใจจากนักวิจัย, และผู้บริหารด้วย ทำให้เกิดความมั่นใจว่าตัวเองเดินมาถูกทางและขณะเดียวกันครูในโรงเรียนก็ให้การยอมรับในแนวคิด วิธีการทำงานแบบนี้ได้เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานในการจัดการเรียนแบบบูรณาการในโครงการอื่น ๆ ต่อไป เช่น โครงการอนุรักษ์เอกลักษณ์ไทย แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแนวคิดมีการ ยอมรับการเปิดใจรับความคิดที่แปลกแยกไปจากกลุ่มได้

4. ด้านความสัมพันธ์ความร่วมมือกับชุมชนโรงเรียนบ้านควนโพธิ์ นับว่าเป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เด่นมาก โดยเฉพาะการที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลายสาขา เช่น ดนตรีไทย รำมโนราห์ การแกะสลักผลไม้ การจักสาน อาสาสมัครมาเป็นครู เข้ามาสอนนักเรียนในการจัดการเรียนแบบบูรณาการซึ่งโรงเรียนเรียกรูปแบบนี้ว่า การใช้การเรียน เป็นฐาน โดยจัดเรื่องที่จะให้เรียนออกเป็นหน่วยการเรียนตามกลุ่มสนใจซึ่งสามารถใช้ในการแก้ปัญหาให้นักเรียนไม่สนใจเรียนได้เพราะเขาได้มีโอกาสได้เลือกเรียนนอกจากนั้นครูยังได้ใช้วิธีกระตุ้น ชักจูงให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่โรงเรียนจัดให้ปรากฏว่านักเรียนสนใจและแสดง ออกถึงการร่วมมือกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมมาก

เนื่องจากโรงเรียนบ้านควนโพธิ์เป็นโรงเรียนที่ดีเด่นด้านการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการเรียนการสอน โดยเน้นเอกลักษณ์ไทยจนมีการทำวิถีทัศนศึกษาเผยแพร่ทาง โทรทัศน์ไปแล้ว แสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถของครู และความร่วมมือกับชุมชน และเป็น แรงเสริมให้คณะครูได้คิดโครงการแผนงานที่จะให้โรงเรียนกับชุมชนต่างก็เป็นแหล่งเรียนรู้ซึ่งกัน และกันจึงได้คิดทำโครงการพัฒนาปรับปรุงดินจากพื้นที่ที่ดินไม่สมบูรณ์เพาะปลูกพืชไม่ได้ผล ทาง ชุมชนก็ให้โรงเรียนได้ทดลองทำการเกษตร ให้ทดลองปลูกพืชต่าง ๆ เพื่อหาวิธีการ หาคำตอบ โดย ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์มาใช้ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนจากสภาพจริง และได้เรียนรู้จาก ผู้รู้ในองค์กรท้องถิ่น เช่น จากเกษตรกรอำเภอ เป็นต้น โรงเรียนกำหนดเป้าหมายของโครงการนี้ว่า จะให้เป็นตัวอย่างในการพัฒนาปรับปรุงดิน และการปลูกพืชที่เหมาะสมกับดิน พร้อมกับให้เป็น แหล่งเรียนรู้ของชุมชนต่อไป

5. ผู้บริหารและรูปแบบการบริหาร ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง ของครู นักเรียน ชุมชน รวมทั้งผู้บริหารเอง ผู้บริหารของโรงเรียน เป็นบุคคลที่มีลักษณะภาวะผู้นำ แบบเกื้อหนุน คอยอำนวยความสะดวกให้กับครู และในการดำเนินงานของโรงเรียนจะเน้นการมี ส่วนร่วมการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนของครู และชุมชน โดยได้กำหนดให้ทุกคนมีส่วนร่วม ในการวางแผนโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนานักเรียน แล้วแบ่งงานกันรับผิดชอบอย่างทั่วถึง มีการ ประชุมกันอย่างเป็นทางการเดือนละ 2 ครั้ง และอย่างไม่เป็นทางการเป็นประจำทุกวันทำการ ใน ช่วงเวลาระหว่างพักรับประทานอาหารกลางวัน การบริหารแบบนี้เป็นลักษณะการใช้โรงเรียนเป็น ฐานในการบริหารของโรงเรียน ผู้บริหารเป็นผู้ที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ดี มาก สามารถรับความคิดใหม่ ๆ และปรับเปลี่ยนแนวคิดได้เร็ว เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับครู รวมทั้ง เป็นผู้มีภาวะผู้นำด้านการศึกษา สามารถเป็นตัวอย่างแก่ครู นิเทศครูได้ดีจนได้รับการแต่งตั้งเป็น ผู้บริหารคุณภาพ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนคุณภาพ สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนั้นจึง เห็นภาพของครูในโรงเรียนเป็นเอกภาพในการคิด ทำ และพัฒนาโรงเรียนตามพันธกิจที่กำหนดไว้ ในธรรมนูญโรงเรียน

ส่วนด้านปัจจัยภายในที่มีผลต่อวัฒนธรรมการเรียนรู้ของบุคลากรในโรงเรียนซึ่งเป็นแรงจูงใจที่สำคัญทำให้ครูสนใจที่จะเรียนรู้และทำงานอย่างเป็นระบบมากขึ้นคือ กระแสปฏิรูปที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพโรงเรียน การเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ซึ่งครูจะตรวจสอบตนเองและกำหนดเป้าหมายในการเข้าสู่มาตรฐาน กำหนดตำแหน่งของครูตามคุณภาพความสามารถของตน เพราะจะเกี่ยวข้องไปถึงระดับเงินเดือน ค่าตอบแทน และสถานภาพของครูด้วย ทำให้ครูมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ พัฒนาตนเองต่อไปถึงแม้จะเกิดความรู้สึกเหนื่อย และเป็นภารกิจที่จุกจิกและมากขึ้นกว่าเดิมมาก

กล่าวโดยสรุปการเรียนรู้ของบุคลากรโรงเรียนบ้านควนโพธิ์ ได้แก่การเรียนรู้ร่วมกันจากการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งทุก ๆ คนต่างก็มีความสามารถ มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ เพราะต่างก็เป็นผู้มีประสบการณ์ ใช้เวทีสนทนาระหว่างรับประทานอาหารกลางวันที่ทุกคนพกพาข้าวห่อมาจากบ้าน รับประทานร่วมกันคุยกันปรึกษากันในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ ส่วนการประชุมที่เป็นทางการจะมีเดือนละ 2 ครั้ง จะเป็นลักษณะการร่วมกันคิดร่วมกันวางแผนกับผู้บริหารและได้ทำเป็นลักษณะการบันทึกการประชุมเป็นหลักฐาน สำหรับผู้บริหารซึ่งมีอายุราชการและวัยใกล้เคียงกันกับครู มีลักษณะผู้นำและผู้ร่วมคิดทางวิชาการได้ใช้วิธีการบริหารแบบทุก ๆ คนมีส่วนร่วมในการคิด แบ่งงานกันรับผิดชอบ ผู้บริหารเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับครูในการทำงาน หรือแม้แต่การนำเสนอผลงานทางวิชาการของครู ผู้บริหารก็จะอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ไปให้กำลังใจ เป็นต้น การร่วมงานกันเป็นคณะและสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นกัลยาณมิตร ในการทำงานนั้นผู้บริหารจะกำหนดแผนงานและโครงการพัฒนาโรงเรียน โดยแบ่งให้ครูรับผิดชอบงานตามความสนใจ ความถนัดชัดเจน และในการกำหนดแผนการดำเนินงานของโรงเรียนก็ได้ร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง ชุมชนมาร่วมกันคิด ร่วมทำ พร้อมกับการทำสัตยาบันลงลายมือเป็นหลักฐานไว้เปรียบเสมือนการทำสัญญาร่วมกันว่างานของโรงเรียนจะสำเร็จได้ต้องเป็นงานที่เกิดจากความสามัคคี ความร่วมมือและรับรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดความร่วมมือเพราะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนเดียวกัน

คำถามวิจัยข้อที่ 3 ครูและนักเรียนมีกรณีการเรียนรู้อะไรที่ประสบ ไม่ประสบความสำเร็จจากการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

จากการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของโรงเรียนบ้านควนโพธิ์นั้นส่งผลให้ประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ดังนี้

1. จากการประเมินตนเอง พร้อมทั้งการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของตนเองและมองโอกาสของตนเองชัดเจน ประเด็นหนึ่งที่โรงเรียนมองตนเองว่าเป็นจุดด้อยคือ มีครูผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย (หญิง 8 คน ชาย 4 คน) และจุดเด่นที่โรงเรียนพบคือ บุคลากรในโรงเรียนมีความสามัคคีกันเหมือนญาติในครอบครัว ทำให้เกิดโอกาสของโรงเรียนทางด้านครูอยู่ในพื้นที่ไม่ไกลจากโรงเรียนมากเกินไป ชุมชนบางส่วนให้ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนทุกด้าน สิ่งเหล่านี้บุคลากรในโรงเรียนนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาตนเอง โดยที่ครูผู้หญิงจะมีลักษณะโดยธรรมชาติมีความเป็นแม่บ้าน ผู้ให้บริการจึงทำให้มีบรรยากาศของความเป็นครอบครัว โดยทุกคนมีความรักความสามัคคีกันเหมือนญาติสามารถจะพูดจาเชิงวิพากษ์ ชี้แนะกันโดยไม่ถือโทษกัน นอกจากนี้โรงเรียนยังให้ครูทุกคนจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยแต่ละคนจะเป็นหัวหน้าโครงการหนึ่ง และเป็นผู้ร่วมโครงการอื่นๆ ของครูคนอื่น ผลัดกันเป็นหัวหน้าและเป็นผู้ร่วมงาน จากการสังเกตของผู้วิจัยกลับมองว่าโรงเรียนมีครูผู้หญิงที่มีความขยัน กระตือรือร้นในการเรียนรู้ รับรู้เร็ว และมีความเป็นญาติมิตรกับผู้อื่นเป็นจุดแข็งของโรงเรียนที่สามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนร่วมกับผู้บริหารได้เป็นอย่างดี

2. คณะกรรมการสถานศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำสาระหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอันได้แก่ หลักสูตรสมุนไพรรอบบ้านควนโพธิ์ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ท้องถิ่นภูมิใจ ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนดีขึ้นหลังจากที่ได้ร่วมประชุมรับทราบบทบาทหน้าที่ของตนเองชัดเจน ขณะเดียวกันผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้ยุทธวิธีในการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นผู้รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของชุมชน มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน โดยใช้เวลาในการพบปะชุมชนบ่อยขึ้น

3. ด้านการเรียนรู้ของนักเรียนประสบความสำเร็จที่เห็นได้ชัด ได้แก่ นักเรียนสามารถเรียนรู้โดยใช้วิธีการวิจัย โดยการเรียนแบบโครงงานได้อย่างเป็นปกติของการเรียนทุก ๆ วิชา สามารถหาความรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ดี นอกจากนี้นักเรียนยังคุ้นเคยกับการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้อง ในทำนองพี่ช่วยน้อง น้องพึ่งพาพี่ ทำให้เกิดความภูมิใจในรุ่นพี่ มีความรัก ความนับถือจากรุ่นน้องในการจัดการเรียนแบบบูรณาการระหว่างนักเรียนต่างระดับชั้นกับการบูรณาการระหว่างวิชาไปพร้อมๆ กันด้วย ทั้งนี้ครูทุกคนจะร่วมกันรับผิดชอบในการสอนในลักษณะเป็นคณะ และบางครั้งก็แยกกันสอนในเนื้อหาที่สอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองรับผิดชอบ เป็นต้น

ด้านความล่าช้าในการพัฒนาครูนักวิจัยที่ใช้การวิจัยเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน นั้น เนื่องจากครูยังสับสนกับรูปแบบของการทำงานวิจัย โดยนำเรื่องการวิจัยไปผูกติดกับการนำไปขอผลงานเพื่อเลื่อนตำแหน่ง ซึ่งเป็นลักษณะการทำวิจัยเชิงวิชาการ (Academic Research)

และครูหลายคนมีความสนใจต้องการทำ แต่เมื่อได้ฟังวิทยากรหลาย ๆ คนต่างก็ให้รูปแบบและวิธีการค่อนข้างต่างกัน ครูจึงสับสนไม่มั่นใจในการทำ แสดงว่าครูส่วนใหญ่ยังยึดติดที่รูปแบบของการทำวิจัย ยังไม่ค่อยกระจ่างชัดในเป้าหมายและกระบวนการวิจัยที่ทำเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนของครู

คำถามวิจัยข้อที่ 4 ผู้บริหารโรงเรียนสามารถบริหารอย่างไรที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียน

วิธีการบริหารของโรงเรียนบ้านควนโพธิ์เป็นการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานในรูปแบบ

1. ส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครู โดยพัฒนาและส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน ศึกษาเอกสารทางวิชาการเป็นประจำโดยการจัดเอกสารไว้ที่ห้องพักครู
2. จัดให้มีการนิเทศซึ่งกันและกัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
3. ให้ครูจัดทำแฟ้มงานครูและแฟ้มงานนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง
4. จัดเผยแพร่เอกสารผลงานครูในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนให้ครูนำผลงานเผยแพร่ในระดับอำเภอและจังหวัดด้วย
5. ให้มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ แผนปฏิบัติงานของโรงเรียนชัดเจน
6. มีระบบควบคุม กำกับ ติดตาม และนิเทศงานเป็นระยะตามแผน
7. ให้คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน
8. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน
9. มีความเป็นกันเองกับผู้ร่วมงานและชุมชนอันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและเป็นการส่งเสริมครูให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนด้วย
10. ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานที่เป็นระบบ สอดคล้องกับแผนงาน

ลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนบ้านควนโพธิ์ที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องที่ชัดเจน ได้แก่ การเป็นผู้นำทางวิชาการ สามารถให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ และนิเทศครูได้ รวมทั้งทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีสามารถจูงใจครูและชุมชนให้อยากทำงาน มุ่งมั่นไปสู่ความสำเร็จ สามารถพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่มีในโรงเรียน คือครูต้นแบบ ครูดีเด่น ซึ่งมีหลายคนได้แสดงความสามารถ มีความมั่นใจ มีความภูมิใจในสถานภาพของตนเองและได้ใช้ศักยภาพของตนเอง พัฒนางานและพัฒนาโรงเรียนโดยกำหนดโครงการ แผนงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนและ

นักเรียนออกมาหลากหลายกิจกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมุมมองของผู้บริหารที่มีต่อเพื่อนร่วมงานว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความรับผิดชอบและสามารถเรียนรู้จากกันและกันได้ ในปี พ.ศ. 2544 ผู้บริหารโรงเรียนบ้านควนโพธิ์ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการคุณภาพ ซึ่งเป็นตำแหน่งเฉพาะตัวเป็นหลักฐานยืนยันสมรรถภาพของผู้บริหารคนนี้ได้

โดยภาพรวมแล้วระบบการบริหารจัดการที่เกิดขึ้น เป็นการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ครู ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดแผน กำหนดหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน โดยแบ่งงานกันรับผิดชอบ งานแต่ละอย่าง และตัวผู้บริหารเองก็มีลักษณะภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุนที่เป็นการสนับสนุนครูในการพัฒนาตัวครู และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนอันจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและชุมชนด้วย ส่วนบรรยากาศในการทำงานขององค์กรแห่งนี้เน้นการทำงานเป็นคณะ มีความร่วมมือเป็นกัลยาณมิตรแบบเครือญาติ เคารพในฉันทมติ

โดยสรุปจะเห็นว่าถึงแม้นักวิจัยในพื้นที่ไม่ได้ไปติดตามและนิเทศอีกต่อไป ถ้าผู้บริหารโรงเรียนยังคงใช้รูปแบบวิธีการบริหารและใช้คุณลักษณะส่วนตนที่มีอยู่เช่นนี้ดำเนินการบริหารโรงเรียนต่อไป ก็จะมีผลทำให้มีการปฏิรูปโรงเรียนประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นและคงทนตลอดไป แต่ทั้งนี้ต้องได้รับการสนับสนุนทางด้านขวัญกำลังใจและงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัดหรือจากองค์กรอื่นๆ อย่างสม่ำเสมอ เพราะในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นทุกครั้ง

คำถามวิจัยข้อที่ 5 โรงเรียนสามารถนำประสบการณ์การปฏิรูปการเรียนรู้ที่สัมฤทธิ์ผลไปใช้ได้ จะต้องมีขั้นตอนและการปฏิบัติดังนี้

1. ขั้นสร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมในด้านความเข้าใจ ความรู้ ความสำคัญของตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมของโรงเรียน สร้างความรู้สึกรักให้ทุกคนรับรู้ถึงศักยภาพของตนเองว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ และการเรียนรู้นั้นสามารถจะเรียนรู้จากกันและกัน จากผู้รู้ จากสื่อต่างๆ ได้ ซึ่งในขั้นสร้างความตระหนักนี้โรงเรียนที่เข้าโครงการต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในลักษณะของเครือข่ายโรงเรียนในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน วิธีการสร้างความตระหนักนี้อาจจะมีการประชุม การพาไปศึกษาดูงาน การไปเยี่ยมเยียนโรงเรียนในโครงการให้มีการพบปะพูดคุยกันก่อน บุคคลที่เกี่ยวข้องในขั้นนี้ได้แก่ กรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง หรือชุมชน คณะครู ผู้บริหาร เป็นต้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องศึกษาหาความรู้ในหลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน สามารถเรียนรู้จาก

โรงเรียนที่เข้าโครงการมาก่อนศึกษาเอกสารเพิ่มเติมและปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารแบบใช้อำนาจสั่งการมาเป็นแบบร่วมกันคิดร่วมกันทำ ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองจนสามารถจะเป็นผู้นำทางวิชาการ สามารถนิเทศชี้แนะครูในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ได้ ครูในโรงเรียนต้องศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้นรวมทั้งต้องมีโอกาสเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ต่าง ๆ จนเกิดความเข้าใจและกล้าที่จะนำไปปฏิบัติได้ ถ้าครูคนใดรับรู้มีผลงานความสามารถเป็นที่ประจักษ์ทั้งระดับกลุ่ม ระดับอำเภอ หรือระดับจังหวัดก็ให้เป็นแกนนำในการคิด การปฏิบัติงานเป็นตัวอย่างและกระตุ้นให้ครูคนอื่น ๆ ได้เคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนวิธีการคิด วิธีการทำงาน เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ต่อไป คณะครูและผู้บริหารต้องเข้าใจกระบวนการปฏิบัติงานแบบวิทยาศาสตร์ตามกระบวนการ PDCA เพื่อนำไปวางแผนปฏิบัติงานในโรงเรียนได้

2. ประเมินตนเอง (Pre-test) เพื่อเป็นการสำรวจฐานเดิมของตนเองทั้งด้านการเรียนการสอน การบริหารจัดการในโรงเรียน พฤติกรรมของนักเรียน การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้เรียน การจัดกิจกรรมโครงการต่าง ๆ รวมถึงการใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อพัฒนานักเรียน เป็นต้น โดยในการประเมินครั้งนี้ผู้ที่ทำการประเมินคือ บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนได้ส่วนเสียกับโรงเรียน อันได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินตนเองอาจจะใช้ตามแบบที่โครงการจัดทำไว้หรือโรงเรียนจัดทำเอง หลังจากนั้นก็นำผลมาวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง โดยทำการประเมินในลักษณะ SWOT ANALYSIS ด้วย หรือจะใช้ข้อมูลจากการทำธรรมนูญโรงเรียนมาประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้เพราะได้มีการทำ SWOT ไว้แล้ว

3. คณะครูต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำแผนงานโครงการตลอดทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยการทำงานร่วมกับชุมชนให้มากขึ้น

4. การนำแผนไปปฏิบัติทั้งผู้บริหารและครูต้องร่วมกันวางแผนปฏิบัติในลักษณะร่วมกันคิดร่วมกันทำ แบ่งความรับผิดชอบโดยสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นญาติ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพราะต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในการใช้เวลาช่วงเวลาราชการให้เป็นประโยชน์แก่ราชการจริง โดยการสนทนาพูดคุยกันจะมุ่งไปในเรื่องของการศึกษาเด็ก การจัดกิจกรรมการสอน การทำโครงการที่มีกิจกรรมร่วมกับชุมชน เป็นต้น และในการสอนแต่ละครั้งหลังสอนครูต้องจดบันทึกข้อมูลหลังสอน โดยต้องฝึกเป็นนักสังเกต นักค้นพบปัญหา คิดหาสาเหตุและทางแก้ปัญหาอันเกิดจากการเรียนการสอน ครูต้องพัฒนาตนเองโดยใช้วิธีการทำงานการค้นหาคำตอบแบบวิทยาศาสตร์หรือการใช้กระบวนการของการวิจัยนั่นเอง

5. ครูและผู้บริหารจะต้องประเมินตนเองเป็นระยะ ๆ เพื่อนำข้อมูลที่เป็นปัญหาอุปสรรค ข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข ส่วนที่ทำได้ดีแล้วก็ดำเนินกิจกรรมต่อไปและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปอีก

6. ทุกๆ คนสำรวจประเมินตนเองโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานประกันคุณภาพการศึกษาเป็น เป้าหมายให้คุณภาพของการทำงาน คุณภาพของครูและคุณภาพของนักเรียน ซึ่งเป็นการเตรียม ความพร้อมของโรงเรียนและเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับครูและโรงเรียนว่าได้ปฏิบัติงานมา อย่างมีเป้าหมายถูกต้องทิศทางแล้ว

จากการปฏิบัติทั้ง 6 ขั้นตอนนี้คาดหวังว่าโรงเรียนบ้านควนโพธิ์จะเป็นโรงเรียนที่เลี้ยงได้ เป็นอย่างดีในแต่ละกิจกรรมนั้น ๆ และสภาพเด่นที่โรงเรียนบ้านควนโพธิ์ประสบความสำเร็จซึ่ง โรงเรียนอื่น ๆ อาจจะมีน้อยหรือไม่มีก็ได้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้สำเร็จคือ ครูมีคุณภาพ มีครูดีเด่น ครูต้นแบบ ผู้บริหารเป็นผู้อำนวยความสะดวก ชุมชนให้ความร่วมมือ ดีมากชุมชนมีภูมิปัญญาหลากหลายสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนได้ดี ปัจจัยเหล่านี้ โรงเรียนอื่น ๆ สามารถสร้างและพัฒนาได้ เช่น ครู ผู้บริหาร และความร่วมมือกับชุมชน เป็นต้น

โรงเรียนบ้านแหลม

คำถามวิจัยข้อที่ 1 มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาของครู (การเรียนรู้ของครู) กับ ผลสัมฤทธิ์ที่วัดได้ของนักเรียนทุกคนหรือไม่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอะไรบ้างและเกิดขึ้น (พัฒนา) ได้อย่างไร

โรงเรียนบ้านแหลมได้จัดโครงการ / กิจกรรมการพัฒนาครูดังนี้

1. กิจกรรมที่ 1 สำรวจตนเองในสภาพปัญหาความต้องการ ความพร้อมของบุคลากรใน โรงเรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดเป้าหมายที่ครู 8 คน คณะกรรมการชั้นพื้นฐาน นักเรียน และผู้ปกครอง ผลการสำรวจพบว่าคุณภาพของโรงเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานเกือบทุก มาตรฐาน พบว่าครูขาดความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ตามแนวปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารขาดระบบ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และผู้เรียนเด่นด้านสมรรถภาพทางกาย นิสัยร่าเริง ดูแลและ ป้องกันตนเองได้ รักด้านศิลปะดนตรี แต่ยังด้อยด้านคุณธรรมจริยธรรม การวิเคราะห์และทักษะ ในการทำงาน

2. กิจกรรมที่ 2 ประชุมครูและผู้เกี่ยวข้อง โดยร่วมกันกำหนดเป้าหมาย จัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย ซึ่งแจ้งเหตุผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตลอดจนวางแผนการดำเนินการร่วมกัน

3. กิจกรรมที่ 3 ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปรายแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้และซักถามข้อสงสัยร่วมกับนักวิจัย และคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้แทนครูจากโรงเรียนในเขตพื้นที่ใกล้เคียง ศึกษานิเทศก์จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติอำเภอกันตัง ซึ่งทุกคนมีความสนใจที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เข้าประชุมได้มีโอกาสอภิปราย ซักถามปัญหาข้อสงสัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น รู้สึกมั่นใจในแนวทางที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งกิจกรรมนี้ปฏิบัติการในวันที่ 29 มีนาคม 2544 เวลา 15.30 – 17.00 น. ณ อาคารเอนกประสงค์ของโรงเรียนบ้านแหลม

4. กิจกรรมที่ 4 การศึกษาดูงานของผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่เป็นแกนนำในการปฏิรูปการเรียนรู้และโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยกัน คือ โรงเรียนบ้านควนโพธิ์ อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง โดยการใช้งบประมาณ 1,500 บาท

5. กิจกรรมที่ 5 นักวิจัยประชุมร่วมกับโรงเรียนในโครงการทั้ง 5 โรงเรียน โดยร่วมกันวางแผนการดำเนินงานในระยะที่ 2 ในวันที่ 2 – 3 กรกฎาคม 2544 ที่บ้านผู้หว่าน จังหวัดนครปฐม ผลการประชุมได้แผนการพัฒนาครูเพิ่มเติมด้วยการกำหนดการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกัน โดยการให้ทุกคนร่วมกันเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการ

6. กิจกรรมที่ 6 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สู่การวิจัยในชั้นเรียน เป็นโครงการที่มีเป้าหมายการพัฒนาครูในโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง 5 โรงเรียน จำนวน 60 คน ให้สามารถเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวางแผนวิจัยในชั้นเรียน และการวัดผลตามสภาพจริงได้ โครงสร้างกิจกรรมเริ่มด้วยนักวิจัยและผู้ประสานโครงการชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการ ในช่วงวันที่ 23-24 กรกฎาคม 2544 ใช้วิธีการสรุปแนวทางแล้วให้ปฏิบัติการสามารถซักถามข้อสงสัยต่างๆ จากการทำงาน ร่วมกันเป็นกลุ่มตามระดับชั้น / วิชาที่รับผิดชอบ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปฏิบัติการตลอดเวลาด้วยลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร กลุ่มใดมีครูแกนนำหรือครูต้นแบบ หรือครูที่ได้ปฏิบัติการทำแผนการเรียนรู้ได้แล้วก็จะคอยช่วยเหลือ ชี้แนะ เพื่อนครูได้โดยมีคณะวิจัยเข้าร่วมหารือในแต่ละกลุ่มตลอดเวลา บรรยากาศของการอบรมเป็นไปด้วยความเป็นกันเอง ผลการปฏิบัติงานทั้ง 2 วันนั้น พบว่า คณะครู

จากโรงเรียนบ้านแหลมเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น ได้แนวคิดแปลกใหม่กว้างขวาง จากเดิมมาก มั่นใจที่จะทำการวิจัยในชั้นเรียนมากขึ้น สามารถที่จะนำความรู้ ความเข้าใจ แนวทางจากการอบรมในครั้งนี้ไปพัฒนางานของตนเองจนได้รับการสนับสนุนจากศึกษานิเทศก์อำเภอ ให้ส่งเข้าประกวด Teacher award ในระดับจังหวัดด้วย

7. กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมการนิเทศเยี่ยมเยียนจากนักวิจัย โดยการพบปะพูดคุยถึงสภาพ ปัญหาแนวทางการปฏิบัติงานปฏิรูปการเรียนรู้ทุกชั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการจัดกิจกรรม การเรียน การสอน การวิเคราะห์หลักสูตร การทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินตามสภาพจริง การวิจัยในชั้นเรียน ตลอดจนถึงการรายงานตนเองสู่การประกันคุณภาพของสถานศึกษา ในการนิเทศเยี่ยมเยียนในแต่ละครั้งก็จะพูดคุยเป็นรายบุคคลตามประเด็นที่ครูสงสัย หรือไม่มั่นใจในการปฏิบัติงาน ตลอดจนเยี่ยมเยียนการปฏิบัติการในโครงการพิเศษของ โรงเรียน คือ การเลี้ยวหยอนางรมในกระชัง ซึ่งโรงเรียนสามารถพัฒนาให้นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนได้มีส่วนร่วม ทำให้ครูและนักวิจัยเกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วย สำหรับโรงเรียนบ้านแหลมได้รับการนิเทศเยี่ยมเยียนถึง 5 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 วันที่ 29 มีนาคม 2544 ครั้งที่ 2 วันที่ 12 มิถุนายน 2544 ครั้งที่ 3 วันที่ 23-24 กรกฎาคม 2544 ครั้งที่ 4 วันที่ 24 สิงหาคม 2544 และ ครั้งที่ 5 วันที่ 13 กันยายน 2544 พบว่า ครูโรงเรียนบ้านแหลมมีความกระตือรือร้นในการทำงาน และมั่นใจในการทำงานมากขึ้น

8. กิจกรรมพัฒนาตนเองของครูแต่ละคน พบว่าหลังจากการประชุมครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง คณะวิจัยแล้วครูแต่ละคนจะพยายามหาทางเพิ่มพูนความรู้ของตนเองอยู่เสมอ โดยการไปร่วมประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาการที่ทางกลุ่มโรงเรียน อำเภอ หรือจังหวัดจัดขึ้น ทั้ง ๆ ที่จะต้องออกค่าใช้จ่ายเอง มีการหาซื้อเอกสารตำราเรียนเพื่อเพิ่มพูนความรู้มากขึ้น

โดยสรุปการพัฒนาครูของโรงเรียนบ้านแหลมเกิดจากความคิดริเริ่มของครูผู้ประสานงาน ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจของคณะครู ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา และคณะวิจัย โดยทุกคนพยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิรูปการเรียนรู้ แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารน้อยก็ตาม ซึ่งรูปแบบของการพัฒนามีทั้ง การประชุม สัมมนา ฝึกอบรมเชิงวิชาการ ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับนักวิจัย ศึกษานิเทศก์ เพื่อนครูทั้งในโรงเรียนและต่างโรงเรียน และโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ผลจากการพัฒนาครูส่งผลต่อการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนดังนี้

1. จากการสังเกตของนักวิจัยที่มีโอกาสพูดคุยกับนักเรียนและคณะครู พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความสุขกับการได้เรียนรู้ตามแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พอใจที่มี

โอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ปกครองกับครูในการเรียนในวิชาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเลี้ยงหอยนางรมในกระชัง การทำใบจาก ฯลฯ ครู นักเรียน ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น ทุกคนเห็นความสำคัญในบทบาทของตนเอง เห็นคุณค่าของความรู้ในเชิงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้นักเรียนกล้าแสดงออก มีความคิดริเริ่ม และรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักดูแลท้องถิ่น รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรักในท้องถิ่นมากขึ้น มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียนมากขึ้น รู้จักสังเกตและพยายามหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาการทำงาน ทำให้เกิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง และก่อให้เกิดเป็นความรู้ที่ยั่งยืนและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเวลาและสถานที่

2. นักเรียนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมการแสดงนิทรรศการ การนำผลผลิตจากหอยนางรมไปจำหน่าย และได้รับการยอมรับจากสังคมในระดับจังหวัด ทำให้นักเรียนเกิดความคิดในการวางแผนอาชีพการเพาะเลี้ยงหอยนางรมตั้งแต่การเตรียมอุปกรณ์การเพาะเลี้ยง จนกระทั่งการจัดจำหน่าย ซึ่งความสามารถในการจัดการนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแก่นักเรียนนั่นคือ นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

คำถามวิจัยข้อที่ 2 อะไรคือองค์ประกอบ / เงื่อนไขเฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

จากการที่นักวิจัยได้มีเทคนิคเยี่ยมเยียน ติดตามผล ประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พูดคุยกับผู้บริหาร ผู้ประสานงาน คณะครู นักเรียน ศึกษานิเทศก์ คณะกรรมการสถานศึกษา และศึกษาจากเอกสารรายงานตนเอง ธรรมเนียมโรงเรียน ตลอดจนการสังเกตและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างนักวิจัย พบว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของผู้บริหาร ครู นักเรียน ตลอดจนผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษานั้นมีองค์ประกอบ / เงื่อนไขจำเป็นที่เป็นปัจจัยสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยภายในสำหรับโรงเรียนบ้านแหลม ปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้นจะประกอบด้วย

1.1 ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่เกิดจากการรับรู้ในสภาพจริง ครูก็เกิดความตระหนักว่าถ้าไม่ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตการปฏิบัติงานการเรียนการสอนก็อาจเกิดการเปลี่ยนแปลง อาจจะไม่ประสบความสำเร็จในการบริหารราชการ นักเรียนก็เกิดความตระหนักว่า

ถ้าเขาไม่ใฝ่รู้แล้วอนาคตของเขาจะลำบาก จะทำมาหากินไม่ได้ เช่นเดียวกันผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาก็คิดว่าถ้าไม่ช่วยเหลือโรงเรียนแล้วมีโอกาสที่อนาคตข้างหน้าครอบครัวจะต้องลำบาก

1.2 ความรัก เจตคติที่ดีต่อนักเรียน ปัจจุบันนี้มีผลทำให้ครูและผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอย่างยิ่ง

1.3 อุดมการณ์ มีครูร้อยละ 80 มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาโรงเรียนให้ เป็นโรงเรียนระดับแนวหน้าที่ทันสมัยตามกระแสปฏิรูปการเรียนรู้ พยายามพัฒนาตนเอง ใฝ่รู้ ค้นหาคำรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน ให้ความสนใจกับโรงเรียนอย่างสูง เสียสละเวลาส่วนตัวเพื่องานส่วนรวมตลอดด้วยความพยายามที่จะทำให้ความฝันเป็นจริง และพยายามที่จะปลูกฝังให้นักเรียนและผู้ปกครองเข้าร่วมอุดมการณ์เดียวกัน

1.4 รางวัลเกียรติยศ สิ่งนี้เป็นปัจจัยภายในของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง คิดว่าถ้าโรงเรียนได้ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้แล้วจะต้องได้รับการยอมรับก่อให้เกิดการตอบสนองเป็นรางวัลนำเกียรติยศมาสู่ชุมชน สถาบันมากขึ้น

2. ปัจจัยภายนอก ที่ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านแหลมนั้นเกิดจากหลายประการดังนี้

2.1 สภาพโรงเรียน โรงเรียนบ้านแหลมเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก มีครูประจำการ 8 คน แต่เป็นครูรุ่นหนุ่มสาวอายุเฉลี่ย 38 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งหมด มีประสบการณ์การทำงานแต่ละคนไม่ต่ำกว่า 7 ปี ทำให้มีความพร้อมในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ได้ง่าย สามารถใช้เวลาช่วงรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน ร่วมประชุมได้

2.2 ชุมชน โรงเรียนบ้านแหลมเป็นโรงเรียนที่ถือว่ามีชุมชนให้การสนับสนุนอย่างดียิ่ง คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนเป็นชุมชน เป็นของตนเอง ดังนั้นจึงก่อให้เกิดการสนับสนุนทุกอย่างทั้งร่างกาย ความคิด และกำลังทรัพย์ แม้กระทั่งหลังคาอาคารเรียนถูกพายุ พัดพัง คณะกรรมการสถานศึกษาก็ช่วยเหลือทุกอย่าง โดยโรงเรียนไม่ต้องร้องขอและจ่ายค่าวัสดุและค่าตอบแทนเลย

2.3 ข้อกำหนดต่างๆ ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นปัจจัยสำคัญก่อให้เกิดกระแสการปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้น มีกิจกรรมโครงการจัดประชุม สัมมนา ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลทางสื่อมวลชน ตลอดจนโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนโครงการอื่น ๆ ที่เกิด

จากข้อกำหนดและกระแสการปฏิรูปการเรียนรู้ ทำให้ครู ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาเกิดความตื่นตัว สนใจที่จะเฝ้ารู้ค้นหาแนวทางที่จะดำเนินการให้เกิดความเป็นจริงในการปฏิรูปการเรียนรู้ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ขึ้น

2.4 นโยบายของกรมต้นสังกัด ทำให้โรงเรียนต้องเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ มีศึกษานิเทศก์เข้ามาช่วยเหลือในการทำแผนการสอน การทำหลักสูตรท้องถิ่น การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินตามสภาพจริง การวิจัยในชั้นเรียน ตลอดจนการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นจุดที่ก่อให้เกิดโรงเรียนปรับเปลี่ยนนำไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้น มีโอกาสได้รับการพัฒนาไปสู่การพัฒนาขั้นเงินเดือน การตอบแทนเป็นรางวัล ครูดีเด่น ครูแกนนำ ฯลฯ ทำให้ครูเห็นความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้มากขึ้น

คำถามวิจัยข้อที่ 3 ครูและนักเรียนมีกรณีการเรียนรู้อะไรที่ประสบ / ไม่ประสบความสำเร็จจากการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

โรงเรียนบ้านแหลมได้เข้าร่วมวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ครูและนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จนั้น เกิดจากการได้ปฏิบัติจริงของครูและนักเรียน การบูรณาการการสอนในลักษณะเป็นหน่วยการเรียนรู้ เช่นการเลี้ยงหอยนางรมในกระชัง ทั้งครูและนักเรียนได้ร่วมกันวางแผนการเรียนรู้โดยการศึกษาจากผู้รู้ในท้องถิ่น ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้าน นักวิชาการประมง ตลอดจนผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาให้การสนับสนุนทำให้นักเรียนและครูเกิดความมั่นใจ กล้าคิดกล้าทำ สนุกสนานในการเรียน เกิดรายได้จากการเรียนรู้ที่แท้จริง ทำให้มองเห็นว่าถ้าได้เรียนรู้แล้วอะไรจะเกิดขึ้น ผลประโยชน์เกิดขึ้นทั้งตัวครู นักเรียน และชุมชนพร้อมๆ กัน

กรณีที่ไม่ประสบความสำเร็จคือ การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษาก่อให้เกิดการขาดความต่อเนื่องประกอบกับผู้บริหารเข้ามาใหม่ไม่มีประสบการณ์การทำงานในลักษณะชุมชนพื้นบ้าน ทำให้ขาดการประสานงานในการบริหารโรงเรียน คงมีแต่ผู้ประสานงานเท่านั้นที่พยายามบริหารโครงการต่อไป

คำถามวิจัยข้อที่ 4 ผู้บริหารโรงเรียนสามารถบริหารจัดการอย่างไร ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านแหลมเป็นโรงเรียนในโครงการนำร่องปฏิรูปการเรียนรู้ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกันตังมาก่อน โดยมีครูเป็นแกนนำและผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้สนับสนุน ต่อมาผู้บริหารโรงเรียนได้ย้ายไปปฏิบัติราชการที่อื่นและผู้บริหารโรงเรียนที่ย้ายมาใหม่ขาดประสบการณ์การบริหารโรงเรียนอยู่ในระหว่างการอบรม การศึกษาต่อภาคพิเศษ จึงทำให้การบริหารโรงเรียนในระยะแรกไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรจะเป็นคงมีแต่คณะครูที่เป็นผู้ประสานงานและผู้ปฏิบัติทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียน มารยะหลังช่วงปลายของโครงการผู้บริหารก็เริ่มมาเข้าร่วมกิจกรรม สนับสนุนมากขึ้น ซึ่งคงจะต้องใช้หลักการบริหารจัดการแบบการทำงานเป็นทีม เพราะโรงเรียนบ้านแหลมมีทีมผู้ประสานงานที่เข้มแข็ง ทั้งคณะครูในโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาตลอดจนเพื่อนครูต่างโรงเรียนและศึกษานิเทศก์อำเภอ จังหวัด คอยให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทำให้การบริหารจัดการของโรงเรียนดำเนินต่อไปได้

คำถามวิจัยข้อที่ 5 โรงเรียนอื่น ๆ สามารถนำประสบการณ์ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่สัมฤทธิ์ผลไปใช้ได้หรือไม่ หากจะนำไปใช้ควรมีขั้นตอนอะไร และจะปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านั้นอย่างไร

โรงเรียนที่เข้าโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนแล้ว นักวิจัยมีความเห็นว่าสามารถนำประสบการณ์ดังกล่าวไปขยายผลเพื่อพัฒนาโรงเรียนอื่น ๆ ได้หลายแนวทางดังนี้

1. สามารถสร้างเครือข่ายในกลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงในอำเภอเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนบ้านแหลมได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอยู่แล้ว
2. ผู้บริหารและผู้ประสานงานของแต่ละโรงเรียนที่ร่วมโครงการแล้วควรจะประชุมหารือ วางแผนการดำเนินปฏิบัติการร่วมกันเพื่อการตกลงในการใช้งบประมาณ ทรัพยากรบางอย่างร่วมกัน หาข้อตกลงที่ชัดเจนเพื่อนำไปสู่การเสนอผู้บังคับบัญชาชั้นสูงในการอนุมัติโครงการแล้วสนับสนุนต่อไป
3. มีการจัดประชุมคณะครู ผู้บริหารในโรงเรียนเครือข่าย เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติร่วมกันนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ดี โดยให้ครูในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปเป็นพี่เลี้ยงคอยแนะนำ และใช้โรงเรียนแกนนำเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้วย โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่คอยช่วยเหลือ สนับสนุนอีกต่อหนึ่ง เพื่อให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น

4. หน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่คอยให้การสนับสนุนทั้งวิชาการ เอกสาร พี่เลี้ยง งบประมาณ เพื่อก่อให้เกิดการขยายเครือข่ายปฏิรูปการเรียนรู้มากขึ้นและยั่งยืนต่อไป

โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 สปอ.ควนกาหลง สปจ.สตูล

คำถามวิจัยข้อที่ 1 มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาของครู (การเรียนรู้ของครู) กับ ผลสัมฤทธิ์ที่วัดได้ของนักเรียนทุกคนหรือไม่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอะไรบ้างและเกิดขึ้น (พัฒนา) ได้อย่างไร

ครูโรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 ได้พัฒนาตนเองโดยมีกิจกรรม 10 กิจกรรม ดังนี้ (ระยะที่ 1)

1. กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมสร้างความตระหนัก และความเข้าใจในการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นที่ไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (มาตรา 6, 7 หมวด 1 และ มาตรา 22,23,24,25,26,27,30 หมวด 4) โดย ครูในโรงเรียน ทั้ง 9 คน ได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นอกจากนั้นก็ ได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ การจัดการเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การประกันคุณภาพ หลังจากศึกษาแล้วก็ได้นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน กิจกรรมนี้ได้ ดำเนินมาก่อนเข้าโครงการแล้ว

2. กิจกรรมที่ 2 ประชุมครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในภาระหน้าที่ และบทบาทของตนเองชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะผู้บริหารครูผู้สอน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และบุคคลอื่นที่มีส่วนทำให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่าง สมบูรณ์แบบ

3. กิจกรรมที่ 3 สัมภาษณ์ตนเองโดยใช้แบบสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ

4. กิจกรรมที่ 4 ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปรายซักถาม ร่วมกับนักวิจัย เพื่อกำหนด เป้าหมายในการทำงาน และวางแผนในการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ การศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล การจัดทำแผนการสอนการวิจัยในชั้นเรียน การสอนแบบ โครงการ คณะครูได้ซักถามปัญหาและข้อสงสัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น รู้สึกมั่นใจ ยิ่งขึ้นในด้านการจัดการเรียนแบบบูรณาการได้ดำเนินมาจนเป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนในจังหวัด

5. กิจกรรมที่ 5 การศึกษาดูงานของผู้บริหารและครู เพื่อการปรับเปลี่ยนแนวคิดบางอย่าง รวมทั้งได้แนวทางในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาโรงเรียน ผู้บริหารและครูจึงได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่หน่วยงานต้นสังกัดจัดขึ้น ทั้งที่เป็นการประชุมสัมมนา หรือการเสนอผลงาน หรือแม้แต่การส่งตัวแทนนักเรียนเข้าประกวดกิจกรรมดีเด่นทางการเรียน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนให้ครูได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ

6. กิจกรรมที่ 6 ครูแต่ละคนวางแผนพัฒนาตนเอง อันได้แก่ การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติม โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์จุดด้อย จุดเด่นของโรงเรียนมาเป็นฐานการพัฒนา ได้มีการจัดทำวิเคราะห์หลักสูตรทุกชั้น ทุกวิชา แล้วเป็นแนวการจัดกิจกรรมการเรียนที่บูรณาการ ครูจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกคน มีการพัฒนาการจัดการเรียนแบบโครงการ และเริ่มจัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในชั้นเรียน

จากการที่นักวิจัยได้ไปนิเทศ เยี่ยมเยียนโรงเรียนในวันที่ 28 มิถุนายน 2544 พบว่าโรงเรียนได้ให้ความสนใจและจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่นโดยให้ผู้ปกครองที่มีความรู้ทางด้านสมุนไพร ด้านการเกษตร มาเป็นวิทยากร อาสาสมัคร โดยมาช่วยสอนที่โรงเรียน นอกจากนั้นได้มอบหมายงานหน้าที่รับผิดชอบ ให้แต่ละฝ่ายออกแบบประเมินติดตามผล การปฏิบัติงานเพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพภายใน โดยการวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษา 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้แล้ว นำมาปรับใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียน มีการทบทวนแก้ไขข้อบกพร่องในการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

7. กิจกรรมที่ 7 นักวิจัยประชุมร่วมกับโรงเรียนในโครงการทั้ง 5 โรงเรียน โดยร่วมกันวางแผนการดำเนินงานในระยะที่ 2 ในวันที่ 2-3 กรกฎาคม 2544 ที่บ้านผู้หว่าน จังหวัดนครปฐม ผลการประชุมได้แผนปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาครูร่วมกันและเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูในโรงเรียนที่มีทีมวิจัยที่ปรึกษาด้วยกัน โดยการให้ทุกคนร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการ

(ระยะที่ 2)

8. กิจกรรมที่ 8 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสู่การวิจัยในชั้นเรียน เป็นโครงการที่มุ่งพัฒนาครูในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ออกเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ทั้ง 5 โรงเรียน จำนวน 60 คน ลักษณะการอบรมเชิงปฏิบัติการจะเป็นการปรับปรุงและพัฒนางานตนเอง (ซึ่งอยู่ในวงจร A ตามแผน PDCA) กิจกรรมครั้งนี้โรงเรียนนาโยงวิทยาคมเป็นแกนนำในการวางแผนงานและโครงการ

ประสานงานกับโรงเรียนอื่น ๆ โดยจัดขึ้นในวันที่ 23-24 กรกฎาคม 2544 ณ อุทยานแห่งชาติ ทะเลบันจังหวัดสตูล กิจกรรมเริ่มตั้งแต่เวลา 9.30 น. เป็นต้นไป โดยเริ่มจากผู้ประสานโครงการ และนักวิจัย ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจเกี่ยวกับภารกิจของทุกคนในการตรวจสอบงานของตนเองและพัฒนาให้ดีขึ้นโดยให้ทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่มตามสายชั้นและวิชาที่รับผิดชอบ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปฏิบัติการตลอดเวลาด้วยบรรยากาศความเป็นกัลยาณมิตร กลุ่มที่มีครูต้นแบบ หรือครูที่ทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญชัดเจนแล้วจะช่วยแนะนำเพื่อน ๆ ส่วนนักวิจัยจะ แยกกันให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการตรวจสอบแผนการสอนตนเอง การพัฒนาจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้ครอบคลุมพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรม และให้สนองมาตรฐานการศึกษาเพื่อการ ประกันคุณภาพภายใน โดยให้วิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียนตามตัวบ่งชี้ที่มีในมาตรฐานด้านผู้เรียน แล้วนำมากำหนดไว้เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ ตลอดจนถึงกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์ที่กำหนดไว้ สำหรับการจัดการเรียนแบบบูรณาการนั้นโรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 ได้ ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 แล้ว และครูมีความสามารถในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้โดย ร่วมกับชุมชน ดังนั้นจึงเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่ครูโรงเรียนอื่นได้ ส่วนการวิจัยในชั้นเรียนนั้น นักวิจัยได้ตอบข้อซักถามให้ดูเอกสารตัวอย่างการทำวิจัยหน้าเดียว ซึ่งเป็นลักษณะการบันทึกหลัง สอน พร้อมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสังเกต การบันทึกข้อมูล สำหรับคนที่เริ่มทำและคนที่ได้ ข้อมูลมาแล้วก็ให้คำแนะนำในด้านรูปแบบวิธีการเขียนงานวิจัยต่อไป นอกจากนั้นนักวิจัยได้แจ้ง ข่าวสารการเคลื่อนไหวด้านการประกันคุณภาพโรงเรียน รวมทั้งการกระตุ้นให้กำลังใจกับครูและ โรงเรียนในการพัฒนาตนเองเพื่อการประกันคุณภาพภายในและเตรียมพร้อมเพื่อการประกัน คุณภาพภายนอก โดยการเข้ารับการประเมินจากหน่วยงานภายนอกต่อไป การอบรมปฏิบัติการ ในวันที่ 23 กรกฎาคม 2544 คณะครูและนักวิจัยได้ร่วมกันปฏิบัติงานท่ามกลางบรรยากาศที่ สบาย เป็นกันเอง จนถึงเวลา 21.00 น. จึงเลิกประชุมกลับที่พัก

ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2544 ได้ปฏิบัติงานเช่นเดียวกับวันที่ 23 กรกฎาคม 2544 ผลการปฏิบัติงานทั้งสองวัน คณะครูโรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติ งานมากขึ้น โดยเฉพาะแนวทางในการสร้างหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้วิชาต่างๆ เป็นแกนนอกเหนือจาก การใช้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ฝึกให้นักเรียนเรียนแบบ วิทยาศาสตร์โดยการทำโครงการ นอกจากนั้นคณะครูในโรงเรียนได้กำหนดให้ทำการศึกษาค้นคว้า เป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นการวางแผนการนำกระบวนการวิจัยมาพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

9. กิจกรรมที่ 9 นักวิจัยได้เยี่ยมเยียน นิเทศติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียนใน วันที่ 28 สิงหาคม 2544 ในครั้งนี้ นักวิจัยได้ลดบทบาทในการเป็นผู้ให้ความรู้ ผู้นิเทศ มาเป็น

ผู้เยี่ยมเยียนและติดตามผลที่แสดงถึงความก้าวหน้าของคุณ จึงได้กำหนดขอบข่ายการสังเกต พูดคุยกันตามความถนัดของนักวิจัยแต่ละคน โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ ด้านการบริหาร จัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ การทำแผนการสอน การทำ หลักสูตร บูรณาการ ด้านการประเมินตามสภาพจริง และการวิจัยในชั้นเรียน

ในการเยี่ยมเยียนครั้งนี้ คณะครูที่ว่างจากการสอนจะนำผลงานการทำแผนการสอน การ เก็บข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคล การทำวิจัยในชั้นเรียน และให้ดูโครงการต่าง ๆ ที่โรงเรียนใช้เป็น กลยุทธ์ในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน เช่น โครงการธนาคารเวลา โดยให้ผู้ปกครอง กำหนดเวลาว่างจากงานอาชีพ ผลัดกันมาช่วยพัฒนาโรงเรียนในด้านการทำสวนป่าให้เป็นห้องเรียน ธรรมชาติ โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับต้นไม้ สมุนไพร สัตว์ และระบบนิเวศน์ อันเป็นการ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติไปด้วย นักวิจัยและคณะครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันใน ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้โรงเรียนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยเชิญ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นครูช่วยสอนในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ รวมทั้งได้แลกเปลี่ยน แนวคิดกันในการจัดการกับผลิตภัณฑ์ที่นักเรียนได้ผลิตขึ้นมาในการเรียนวิชางานประดิษฐ์ - งานช่าง เพื่อขยายให้เป็นงานอาชีพที่จะสร้างรายได้ต่อไปในอนาคต

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคณะครูโรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 นี้ จะมีการพบปะ ปรึกษาหารือวางแผนร่วมกัน แต่ละคนก็วางแผนพัฒนาตนเอง แบ่งงานกันรับผิดชอบตามที่ตน ถนัด แต่ละคนจะผลิตผลงาน โครงการตามที่ได้รับมอบหมายแล้วจึงนำผลงาน แนวคิดมา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันโดยผู้บริหารจะเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ ผู้บริหารจะเป็นผู้นำด้านวิชาการคอยกำกับดูแลในด้านการเรียนการสอน โดยทุกคนต้องทำ แผนการสอนล่วงหน้าทุกครั้ง

10. กิจกรรมที่ 10 กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นกิจกรรมที่แสดงถึงการ ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ของคุณ โดยการศึกษาเอกสาร การไปศึกษาดูงาน การเข้าประชุมสัมมนา โดย ผู้บริหารจะให้การสนับสนุน หลังจากนั้นผู้ที่ได้ไปประชุมสัมมนาเมื่อกลับมาจะต้องนำความรู้มา เผยแพร่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันพร้อมทั้งนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนางานของ ตนเองต่อไป

โดยสรุปภาพรวมการพัฒนาครูของโรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120เกิดจากความกระตือรือร้น ที่จะพัฒนาตนเองมาตลอด และความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของคณะครู ผู้บริหารสถานศึกษา ชุมชน ซึ่งได้นำพาโรงเรียนให้เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานต้นสังกัดมาก่อนเข้าโครงการ จนระยะที่ เข้าโครงการก็ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูลให้เป็นโรงเรียน

ต้นแบบเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของจังหวัด ดังนั้นเกียรติบัตรอันนี้จึงส่งผลให้คณะครูเกิดความมั่นใจ มีกำลังใจที่จะนำพาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตามเป้าหมายเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนอื่นๆ ต่อไป ดังนั้นกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองของครู จึงเกิดจากความตระหนัก ความตั้งใจ ความภูมิใจ มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม รูปแบบการพัฒนา ได้แก่ การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากตำรา เอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ การเข้าประชุมอบรมสัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนครู การเรียนรู้จากนักวิจัย จากศึกษานิเทศก์ จากเพื่อนครูต่างโรงเรียน และจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ผลจากการพัฒนาครูส่งผลต่อการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนดังนี้

1. จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ในระยะแรกนักเรียนคุ้นเคยกับการเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยเรียนแบบบูรณาการโดยใช้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นแกนมาแล้ว นักเรียนได้ทำโครงการบ้างแต่ไม่ทำทุกคน แต่พอโรงเรียนเข้าสู่โครงการ ครูได้พัฒนาตนเองจึงทำให้ครูได้กำหนดกิจกรรมให้นักเรียนแสดงผลการเรียนรู้ออกมาชัดเจนโดยการทำแฟ้มงาน และนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนภาคปฏิบัติดีขึ้น นักเรียนร่วมกันจัดป้ายนิเทศแสดงผลงานตนเอง ส่วนกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยและวินัยนักเรียน ปรากฏว่านักเรียนคุ้นเคยกับการเรียนแบบนี้มาแล้ว โดยนักเรียนรุ่นพี่จะทำตนเป็นแบบอย่างแก่รุ่นน้อง และถ่ายทอดต่อกันมาได้แก่ การที่รุ่นพี่เป็นผู้นำรุ่นน้อง การควบคุมตนเองในการเข้าแถวเคารพธงชาติ การจัดเวรนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร การสำรวจตนเองหน้าเสาธงเป็นกิจกรรมที่นักเรียนทำเองโดยไม่ต้องมีครูไปยืนกำกับ ส่วนครูก็จะดูอยู่ห่างๆ จากการสังเกตพบว่า นักเรียนแสดงความใฝ่เรียน ใฝ่รู้ มีการนำเรื่องราวเหตุการณ์ที่น่าสนใจ นำรู้ ในชีวิตประจำวันมาเล่าหน้าเสาธงบ่อยขึ้น

2. นักเรียนมีความสุขกับการเรียนจากห้องเรียนธรรมชาติ สนใจที่จะเข้าไปศึกษาหาความรู้จากป่าตลอดเวลา โดยมีผู้ปกครองที่ว่างจากงานประจำและได้เข้าร่วมโครงการธนาคารเวลากับโรงเรียน คือ ฝากเวลาว่างไว้กับโรงเรียนจึงใช้เวลาว่างที่ฝากไว้มาช่วยพัฒนาสวนป่า ให้ความรู้กับนักเรียนเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ สมุนไพร สัตว์ป่า นักเรียนแสดงความกระตือรือร้นที่อยากรู้ อยากเรียน และมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ป่า ปรากฏผลออกมาในรูปของโครงการต่างๆ ซึ่งเป็นโครงการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้นไม้ อนุรักษ์สัตว์ ปลูกพืชสมุนไพร เป็นต้น

คำถามวิจัยข้อ 2 อะไรคือองค์ประกอบ / เงื่อนไขเฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

นักวิจัยได้เยี่ยมเยียน นิเทศติดตามผล ประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนความคิด พูดคุยกับผู้บริหาร คณะครู นักเรียน ศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานตนเอง ธรรมนูญโรงเรียน ตลอดจนการสังเกตและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลระหว่างนักวิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษานั้นมีองค์ประกอบ / เงื่อนไขที่เป็นปัจจัยสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน สำหรับโรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 ประกอบด้วย

1.1 ความตระหนักอันเนื่องมาจากความรู้ ความเข้าใจ การยอมรับในกระแสของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีผลต่อคุณภาพนักเรียนโดยตรงจะสำเร็จได้ต้องเกิดจากความร่วมมือ รับผิดชอบของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นผู้บริหารจึงปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจไปเป็นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา คณะครูก็จะทำงานโดยใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ในการจัดกิจกรรม โครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ทุกคนเกิดความตระหนักว่าถ้าไม่พัฒนาตนเอง ไม่ใฝ่เรียน ใฝ่รู้และอุทิศตนในการทำงานอย่างเต็มกำลังแล้ว อาจจะไม่ประสบความสำเร็จ ความก้าวหน้าในอาชีพและเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ครูปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากเดิมทำงานคนเดียวเป็นการทำงานร่วมกันเป็นคณะเนื่องจากโรงเรียนเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพ ซึ่งต้องได้รับการตรวจสอบในภาพรวมทุก ๆ ด้านตามมาตรฐานการประกันคุณภาพ

ด้านผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา เมื่อเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการมีส่วนร่วมปฏิรูปเพื่อพัฒนานักเรียนซึ่งเป็นประโยชน์ต่อบุตรหลานของตนเองจึงได้ทุ่มเทอุทิศกำลังกายให้กับโรงเรียนมากขึ้น พร้อมกับให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี

1.2 ความมีใจรักในวิชาชีพครู มีความรักความเมตตาต่อศิษย์ ทำให้ครูมุ่งมั่นพัฒนา ตนเอง ทุ่มเทกำลังกาย กำลังสติปัญญา ในการพัฒนากิจกรรมการเรียน การพัฒนาโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาโรงเรียนและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และผลของการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ จึงปรากฏผลงานเป็นที่ยอมรับทั้งระดับกลุ่มโรงเรียน ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ถือว่าเป็นเกียรติยศอย่างหนึ่งที่ทำชื่อเสียงให้กับโรงเรียนและทุกๆคนที่เกี่ยวข้อง

1.3 เป้าหมายในอนาคตของครูตามแนวการปฏิรูปครู ที่มีกฎเกณฑ์การกำหนดตำแหน่งครูตามคุณภาพ ความสามารถของตนเอง ซึ่งจากการที่ครูได้ติดตามข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้ง

ตรวจสอบตนเองตามแนวทางการกำหนดตำแหน่งครู ทำให้มองเห็นจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงตัวเอง จึงได้มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้และกำหนดกรอบการทำงานของตนเองโดยมีเป้าหมายชัดเจนขึ้น

2. ปัจจัยภายนอก

โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล มีเนื้อที่ทั้งหมด 50 ไร่ เป็นที่ตั้งอาคารเรียน 15 ไร่ ที่เหลือเป็นสวนป่า สวนปาล์ม น้ำมัน ฝายน้ำล้น จำนวนครู 8 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ภารโรง 1 คน นักเรียน 169 คน

ปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 มีดังนี้

2.1 ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นปัจจัยสำคัญก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารที่เน้นการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การบริหารแบบมีส่วนร่วมและใช้ศักยภาพของผู้บริหารในด้านความเป็นผู้นำด้านวิชาการ เปิดโอกาสกระตุ้นให้ครูได้ใช้ศักยภาพสูงสุดในการทำงาน ด้านชุมชนและผู้ปกครองก็ได้ปรับเปลี่ยนบทบาทโดยเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียนทั้งการกำหนดนโยบาย การร่วมงานในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกร่วมว่ามีส่วนร่วมรับผิดชอบผลการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย ไม่มอบภาระให้กับครูและโรงเรียนฝ่ายเดียวตามที่เคยปฏิบัติมา ครูเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ที่ต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ครูมีการรับรู้และเข้าใจดีว่าครูมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ถ้าไม่ทำตามถือว่าฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ส่วนนักเรียนต้องรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง นักเรียนจึงปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีเรียน ตามที่ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก นักเรียนสามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ดี มีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น รู้จักวางแผนทำโครงการต่างๆ ตลอดจนสามารถปกครองตนเองได้โดยสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยที่ให้ความเคารพผู้อาวุโส โดยมีระบบรุ่นพี่นำรุ่นน้อง ด้านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

2.2 ขนาดของโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก นักเรียน 169 คน ครู 9 คน จึงทำให้ครูดูแลใกล้ชิดกับนักเรียน และรู้จักกับผู้ปกครองอย่างทั่วถึง ทำให้การสื่อสาร การพบปะพูดคุย การขอความร่วมมือในการแก้ปัญหาหรือพัฒนานักเรียนเป็นไปอย่างรวดเร็ว และเป็นกันเองแบบกัลยาณมิตร และการที่โรงเรียนมีบุคลากรจำนวนไม่มากเป็นสิ่งคมนขนาดเล็ก ทำให้มีความร่วมมือกันทำงาน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ในลักษณะการปรึกษาหารือและพึ่งพากันเสมือนเป็น

ญาติมิตรกันทั้งผู้บริหารและคณะครู ครูส่วนใหญ่จะพบปะกันทุกวันในช่วงรับประทานอาหารกลางวันจึงใช้เวลาในช่วงนี้พูดคุยปรึกษากันในทางวิชาการ โดยไม่ต้องมีการประชุมแบบเป็นทางการ

2.3 บุคลากรในโรงเรียนทุกคนจบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษา อายุเฉลี่ย 30 – 35 ปี นับว่าเป็นวัยทำงานที่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เพื่ออนาคตที่มั่นคงอีกยาวนาน ครูทุกคนมีความตั้งใจสูงในการปฏิบัติวิชาชีพครู มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถรับรู้ เรียนรู้เร็ว พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่ นับว่าเป็นครูรุ่นใหม่ เพราะมีอายุราชการไม่ถึง 10 ปี ผลงานที่ประจักษ์ที่แสดงถึงสมรรถภาพที่เด่นของครู คือ ได้รับคัดเลือกเป็นครูผู้สอนดีเด่นในระดับอำเภอ 7 คน ดีเด่นระดับจังหวัด 2 คน เมื่อครูได้รับการสนับสนุนเป็นแรงเสริมด้วยจึงทำให้ครูมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน การเรียนรู้ ได้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ชัดเจน

2.4 ผู้บริหาร เป็นทั้งผู้บริหารและเป็นครูผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการเป็นอย่างดี จากการที่ได้รับเกียรติบัตรครูดีเด่นด้านผู้ฝึกสอนนักเรียน ชะนะการประกวดสมรรถภาพทางกายในระดับอำเภอ ผู้บริหารจึงเป็นผู้นำทางวิชาการ สามารถนิเทศติดตามผลการสอน การกำกับดูแลครูให้ทำแผนการสอนล่วงหน้าทุกคน พร้อมทั้งสามารถให้คำแนะนำ พัฒนาแผนการสอน การจัดกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้ทำให้ครูทุกคนต้องตื่นตัว เตรียมตัวให้พร้อมก่อนสอนเป็นประจำจนทุกคนรู้สึกว่าเป็นภาระงานปกติของครู ในด้านการสัมพันธ์ชุมชน เนื่องจากชุมชนนี้เป็นชุมชนนิคมสร้างตนเอง ดังนั้นจึงมีสมาชิกที่มาจากหลายท้องถิ่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิดจะมีมาก ผู้บริหารสามารถใช้กลยุทธ์ในการให้ชุมชนที่แตกต่างกันทางความคิด ความเชื่อ มาร่วมกันพัฒนาโรงเรียนได้ นับว่าได้ใช้ความสามารถเชิงจิตวิทยาสังคมขั้นสูงทีเดียว ทำให้ชุมชนปรับเปลี่ยนแนวคิดที่ต่างคนต่างอยู่ ต่างความคิด ความเชื่อ ไม่ยุ่งเกี่ยวกันมาเป็นร่วมมือกันทำงานให้กับโรงเรียน เพื่อประโยชน์ต่อบุตรหลานของเขา

2.5 คณะกรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนที่พึงมีพึงรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของบุตรหลานของตนตามที่ระบุไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงให้ความร่วมมืออุทิศเวลาให้กับโรงเรียน โดยร่วมกันจัดทำโครงการธนาคารเวลา ซึ่งได้ฝากเวลาว่างไว้กับโรงเรียน ถ้าใครว่างก็จะมาใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียนและนักเรียน เช่น ช่วยปรับปรุงสวนป่า แปลงเกษตร ผู้ที่มีความรู้ด้านสมุนไพรก็จะให้ความรู้กับเด็ก สนามหมู่บ้านโรงเรียนถ้ารกมากก็จะมาช่วยแผ้วถางให้ นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนพอสมควร

2.6 นโยบายต้นสังกัด ที่มีศึกษานิเทศก์เข้ามาแนะนำช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณ และการส่งเสริมให้กำลังใจโดยมีการคัดเลือกครูดีเด่นบ้าง การประกาศให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนแกนนำในการปฏิรูปการเรียนรู้บ้าง ทำให้ครู นักเรียน และ ชุมชนเห็นความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานและการเรียนรู้มากขึ้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว องค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ของบุคลากรโรงเรียนนิคมพัฒนาผัง 120 ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ บุคลากรทุกฝ่ายมีความรู้ ความเข้าใจในความจำเป็น ประโยชน์ ที่จะเกิดขึ้นกับเยาวชนไทยและสังคมไทย ทุกคนตระหนักในภาระหน้าที่ของตนเอง จึงได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด ตามความสามารถและบทบาทของตน ได้มีการปรึกษาหารือ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันท่ามกลางบรรยากาศที่เป็นมิตร เป็นญาติพี่น้องกัน ชุมชนให้ความไว้วางใจครู ครูก็รับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะของชุมชน เป็นการยกย่องให้เกียรติซึ่งกันและกัน การทำงานของครูในโรงเรียนจะเป็นการทำงานกันเป็นคณะ ทุกคนร่วมมือกันทำงานโดยมีเป้าหมายเดียวกัน

คำถามวิจัยข้อ 3 ครูและนักเรียนมีกรณีการเรียนรู้อะไรที่ประสบ / ไม่ประสบความสำเร็จ จากการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

โรงเรียนนิคมพัฒนาผัง 120 ได้เข้าร่วมโครงการวิธีการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็น ฐาน ครูมีการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ โดยจากการที่ได้มีการประเมินตนเองและวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็งของตนและโรงเรียนในภาพรวม ทำให้ครูและผู้บริหารได้ร่วมกันวางแผนพัฒนา จุดแข็งของตนให้ดียิ่งขึ้น และร่วมกันวางโครงการกิจกรรมเพื่อพัฒนาโรงเรียนและนักเรียนเพื่อ แก้ไขหรือปรับปรุงจุดอ่อนให้ดีขึ้น เช่น มีการจัดการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ มีการ พัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งโรงเรียนจะเด่นด้านการ สอนแบบบูรณาการมาแล้ว และครูก็ได้เรียนรู้ที่จะทำการวิจัยในชั้นเรียนแบบง่ายๆ เพื่อแก้ปัญหา การเรียนการสอน ซึ่งเดิมเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยากมาก โดยทุกคนเริ่มศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล ทำ การบันทึกผลหลังการสอนเพื่อทราบปัญหาแล้ววางแผนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบต่อไป ผู้บริหารก็ได้เรียนรู้ในการใช้กลยุทธ์ในการชักจูงชุมชนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความ คิดซึ่งต่างคนต่างอยู่ไม่ยุ่งเกี่ยวกันให้มาร่วมกิจกรรมและช่วยเหลือโรงเรียนเป็นอย่างดี โดยใช้ ลักษณะความเป็นครูที่มีจิตมุ่งมั่นในการพัฒนาโรงเรียนและพัฒนานักเรียนอย่างเต็มที่ซึ่งทำให้

ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาเกิดความรู้สึกสำนึกในความรับผิดชอบต่อความเจริญก้าวหน้าของบุตรหลานตนเอง จึงต่างก็หันมาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ด้านการเรียนรู้ของนักเรียนที่ประสบความสำเร็จ คือ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย นักเรียนสามารถจัดการเข้าแถวเคารพธงชาติ การประเมินผลการทำงาน การให้ความรู้หน้าเสาธง ในรูปของคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมเหล่านี้นักเรียนรับผิดชอบเองทั้งหมด ซึ่งแสดงถึงการมีระเบียบวินัยของนักเรียนซึ่งผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี นอกจากนี้นักเรียนยังสนใจเรียนรู้จากห้องเรียนธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง โดยเฉพาะได้เรียนรู้จากผู้ปกครองหรือบางครั้งก็เรียนรู้จากภูมิปัญญาที่ได้เข้ามาช่วยงานโรงเรียนในโครงการธนาคารเวลา

กรณีการเรียนรู้ที่ไม่ประสบผลสำเร็จ คือ ครูในโรงเรียนทุกคนเป็นคนต่างถิ่น มีบ้านพักอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนต้องเดินทางไปกลับทุกวัน และสถานที่ตั้งโรงเรียนก็เป็นสถานที่ห่างไกลจากชุมชนเพราะเป็นนิคมสร้างตนเอง ชุมชนตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างกันมาก พอโรงเรียนเลิกทุกคนต้องรีบเดินทางกลับบ้านเนื่องจากเกรงจะไม่ปลอดภัย ทำให้ไม่สามารถทำงานที่ต้องใช้เวลาสัมพันธ์กับชุมชนได้เต็มที่ และไม่สามารถที่จะจัดการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ได้ และโรงเรียนอยู่ห่างไกลจากในเมืองทำให้การสื่อสารล่าช้า นักเรียนขาดแหล่งค้นคว้าด้านวิชาการ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้จากการทดสอบวิชาคณิตศาสตร์และภาษาไทยต่ำไม่เป็นที่พอใจของโรงเรียน

คำถามวิจัยข้อที่ 4 ผู้บริหารโรงเรียนสามารถบริหารจัดการอย่างไร ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียน

โรงเรียนนิคมพัฒนาผัง 120 เป็นโรงเรียนต้นแบบเพื่อการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้มาก่อน ผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้วิธีการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ได้มีการพัฒนาองค์การ พัฒนาทีมงาน พัฒนาแผนงานโดยเป็นระบบข้อมูลสารสนเทศ มีการนิเทศงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ และส่วนใหญ่ผู้บริหารจะปฏิบัติงานในโรงเรียน จะปฏิบัติงานนอกสถานที่เท่าที่จำเป็นคณะนักวิจัยพบว่า คณะครูในโรงเรียนมีความสามารถสูงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะการจัดการเรียนแบบบูรณาการรวมหน่วยในช่วงบ่ายทุกวัน ผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการได้นิเทศติดตามกำกับดูแล ตรวจสอบแผนการสอนของครูก่อนสอนทุก ๆ สัปดาห์จนทำให้ครูเคยชินกับการวางแผนการสอนที่ละเอียดชัดเจน ไม่รู้สึกว่าเป็นภาระของครู วิธีการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนพัฒนานิคมผัง 120 มีรูปแบบดังนี้

1. สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาตนเองของคุณ โดยการให้ไปประชุมสัมมนาศึกษาดูงาน แล้วนำความรู้แนวคิดมาเผยแพร่ หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันต่อไป
2. ให้ครูจัดทำแผนงานของตนเองและแผนการสอนล่วงหน้าทุกคน ทุกวิชาโดยผู้บริหาร จะกำกับดูแลอย่างสม่ำเสมอ
3. สนับสนุนครูที่มีผลงานดีเด่น เช่น การสอน โดยให้มีโอกาสแข่งขันเพื่อประกาศเกียรติคุณของคุณทั้งระดับอำเภอและจังหวัด เป็นการให้ความสำคัญในด้านวิชาการชัดเจนและเป็นขวัญกำลังใจแก่ครูดีเด่น
4. แสดงความจริงใจ ทุ่มเทพพัฒนางานของโรงเรียนจนเป็นที่ประจักษ์ชัดสำหรับกรรมการศึกษาและชุมชน สามารถเป็นผู้นำในการพัฒนาและความคิดกับชุมชน ทำให้ชุมชนให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นอย่างดี
5. เป็นผู้รู้จักใช้คนได้เหมาะสมกับงาน ซึ่งจะเห็นได้จากการมอบหมายงานรับผิดชอบให้ครูแต่ละคนแตกต่างกันไปตามความถนัดและความสามารถ ทำให้ครูมีความสุขกับงานที่ทำ และแสดงศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่

โดยสรุปถึงแม้นักวิจัยในพื้นที่ไม่ได้ไปติดตามและนิเทศและเสร็จสิ้นโครงการนี้แล้ว ถ้าผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนยังคงใช้รูปแบบการทำงานแบบร่วมแรงร่วมใจ มุ่งพัฒนานักเรียน และใช้คุณลักษณะส่วนตนทั้งของผู้บริหารและของครูดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนการบริหารโรงเรียนตลอดจนมีความเข้าใจชุมชน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนตลอดไปก็จะมีผลให้การปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายตามพระราชบัญญัติการศึกษาและยั่งยืนตลอดไป

คำถามวิจัยข้อที่ 5 โรงเรียนอื่น ๆ สามารถนำประสบการณ์การปฏิรูปการเรียนรู้ที่สัมฤทธิ์ผลไปใช้ได้หรือไม่ หากจะนำไปใช้ควรมีขั้นตอนอะไรและจะปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านั้นอย่างไร

ขั้นตอนการนำประสบการณ์การปฏิรูปการเรียนรู้ที่สัมฤทธิ์ผลไปใช้มีดังนี้

1. สร้างเครือข่ายโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกัน โดยให้โรงเรียนพัฒนานิคมผัง 120 เป็นแกนนำของกลุ่มเครือข่ายนี้
2. ผู้บริหารและผู้ประสานงานแต่ละโรงเรียนประชุมวางแผนการดำเนินงาน การใช้ทรัพยากรบางอย่างร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนิเทศซึ่งกันและกัน

3. สร้างความตระหนักความเข้าใจระหว่างคณะครูโรงเรียนเครือข่าย โดยการให้ครูโรงเรียนนิคมพัฒนาผัง 120 เป็นผู้ให้ประสบการณ์ในการทำงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และวางแผนการทำงานของแต่ละคนแต่ละโรงเรียนต่อไป

4. ทุกโรงเรียนทำงานตามขั้นตอนการพัฒนาโรงเรียนตามแผนงานวงจร PDCA ซึ่งแบบประเมินตนเองอาจจะใช้ของโครงการหรือพัฒนาขึ้นมาเอง โดยใช้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักได้

5. ระหว่างดำเนินการต้องประเมินตนเองเป็นระยะ ๆ แล้วนำข้อมูลที่เป็นปัญหาอุปสรรคข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขโดยการจัดประชุมสัมมนา โดยบางครั้งอาจจะอาศัยวิทยากรภายนอกให้ความรู้เพิ่มเติม หรือการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ที่ดูแลรับผิดชอบโรงเรียนอันเป็นการพัฒนาความรู้ สร้างความมั่นใจให้กับตนเองด้วย

6. สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงให้การสนับสนุนทางวิชาการ หน่วยงานต้นสังกัดให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและทางวิชาการ สิ่งเหล่านี้จะมีส่วนทำให้การขยายโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนออกไปสู่โรงเรียนต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและยั่งยืนต่อไป

โรงเรียนบ้านท่าชะมวง

คำถามวิจัยข้อที่ 1 มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาของครู (การเรียนรู้ของครู) กับผลสัมฤทธิ์ที่วัดได้ของนักเรียนทุกคนหรือไม่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอะไรบ้างและเกิดขึ้น (พัฒนา) ได้อย่างไร

รูปแบบการพัฒนา โรงเรียนบ้านท่าชะมวงได้จัดโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาครูระยะที่ 1 ดังนี้

1. กิจกรรมที่ 1 โรงเรียนบ้านท่าชะมวงได้จัดประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ผู้บริหารครู นักเรียน นักการภารโรง กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ่อแม่ ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องทุกคน เพื่อชี้แจงสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้ตรงกัน เมื่อโรงเรียนได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. กิจกรรมที่ 2 โรงเรียนบ้านท่าชะมวงได้ทำการสำรวจตนเอง (Pretest) โดยใช้แบบสอบถามของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากรของโรงเรียน ผลการสำรวจพบว่าภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยระดับ 2.95 (ระดับ 3) แสดงว่ามีการดำเนินการ

ที่เป็นไปตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะมีครูบางคนยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรม การสอน

3. กิจกรรมที่ 3 นักวิจัยได้เยี่ยมเยียนโรงเรียนบ้านท่าชะมวง พุดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับผู้บริหาร ผู้ประสานโครงการ เพื่อนครู ตลอดจนการตอบข้อซักถามต่าง ๆ จากนั้นได้เดินชม บริเวณโรงเรียน ห้องเรียน สังเกตการสอน สำหรับประเด็นการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ นั้น ก็คือ เรื่อง ความจำเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ การวางแผนแบบบูรณาการ การจัดการเรียนการสอนที่เน้น นักเรียนเป็นสำคัญ การวิจัยในชั้นเรียน การประกันคุณภาพการศึกษาและการรับฟังการนำเสนอ ความคิดของโรงเรียนโดยการจัดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การปรับปรุงถนน การปลูกต้นไม้และปรับปรุงสนามเด็กเล่น สนามกีฬา การจัดทำถังขยะตั้งไว้ตามจุดต่าง ๆ การจัดทำโรงเรียนเป็นฐานการเรียนรู้วิชาลูกเสือเพื่อแก้ปัญหา ด้านระเบียบวินัยและการรักษาความสะอาดโรงเรียน

4. กิจกรรมที่ 4 การพัฒนาตนเองของผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านท่าชะมวง รูปแบบที่ไม่เป็นทางการ คือ ครูแต่ละคนแสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเองจากหนังสือเอกสารที่ได้รับแจก จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จากเอกสารการอบรมจากสื่อโทรทัศน์รายการ เข้าวันนี้ทุกวันพฤหัสบดี ทางช่อง 5 เรื่องการปฏิรูปการศึกษา ตลอดจนการพูดคุยกันเองในกลุ่ม เพื่อนครูและกับนักวิจัย

5. กิจกรรมที่ 5 นักวิจัยและโรงเรียนในโครงการการปฏิรูปทั้ง 5 โรงเรียน ร่วมกันจัด โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการทำแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญสู่การวิจัยในชั้นเรียน ในวันที่ 23-24 กรกฎาคม 2544 ผลการดำเนินงานโครงการครู อาจารย์มีความเข้าใจและมั่นใจ มากขึ้นในการปฏิรูปการเรียนการสอนโดยเฉพาะประเด็นการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งทุกคนคิดว่าไม่ ยาก และน่าจะทำได้หากครูทุ่มเท และเอาใจใส่ให้นักเรียนให้มากขึ้น รายละเอียดกิจกรรมศึกษา ข้อมูลจากรายงานการวิจัยฉบับโรงเรียนนาโยงวิทยาคม

6. กิจกรรมที่ 6 ระยะที่ 2 การพัฒนาของตนเองของครูโรงเรียนบ้านท่าชะมวง ระยะที่ 2 ผู้บริหารใช้วิธีการให้ครูสมัครเป็นครูแกนนำ ปรากฏว่าได้รับคัดเลือกจาก สปจ.สตูล จำนวน 6 คน คือ นายทวีศักดิ์ หลีหาด นางดวงพร อุษมา นางจรี อุษมา นางจำนอง จิตหลัง นางอำพันธ์ ชูแก้ว และนางสุริกาญจน์ สันหลี ครูที่ผ่านการคัดเลือกเป็นครูแกนนำ ได้รับการ อบรมพัฒนาครูตามโครงการของ สปจ. สตูล ทำให้คณะครูดังกล่าวสามารถนำความรู้ต่าง ๆ มา ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูในโรงเรียนได้ ทำให้เกิดบรรยากาศและกระตุ้นการปฏิรูปการ เรียนรู้ในโรงเรียนได้อย่างดีประการหนึ่ง และผลจากการที่นักวิจัยได้นิเทศ ติดตาม เยี่ยมเยียน

โรงเรียนระยะที่ 2 พบว่าครูให้ความสนใจและกระตือรือร้นมากขึ้น ประกอบด้วยความเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน คณะครูยินดีและร่วมมือให้มีการจัดประชุมครูเวลาเช้าก่อนเคารพธงชาติ คือ ประชุมครูเวลา 6.00 – 8.00 น. สัปดาห์ละหนึ่งครั้ง ทั้งนี้เพราะคณะครูมีความเห็นว่าหากประชุมเวลาราชการทำให้ครูขาดการสอนในชั้นเรียน ดังนั้นจึงควรประชุมปรึกษาหารือกันในเรื่องต่าง ๆ นอกเวลาราชการ ผลปรากฏว่าได้รับความร่วมมืออย่างดีจากครูในโรงเรียน

โดยสรุปภาพรวมการพัฒนาครูของโรงเรียนบ้านท่าชะมวง มีรูปแบบการพัฒนาที่หลากหลาย มีทั้งกิจกรรมโครงการที่โรงเรียนดำเนินการพัฒนาครู และกิจกรรมที่ครูพัฒนาตนเอง รูปแบบการพัฒนาได้แก่ การประชุม การสัมมนา การเข้ารับการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การสมัครเป็นครูแกนนำ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครู ผู้บริหาร นักวิจัย ศึกษานิเทศก์ การศึกษาด้วยตนเอง จากการศึกษาเอกสารของสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ การติดตามชมรายการโทรทัศน์ช่อง 5 รายการการปฏิรูปการศึกษา ตลอดจนการพูดคุยกับบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการพัฒนาครูส่งผลต่อการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยภาพรวมจากการพิจารณาย้อนหลังไปถึง พ.ศ. 2541 , 2542 , 2543 ทุกชั้นปี ทุกรายวิชา ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการสังเกต การพูดคุยกับครู และฝ่ายวิชาการโรงเรียน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นคือ พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน นักเรียนมีความสุข สนุกสนานกับการได้ปฏิบัติกิจกรรม การเรียน ทำให้นักเรียนไม่่วงนอนขณะเรียน นักเรียนขยัน และสนใจเรียนดีขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก และเด็กเล็กอนุบาล - ป.2 มีระเบียบวินัยและให้ความร่วมมือกับครูดีในทุกด้าน กล่าวโดยสรุปนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงในด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ดีขึ้นเป็นที่พอใจของผู้บริหารและครูในระดับหนึ่ง สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวครู คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครู มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติมากขึ้น มีการใช้สื่อการสอนมากขึ้น มีความกระตือรือร้นและตั้งใจจะสอนหนังสือให้ดีขึ้น มีความสนใจนักเรียนและติดตาม สังเกตพฤติกรรมนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการทำวิจัยในชั้นเรียน และจากการเสริมแรงของผู้บริหารโรงเรียนให้ครูเลือกสอนวิชาที่ตนเองมีความถนัดและมีความสนใจเพื่อส่งเสริมให้ครูเข้าประกวดชิงรางวัล Teacher Award ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครูมีกำลังใจ สนใจ และตั้งใจปฏิบัติงานกระตือรือร้นสูงขึ้นอย่างชัดเจน

2. จากการประเมินตนเองและวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของโรงเรียนบ้านท่าชะมวง พบว่า เด็กนักเรียนค่อนข้างขาดวินัย ขาดความรับผิดชอบ ไม่ค่อยสู้งาน ทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง ตลอดจนขาดสัมมาคารวะ เหตุที่นักเรียนมีลักษณะเช่นนั้นโรงเรียนวิเคราะห์พบว่า นักเรียน

ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน พ่อแม่มีการศึกษาน้อย และไม่มีเวลาอบรมดูแลลูกเนื่องจากออกจากบ้านไปทำมาหากิน เด็กบางคนต้องอยู่กับตามลำพัง ปัญหาดังกล่าวจึงมีค่อนข้างมาก ดังนั้นผู้บริหารและคณะครูจึงได้คิดกิจกรรม โครงการเพื่อการเรียนการสอนและปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้เกิดขึ้นในตนเอง กิจกรรมดังกล่าวได้แก่ การปรับภูมิทัศน์ สิ่งแวดล้อมโรงเรียนให้สวยงาม สะอาดตา โดยการร่วมมือของนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน ในการจัดสร้างฐานการเรียนรู้ เป็นซุ้มไม้โคงกางขนาด 3 X 5 เมตร หลังคามุงจาก ภายในฐานแต่ละฐานจัดให้มีบรรยากาศของการเรียนวิชาต่าง ๆ ในระบบการเรียนวิชาลูกเสือและเนตรนารี โดยมีหลักการง่าย ๆ คือ นักเรียนที่เข้าเรียนในแต่ละฐานต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ วิชาลูกเสือและเนตรนารี ผลคือพฤติกรรมและลักษณะนิสัยของนักเรียนดีขึ้น มีระเบียบวินัยและให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาด โดยทิ้งขยะลงถังมากขึ้น ในส่วนของการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนให้รักการเรียนรู้ ใฝ่รู้ โรงเรียนได้ดำเนินการ ปรับปรุงห้องสมุดให้มีบรรยากาศสวยงาม มีบรรยากาศเชิญชวนมาใช้บริการโดยเฉพาะการนำ วิทยุศึกษาการศึกษามาเป็นสื่อการเรียนให้นักเรียนดูระหว่างเวลาพักรับประทานอาหารกลางวัน สามารถสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มนักเรียนได้อย่างมาก นักเรียนกระตือรือร้นและสนใจดูรายการโทรทัศน์ดังกล่าวเต็มห้องทุกวัน ดังนั้นหากมีการสนับสนุนงบประมาณและสื่อดังกล่าวให้กับโรงเรียนอย่างเพียงพอ จะช่วยให้นักเรียนเกิดอุปนิสัยใฝ่เรียนรู้ได้อย่างแน่นอน

คำถามวิจัยข้อที่ 2 อะไรคือองค์ประกอบ / เงื่อนไข เฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

นักวิจัยได้เยี่ยมเยียน นิเทศ ติดตามผล โดยการจัดประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นพูดคุยกับผู้บริหาร ผู้ประสานงาน คณะครู นักเรียน ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร รายงานตนเอง เอกสารการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ธรรมนูญโรงเรียน ตลอดจนสังเกต และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลระหว่างนักวิจัย พบว่าการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประจำวันของของผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน มีองค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน จากการที่นักวิจัยได้สัมผัส พูดคุยกับผู้บริหารและคณะครู พบว่าผู้บริหารมีความตระหนักและกระตือรือร้นมาก ในการที่จะให้โรงเรียนบ้านท่าชะมวงเป็นผู้นำในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา หลักฐานและพฤติกรรมที่ยืนยันคือ เมื่อผู้บริหาร (อาจารย์ใหญ่จำนงค์ ดุลยภรณ์) ได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนบ้านท่าชะมวง (ประมาณต้นปีการศึกษา 2543) ก่อนรับตำแหน่งจริงหนึ่งเดือนก็ได้เดินทางมาประสานงานกับอาจารย์ใหญ่คนเดิม และขออนุญาตจัดประชุมครูทั้งโรงเรียนเพื่อเตรียมการปฏิรูปโรงเรียนตามโครงการโรงเรียน

ปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และเมื่อได้ดำรงตำแหน่งตามเวลาที่กำหนดในคำสั่งแล้ว ก็ได้จัดประชุมคณะครูอีกเพื่อชี้แจงนโยบายและแนวปฏิบัติตามเพื่อให้ครูในโรงเรียนเกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญในการร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาโรงเรียน และในบางครั้งได้ให้นักวิจัยพูดคุย ชี้แจง เชิญชวน และให้ความรู้กับครูในเรื่องการวิเคราะห์หลักสูตร การวางแผนการสอนแบบบูรณาการ การวิจัยในชั้นเรียน ตลอดจนการสร้าง ความตระหนัก ความมั่นใจให้เกิดขึ้นกับคณะครูเพื่อผลการปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. ความปรารถนาจะปฏิบัติการเรียนการสอนของครูแต่ละคน จากการที่คณะครูได้ประชุมปรึกษาหารือกันภายในโรงเรียนและพูดคุยกับนักวิจัย ทำให้ความมุ่งมั่นและความปรารถนาที่จะพัฒนาการเรียนการสอนของตนให้มีคุณภาพสูงขึ้น ตลอดจนการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนได้รับความร่วมมืออย่างดีจากครูในโรงเรียน โดยคณะครูของ โรงเรียนจำนวน 6 คนได้สมัครเป็นครูแกนนำของ สปจ. สตูล ทั้งนี้โดยหวังว่าจะได้นำความรู้จากการอบรมพัฒนาครูมาพัฒนาคุณภาพนักเรียนของตนเองต่อไป

3. ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและวิถีชีวิต การเรียนรู้ของผู้บริหาร คณะครู และนักเรียนของโรงเรียนบ้านท่าชะมวง จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ของนักวิจัย มีดังนี้

3.1 บทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปการศึกษาที่มีผู้บริหาร และคณะครูต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและพฤติกรรมใหม่ให้สอดคล้องกับข้อกำหนดในกฎหมายดังกล่าว

3.2 นโยบายของกรมต้นสังกัดคือ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดนโยบายให้โรงเรียนปฏิบัติการเรียนการสอน การบริหารจัดการ การประกันคุณภาพ การประเมินผลและการวิจัยในชั้นเรียน ผลการกำหนดนโยบายดังกล่าวทำให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อการพัฒนาเพื่อมุ่งไปสู่การปฏิรูปการเรียนการสอนในโรงเรียน ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาการบริหารการเรียนการสอนเป็นไปอย่างยั่งยืนจะต้องกำหนดเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนจากกรมต้นสังกัดเป็นอันดับแรก

3.3 การก่อกระแสปฏิรูปการศึกษาและปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียนของคณะวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่จัดโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการโครงการโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั่วประเทศ โครงการนี้ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนผู้บริหาร ครู นักเรียน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หน่วยศึกษานิเทศก์ระดับอำเภอและจังหวัด เป็นผลให้ทุกฝ่ายตื่นตัว ตื่นเต้นและหวั่นใจในการเข้าร่วมโครงการดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม

นักวิจัยพบว่าโครงการดังกล่าวสร้างกระแสปฏิรูปการเรียนการสอนของโรงเรียนในโครงการและโรงเรียนใกล้เคียงได้อย่างดี หากมีการขยายเครือข่ายและสนับสนุนปัจจัยต่างๆ เพื่อขยายผลการปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน โครงการลักษณะนี้จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาของไทยประสบความสำเร็จได้รวดเร็วกว่าให้การปฏิรูปดำเนินไปตามปกติ ตัวอย่างเปรียบเทียบที่เห็นได้ชัดคือเมื่อโรงเรียนบ้านท่าชะมวงได้รับคัดเลือกเข้าร่วมโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทั้งผู้บริหาร คณะครู นักเรียนและศิษย์เก่าได้มีการจัดประชุม สัมมนา พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเองและกับนักวิจัยเพื่อหาหนทางในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานต่างๆ ที่จะให้การปฏิรูปการเรียนการสอนและปฏิรูปโรงเรียนประสบความสำเร็จตามโครงการ โดยทุกๆ ฝ่ายกระตือรือร้นและเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานสูงขึ้น จนทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ส่วนโรงเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการก็สนใจ ถ้ามองผู้บริหารและครูของโรงเรียนบ้านท่าชะมวงด้วยความสนใจ ด้วยใจที่อยากจะปฏิรูปโรงเรียนเช่นกันแต่เนื่องจากไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ดังนั้นจึงไม่ได้เริ่มปฏิบัติงานปฏิรูปโรงเรียนอย่างจริงจัง

3.4 ปัจจัยภายนอกโรงเรียนบ้านท่าชะมวงอาทิ ขนาดโรงเรียน สังกัดโรงเรียนศึกษานิตเทศก์ ความร่วมมือของชุมชน ลักษณะผู้บริหาร อายุเฉลี่ย วุฒิการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฐานะของพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน เป็นปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันดังนี้

3.4.1 ขนาดโรงเรียน โรงเรียนบ้านท่าชะมวงเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดสตูล เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีผู้บริหารตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ 1 คน ครูชายหญิงรวม 9 คน วิทยากรสอนศาสนาอิสลาม 1 คน นักการภารโรง 1 คน นักเรียน 131 คน เนื่องด้วยโรงเรียนบ้านท่าชะมวงเป็นโรงเรียนขนาดเล็กนักวิจัยพบว่าการประชุมครู แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู ผู้บริหารกับครู ทำได้ง่ายและสะดวกเพราะทุกคนรู้จักและใกล้ชิดกัน

3.4.2 ศักยภาพและสังกัดโรงเรียน นักวิจัยพบว่าศึกษานิตเทศก์และสังกัดโรงเรียนโดยเฉพาะ สปอ. และ สปจ. จะเป็นผู้มีบทบาทสูงในการกระตุ้น สนับสนุน และเร่งรัดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ของผู้บริหาร คณะครูได้ยั่งยืนในกรณีที่ดินสังกัดมีนโยบายมาตรการและแผนงานที่ชัดเจน

3.4.3 ความร่วมมือจากชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนบ้านท่าชะมวงเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน หมู่บ้านที่คนไทยนับถือศาสนาอิสลาม นักเรียนและครูส่วนใหญ่ก็นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนจึงเป็นไปด้วยดี

ไม่มีปัญหาแต่ประการใด ผู้ปกครองนักเรียนยินดีและให้ความร่วมมือกับโรงเรียน อาทิเช่น การขอให้ชาวบ้านผู้ปกครองนักเรียนช่วยสร้างศาลาเพื่อจัดเป็นฐานการเรียนจำนวน 4 ฐาน การปรับปรุงสนามฟุตบอล การปรับปรุงถนนทางเข้าโรงเรียน ตลอดจนการปรับปรุงภูมิทัศน์ต่างๆ ของโรงเรียน เป็นต้น สำหรับคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนท่านใดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็บริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมและโครงการของโรงเรียนเป็นครั้งคราวเช่น การนำนักเรียนไปแข่งขันกีฬาที่จังหวัดหรือกลุ่มโรงเรียนจัดการแข่งขัน ในส่วนของการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาสนับสนุนการเรียนการสอนนั้น โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากผู้รู้ในหมู่บ้านอย่างดี โดยเฉพาะบ้านพิพิธภัณฑสถานใน หมู่บ้านได้สนับสนุนและเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนด้วย

3.4.4 ลักษณะผู้บริหาร ผู้บริหารโรงเรียนบ้านท่าชะมวงมีภาวะความเป็นผู้นำสูง มีความเข้าใจชัดเจนด้านวิชาการ มีมนุษยสัมพันธ์ดีและเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นจึงสามารถจูงใจครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียน ตลอดจนชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนให้ร่วมมือในการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนได้ค่อนข้างรวดเร็วเนื่องจากเป็นผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาโรงเรียนนำร่องเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้มาแล้วก่อนมาเป็นผู้บริหารโรงเรียนบ้านท่าชะมวงและจากการที่ปี พ.ศ. 2544 อาจารย์ใหญ่ได้รับคัดเลือกเป็นผู้บริหารดีเด่นระดับจังหวัดและได้นำผลงานของโรงเรียนไปเสนอที่กรุงเทพมหานคร และเมื่อกลับมาโรงเรียนได้เสนอแนวคิดให้ครูเลือกสอนวิชาและชั้นที่ตนเองถนัด เพื่อที่โรงเรียนจะได้สนับสนุนให้ครูในโรงเรียนได้รับรางวัลเป็นครูดีเด่นต่อไป จากแนวคิดดังกล่าวได้ทำให้ครูมีการตื่นตัวและกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองและเตรียมการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อมุ่งไปสู่แนวคิดดังกล่าว ดังนั้นภาวะผู้นำทางการบริหารและทางวิชาการจึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้

3.4.5 อายุเฉลี่ย วุฒิการศึกษา อายุงาน โรงเรียนบ้านท่าชะมวง ผู้บริหารและครูมีอายุเฉลี่ยประมาณ 40 ปีเศษ วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี 7 คน พ.ม. ปกศ.สูง 3 คน อายุงานเฉลี่ย 15 – 20 ปี จากการที่นักวิจัยได้พบปะพูดคุยกับผู้บริหาร ผู้ประสานโครงการ และคณะครูพบว่า ระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ครูจะสนใจในการทำแผนการสอนแบบบูรณาการ การวิเคราะห์หลักสูตร และการวิจัยในชั้นเรียน โดยเฉพาะการวิจัยในชั้นเรียนเป็นสิ่งที่ทำให้ครูกังวลมาก แต่เนื่องจากครูส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและอยู่ในวัยทำงาน ประกอบกับได้รับการกระตุ้นจากอาจารย์ใหญ่จึงเกิดความรู้สึกว่าต้องสู้และต้องพยายามทำให้ได้เพื่อเกียรติยศชื่อเสียงของโรงเรียน ดังนั้นเมื่อนักวิจัยได้ตรวจเยี่ยมนิเทศ และให้คำปรึกษาหารือและแนะนำต่าง ๆ แล้ว ทำให้ความกังวลใจของครูที่ปฏิบัติงานเพื่อ

การปฏิรูปการเรียนรู้ที่นั่นคล้ายลง นั่นคือมีความสุขและสบายใจมากขึ้นเพราะเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนดีขึ้นและไม่ยากดังที่เคยคิดไว้

3.4.6 คณะกรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีบทบาทในทางวิชาการยังไม่มากนักทั้งนี้เพราะบางคนมีความรู้สึกว่ามีควมรู้ต่ำกว่าครู แต่ถ้าโรงเรียนขอความร่วมมือเฉพาะเรื่องจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ปกครองนักเรียน ในส่วนของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สนับสนุนโรงเรียนได้แก่ การเชิญชาวบ้านมาเป็นวิทยากรในด้านวิชาชีพ วิชาศาสนา อิสลามและชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมของโรงเรียน โดยสรุปบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังไม่มีบทบาทมากนักในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

คำถามวิจัยข้อที่ 3 ครูและนักเรียนมีกรณีการเรียนรู้อะไรที่ประสบ / ไม่ประสบความสำเร็จ จากการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

โรงเรียนบ้านท่าชะมวงเมื่อเข้าร่วมโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและได้ใช้การวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีกรณีการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จคือ ครูมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยจัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนเรียนรู้และปฏิบัติงานการเรียนด้วยตนเองมากขึ้น ครูเริ่มต้นตัวและสนใจการทำวิจัยในชั้นเรียน พบได้จากครูบางคนเริ่มเก็บข้อมูลนักเรียนเพื่อการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับในส่วนของนักเรียนพบว่านักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นและซักถามครูมากขึ้นตลอดจนมีความรับผิดชอบในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเดิมพฤติกรรมของนักเรียนไม่ค่อยปรากฏ นั่นคือ นักเรียนเรียนโดยการนั่งฟังและไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือไม่ค่อยมั่นใจในการเรียนของตนมากนัก สำหรับกรณีการเรียนรู้ที่ยังไม่ประสบความสำเร็จของครูและต้องเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาตนเองนั้น ได้แก่ ความไม่มั่นใจในตนเอง การรู้สึกว่าการวิจัยในชั้นเรียนเป็นเรื่องยาก ในส่วนของนักเรียน คือ การศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ของนักเรียนถึงแม้ว่าจะเพิ่มขึ้นแต่ก็ยังไม่มากนักทั้งนี้เพราะบริบทและสิ่งแวดล้อมทางบ้านไม่เอื้ออำนวยเนื่องจากมีฐานะครอบครัวค่อนข้างยากจน และพ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่การศึกษาของลูก ดังนั้นเมื่อนักเรียนอยู่บ้านจึงไม่ค่อยได้ทำการบ้านหรือเรียนรู้เพิ่มเติมมากนัก

คำถามวิจัยข้อที่ 4 ผู้บริหารโรงเรียนสามารถบริหารจัดการอย่างไร ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียน

เนื่องด้วยผู้บริหารโรงเรียนบ้านท่าชะมวงได้รับคัดเลือกเข้าร่วมโครงการอบรมและพัฒนาแกนนำผู้บริหารสถานศึกษาและมีประสบการณ์จากการพัฒนาโรงเรียนเดิมเพื่อเป็นโรงเรียนนำร่องการปฏิรูปมาก่อนที่จะดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านท่าชะมวงเพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียนได้คือ ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจวิชาการดี สามารถเป็นที่พึ่งและช่วยแก้ปัญหาทางวิชาการให้แก่ครูในโรงเรียนได้ระดับหนึ่ง ทำให้คณะครูยอมรับ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูงบริหารจัดการด้านต่าง ๆ โดยใช้เทคนิคหลากหลายวิธี มีทั้งวิธีการใช้อำนาจ การสร้างแรงจูงใจ การกระตุ้น การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง โดยเฉพาะในด้านความขยันขันแข็ง ความมุ่งมั่นและจริงจังที่จะพัฒนาโรงเรียนให้เป็นผู้ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ผลจากการเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหารทำให้คณะครูมีความกระตือรือร้น มีการจับกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนางานวิชาการของตนเอง มีการประชุมเพื่อจัดทำโครงการจัดกิจกรรมตลอดจนการปรับปรุงห้องเรียนและห้องเรียนพิเศษ การสร้างศาลาให้เป็นฐานการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั้งระบบ การปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย การเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่ท้องถิ่นโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ การจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การจัดกิจกรรมโครงการทันตสุขศึกษา ทันตกรรมป้องกัน เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการต่อเนื่องมานานหลายปี ถึงแม้ว่าภายหลังโรงเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศโดยการเฝ้าระวังทันตสุขภาพในปีการศึกษา 2536 แล้วก็ตามกิจกรรมดังกล่าวก็ยังปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน จากการบริหารจัดการโดยผู้บริหารและโดยการให้คำแนะนำปรึกษาของนักวิจัยส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในโรงเรียนบ้านท่าชะมวง

คำถามวิจัยข้อที่ 5 โรงเรียนอื่น ๆ สามารถนำประสบการณ์ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่สัมฤทธิ์ผลไปใช้ได้หรือไม่ หากจะนำไปใช้ควรมีขั้นตอนอะไร และจะปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านั้นอย่างไร

จากประสบการณ์ของผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านท่าชะมวง นักวิจัยประเมินว่าสามารถเป็นแกนนำในการขยายผลเพื่อพัฒนาการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับโรงเรียนอื่นๆ ได้ โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติงานดังนี้

1. โรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สปอ. ละงู ร่วมมือเป็นเครือข่ายปฏิบัติการเรียนรู้ โดยมีโรงเรียนบ้านท่าชะมวงเป็นแกนนำ และ สปอ. ละงูเป็นผู้ประสาน สนับสนุน ช่วยเหลืองบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และวิชาการ
2. โรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สปอ. ละงู ร่วมมือเป็นเครือข่ายปฏิบัติการเรียนรู้ จัดทำข้อตกลงความร่วมมือ จัดทำโครงการ จัดทำแผนปฏิบัติงาน ตลอดจนการกำหนดรายละเอียดอื่นเพื่อร่วมมือกันปฏิบัติการเรียนรู้
3. ผอ.สปอ. ละงู คณะบริหาร คณะผู้รับผิดชอบเครือข่าย จัดการประชุมสัมมนาชี้แจงรายละเอียด และทำความเข้าใจกับครูทั้งหมดในโรงเรียนที่ร่วมมือเป็นเครือข่ายเพื่อการปฏิบัติการเรียนรู้
4. คณะผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโรงเรียนเครือข่ายปฏิบัติการเรียน ติดต่อประสานงานขอการสนับสนุนต่าง ๆ จากหน่วยงานต้นสังกัด สถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้การสนับสนุนกิจกรรมโครงการขยายผลการปฏิบัติการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

บทที่ 5

สรุปผลการดำเนินงาน

ผลการปฏิรูปการเรียนรู้

การดำเนินโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ระยะที่ 1 การพัฒนาตนเองของบุคคลเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการปฏิรูปการเรียนรู้สรุปได้ดังนี้

1. ผู้บริหารครู คณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครอง มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยให้ความร่วมมือและสนับสนุนการปฏิบัติงานต่างๆ ของโรงเรียน
2. ผู้บริหาร ครู นักเรียน กรรมการโรงเรียน ร่วมกับครอบครัวชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดำเนินการพัฒนาตนเองในเรื่องความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประกันคุณภาพภายในของผู้เรียน โดยการจัดกิจกรรมโครงการประชุม อบรมสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนในเครือข่าย ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นในการร่วมมือการปฏิรูปการเรียนรู้
3. ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ดำเนินการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีคุณสมบัติสอดคล้องกับเกณฑ์ครูใหม่ที่สำนักงานการบริหรการศึกษากำหนด

ระยะที่ 2 โรงเรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งผลการพัฒนาสรุปได้ดังนี้

1. บุคลากรมีความตระหนักเห็นความสำคัญของการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการศึกษา การเรียนรู้ในบทบาทหน้าที่พันธกิจของตนเอง มีการร่วมคิดร่วมทำกัน กล่าวที่จะจัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการ ใช้เวลาว่างในการประชุมหารือช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในโรงเรียนเดียวกันและระหว่างโรงเรียนมากขึ้น คณะกรรมการการศึกษาก็ได้เข้ามามีบทบาทส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมและทำนุบำรุงโรงเรียนโดยมองว่าเป็นสมบัติของส่วนรวม
2. นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรเรียน มั่นใจในการคิดแสดงออก สนุกกับการเรียนรู้ในสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา ส่วนระดับมัธยมศึกษายังขาดความมั่นใจในเนื้อหาวิชาการที่จะนำไปสอบคัดเลือกต่อไป

3. ผู้บริหารได้นำการบริหารจัดการแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานมากขึ้น โดยมองบริบททางสังคมของแต่ละโรงเรียน ซึ่งผลการบริหารจัดการของผู้บริหารทำให้ครู-อาจารย์ นักเรียน ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชนมีกำลังใจในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ สามารถสรุปปัจจัยที่ทำให้การดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ประสบความสำเร็จประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. การสร้างความเข้าใจตรงกันโดยการประชุมร่วมกัน ทำให้ทุกคนเกิดความตระหนักเห็นความสำคัญยอมรับในภารกิจ

2. ผู้บริหารต้องมีลักษณะเป็นผู้นำทางวิชาการสูง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างความรู้สึกให้กับ ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ยอมรับความเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน

3. นักวิจัยที่ศึกษามีส่วนช่วยสร้างความมั่นใจในการพัฒนา โดยต้องเข้าใจถึงวัฒนธรรมการทำงานร่วมคิดร่วมทำอย่างเป็นกัลยาณมิตรที่จะให้ข้อเสนอแนะ ให้การช่วยเหลือ ตั้งแต่ช่วยสร้างความเข้าใจจนกระทั่งร่วมยินดีเมื่อผลการพัฒนาประสบความสำเร็จ

4. ต้นสังกัดมีส่วนร่วมส่งเสริมและสนับสนุนให้กำลังใจในการนำเสนอผลงานทั้งของนักเรียน ครู และผู้บริหาร ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการพัฒนาต่อไป

ผลการดำเนินงานปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน

ด้านการพัฒนาบุคลากร จากการติดตาม สังเกตพฤติกรรมของครูที่เข้าร่วมโครงการระยะที่ 1 ต่อเนื่องมาระยะที่ 2 พบว่า คณะครูมีความตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการเรียนการสอน และการจัดการศึกษา เข้าใจบทบาทหน้าที่พันธกิจของตน ที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนวงจรการปฏิรูปโรงเรียนได้สำเร็จ โดยคณะครูทุกคนจะต้องปฏิรูปการทำงานของตนเอง ปรับเปลี่ยนวิธีการคิด การดำเนินงาน การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทุกคนได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจในการทำงาน โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การเข้ารับการประชุม อบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการให้ความร่วมมือในการทำงานดีขึ้น บุคลากรที่เดิมมีความคิดแปลกแยกจากกลุ่ม หรือมีวิธีการทำงานที่ต่างไปจากกลุ่มใหญ่ ก็จะได้รับการยอมรับจากกลุ่มดีขึ้น ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ครูมีความกล้าและมั่นใจในการทดลองวิธีการและจัดกิจกรรมการเรียนตามความคิดใหม่ๆ รวมทั้งสามารถสร้างบทเรียนแบบบูรณาการในลักษณะหน่วยการเรียนรู้ ครูมีความมั่นใจมากขึ้นในการจัดทำหลักสูตรอย่างเป็นทางการ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกับชุมชน และองค์กรภายนอก ครูมีความสุขกับการทำงาน และใช้เวลาในการทำงานเพื่อการพัฒนาโรงเรียนและนักเรียนมากขึ้น เช่น ใช้

เวลาว่างในวันหยุดราชการทำงานที่โรงเรียน ประชุม เวลาเข้าก่อนเข้าเรียน (6.00 – 8.00 น.) หรือประชุม – เสวนาเวลาพักรับประทานอาหารกลางวัน บรรยายภาคการประชุมและการทำงาน เป็นแบบกัลยาณมิตร ได้เรียนรู้ร่วมกัน แนะนำช่วยเหลือกัน ช่วยกันคิดแบ่งงานรับผิดชอบตามที่ ตนถนัด ทุก ๆ คนมีภาระหน้าที่กันถ้วนหน้า คณะครูสามารถพัฒนารูปแบบการสอนที่เน้นนักเรียน เป็นสำคัญได้อย่างชัดเจน และพัฒนากระบวนการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง แต่การจัด การเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานยังปรากฏผลไม่ชัดเจน ส่วนใหญ่อยู่ในระยะการ ดำเนินการและการศึกษาเรียนรู้ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาตนเองของครูในด้านการจัดการ เรียนการสอน คือ ครูมีภาระงานอื่นซึ่งเป็นงานจริง ทำให้ครูไม่สามารถดำเนินการสอนตาม แผนการสอนที่กำหนดไว้ ส่วนกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนมี ความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน จะช่วยกันรักษาทรัพย์สินสมบัติและทำนุบำรุง สร้างและซ่อมแซม สมบัติของโรงเรียน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและให้ความร่วมมือกับกิจกรรม ต่างๆ ของโรงเรียนเป็นอย่างดี

ด้านพฤติกรรมนักเรียน จากการสังเกต และสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่า นักเรียนชอบและสนุกกับการเรียนที่มีการทำกิจกรรมหลากหลาย ได้เรียนรู้โดยการคิด การปฏิบัติ จริง ได้ทำโครงการที่สนใจ ได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ได้มีโอกาสเลือกเรียนในสิ่งที่เขาสนใจ (โรงเรียนบ้านควนโพธิ์) และได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน (การเลี้ยงหอยนางรม โรงเรียนบ้านแหลม จังหวัดตรัง) นักเรียนมีความภูมิใจในการเรียนรู้ของ ตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ได้มีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ของชุมชน (โรงเรียนบ้านควนโพธิ์) แต่ในด้านการแสดงความคิดเห็นวิเคราะห์และสังเคราะห์ยังไม่ปรากฏผลชัดเจน ส่วนด้านผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนยังไม่ทราบผล และครูบางคนในโรงเรียนมัธยมกังวลในด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน เนื่องจากสังคมยังมีค่านิยมในด้านนี้ มีการแข่งขันกันสูง จึงเป็นความต้องการของผู้ปกครอง ทำให้ชุมชนบางส่วนไม่มั่นใจในผลการปฏิรูปที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนทางด้าน สติปัญญาจากผลการสอบ

ด้านการบริหารจัดการ จากการสังเกต และสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และชุมชน พบว่า ผู้บริหารได้นำยุทธศาสตร์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มาใช้ โดยคำนึงถึงบริบททางสังคม และ วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งแต่ละแห่งจะไม่เหมือนกัน แต่ผลที่ได้จากการบริหารงานของผู้บริหาร คือคณะครูในโรงเรียนมีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความสามัคคีกันดี (และถ้าผู้บริหารไม่ เห็นความสำคัญ ไม่สนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้อันหนึ่งของโรงเรียนคณะครูในโรงเรียนจะหมดกำลังใจ ในการทำงาน ทำให้การปฏิรูปจะล้มเหลวไปด้วย)

ลักษณะของผู้บริหารที่เป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้นำทางการพัฒนา และทุ่มเทให้กับการพัฒนาโรงเรียนแสดงความจริงใจต่องาน ต่อโรงเรียน จะทำให้ชุมชนยอมรับและให้ความร่วมมืออย่างดี และจากการที่โรงเรียนได้ประชุมชี้แจง แจ่มข่าวคราวต่างๆเกี่ยวกับกิจกรรมภารกิจของโรงเรียนและของกรรมการสถานศึกษา ทำให้กรรมการสถานศึกษาเข้าใจบทบาทของตนเอง ให้ความร่วมมือและกล้าที่แสดงความคิดเห็นในเชิงพัฒนา และให้ความช่วยเหลือโรงเรียนโดยเฉพาะด้านการพัฒนาซ่อมแซมอาคารสถานที่ของโรงเรียน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

รูปแบบการบริหารเพื่อปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียนเพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้นในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้นำ (ผู้บริหารโรงเรียน) คณะครูในโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และนักเรียน จากการศึกษาในสภาพจริงของโรงเรียนทั้ง 5 โรงเรียนพบว่า การบริหารของผู้บริหารมีความหลากหลายมีรูปแบบพอสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมและกระจายอำนาจ เป็นรูปแบบที่พบมากที่สุดที่โรงเรียนบ้านควนโพธิ์ โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 120 การดำเนินงานเริ่มจากการประชุม คณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และพันธกิจที่ปฏิบัติในแต่ละปี จากนั้นจึงประชุมคณะครูเพื่อวางแผนการปฏิบัติงาน การกำหนดผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงาน ตลอดจนการมอบอำนาจในการตัดสินใจในการปฏิบัติงานนั้นๆ การบริหารงานลักษณะนี้มีข้อดีคือ ผู้ปฏิบัติงานจะเกิดความเข้าใจตรงกัน ยินยอมพร้อมใจร่วมกันในการทำงาน นอกจากนี้ขณะปฏิบัติงานยังสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้ ข้อดีอีกประการหนึ่ง คณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้นำชุมชนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมในการที่ต้องรับผิดชอบในการพัฒนาโรงเรียน ดังนั้นจึงให้ความร่วมมืออย่างดี ถ้าโรงเรียนร้องขอความช่วยเหลือใด ๆ ก็จะได้รับช่วยเหลือ อาทิเช่น การซ่อมแซมปรับปรุงโรงเรียน บริเวณสนาม อาคารเรียน การเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดจนเป็น ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียน

2. รูปแบบการบริหารแบบภาวะผู้นำ มีการใช้ทั้งพระเดชพระคุณ ผู้นำลักษณะนี้ต้องมีความขยันอดทนและตั้งใจจริง มีความสามารถในการทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง มีความสามารถในการพูดจูงใจ สร้างความตระหนัก หรือให้เห็นความสำคัญของการร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงานเพื่อปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนลักษณะนี้ที่เห็นชัดเจน ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าชะมวง ที่มีรูปแบบการบริหารหลากหลาย อาทิ การสร้างความเข้าใจ การสร้างความตระหนัก การมอบหมายงานตามความถนัดความสามารถ การเสียสละทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง

การเป็นผู้นำทางวิชาการ การสั่งการและการตัดสินใจที่เด็ดขาดและรวดเร็ว ข้อดีของการบริหารลักษณะนี้คือ ถ้าผู้บริหารมีความสามารถดี เก่ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ชยัน อดทน ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน จะทำให้การปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียนได้รวดเร็วและมีคุณภาพ เพราะผู้บริหารจะสั่งงานเป็นรายคน ครูคนใดที่ไม่ปฏิบัติตามจะอยู่ยาก

3. รูปแบบการบริหารที่ผู้นำลอยตัว คุระไม่ใช่เพราะไม่ได้เป็นผู้รับงานโครงการปฏิรูปโดยใครรับมาคนนั้นก็ทำไปฉันไม่เกี่ยว เป็นรูปแบบการบริหารที่พบได้ในผู้บริหารบางคนที่ย้ายเข้ารับตำแหน่งในโรงเรียนที่ผู้บริหารคนเดิมสมัครเข้าร่วมโครงการปฏิรูปแล้วย้ายออกไป ผู้บริหารคนใหม่มาทำงานก็ไม่เต็มใจหรือไม่อยากสานงานของผู้บริหารคนเดิมต่อ ดังนั้นจึงปล่อยให้คณะครูผู้ประสานงานทำงานปฏิรูปโดยผู้บริหารไม่ค่อยให้ความสนใจสนับสนุน และไม่ยอมรับรู้ ซึ่งต่างกับคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นแกนนำชาวบ้าน และชาวบ้านในชุมชนต่างให้ความร่วมมือกับโรงเรียนอย่างยิ่ง แต่กลับมาติดปัญหาและอุปสรรคที่ผู้บริหารเอง การบริหารที่ผู้บริหารปฏิเสธความรับผิดชอบและขาดความเป็นผู้นำ ได้แก่ โรงเรียนบ้านแหลม ดังนั้นในการบริหารเพื่อปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้ที่มีส่วนหรือมีบทบาทอย่างยิ่งในการดำเนินงานดังกล่าว

4. การบริหารเพื่อปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียนนอกจากใช้ฐานจากโรงเรียนแล้ว ควรจะมีการสร้างระบบและกลไกอื่นประกอบด้วย เพื่อกระตุ้น จูงใจ และบีบบังคับให้ครูทุกคนต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ ระบบและกลไกดังกล่าว อาทิเช่น การประกันคุณภาพการศึกษา การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ความก้าวหน้าในวิชาชีพ และเงินเดือน เป็นต้น เพราะระบบและ กลไกดังกล่าว จะทำให้ผู้บริหารและคณะครูดำเนินการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน ไม่ใช่ทำแบบชั่วคราวตามกระแสเท่านั้น

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการดำเนินงานระหว่างโรงเรียน

โรงเรียน ด้าน	นาโยงวิทยาคม	บ้านควนโพธิ์	บ้านแหลม	นิคมพัฒนาฝั่ง 120	บ้านท่าชะมวง
1. รูปแบบการปฏิรูป โรงเรียน	ใช้รูปแบบการมี ส่วนร่วมและ กระจายอำนาจ โดยเน้นวิธีการร่วม คิด ร่วมทำ และ เรียนรู้ร่วมกัน	มีส่วนร่วมโดย การปรึกษาหารือ และมอบหมาย ภารกิจร่วมกัน	ผู้รับผิดชอบ โครงการเป็นผู้ ดำเนินการและ ประสานงาน	มีส่วนร่วมโดยการ ปรึกษาหารือ และ มอบหมายภารกิจ ร่วมกัน	มีภาวะผู้นำและ ประชุมเพื่อสร้าง ความเข้าใจ และ มอบหมายงานใน แต่ละฝ่ายรับผิดชอบ ตามความสนใจ และความถนัด
2. ผลการดำเนินการ ปฏิรูปการเรียนรู้					
2.1 ด้านสัมฤทธิ์ผลตาม เวลาที่กำหนด	บรรลุตามแผน 100 %	บรรลุตามแผน 100 %	บรรลุตามแผน 70 %	บรรลุตามแผน 100 %	บรรลุตามแผน 100 %
2.2 ผลกระทบต่อ บุคลากรในโรงเรียน และชุมชน	บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำความรู้ ไปปฏิบัติเพื่อ พัฒนาคุณภาพผู้ เรียนได้ 85%	บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำความ รู้ไปปฏิบัติเพื่อ พัฒนาคุณภาพผู้ เรียนได้ 90%	บุคลากรมีความ รู้ความเข้าใจ สามารถนำ ความรู้ไปปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณ ภาพผู้เรียนได้ 70%	บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำความรู้ ไปปฏิบัติเพื่อ พัฒนาคุณภาพผู้ เรียนได้ 100%	บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำความรู้ ไปปฏิบัติเพื่อ พัฒนาคุณภาพผู้ เรียนได้ 80%
2.3 ผลกระทบต่อ ปฏิบัติงาน					
2.3.1 บุคลากร	บุคลากรมีความ กระตือรือร้นที่จะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปฏิบัติงาน ร่วมกันและปรับ เปลี่ยนแนวคิดวิธี การจัดการเรียน การสอน 90%	บุคลากรมีความ กระตือรือร้นที่จะ แลกเปลี่ยนเรียน รู้และปฏิบัติงาน ร่วมกันและปรับ เปลี่ยนแนวคิดวิธี การจัดการเรียน การสอน 90%	บุคลากรมีความ กระตือรือร้นที่ จะแลกเปลี่ยน เรียนรู้และ ปฏิบัติงานร่วม กันและปรับ เปลี่ยนแนวคิด วิธีการจัดการ เรียนการสอน 75%	บุคลากรมีความ กระตือรือร้นที่จะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปฏิบัติงานร่วม กันและปรับเปลี่ยน แนวคิดวิธีการจัด การเรียนการสอน 90%	บุคลากรมีความ กระตือรือร้นที่จะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปฏิบัติงาน ร่วมกันและปรับ เปลี่ยนแนวคิดวิธี การจัดการเรียน การสอน 85%

โรงเรียน ด้าน	นาโยงวิทยาคม	บ้านควนโพธิ์	บ้านแหลม	นิคมพัฒนาฝั่ง 120	บ้านท่าชะมวง
2.3.2 โรงเรียน	ได้กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติมีกิจกรรมโครงการเพื่อสนองการเกิดมาตรฐานในการจัดการเรียนรู้ 90%	ได้กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติมีกิจกรรมโครงการเพื่อสนองการเกิดมาตรฐานในการจัดการเรียนรู้ 90%	ได้กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติมีกิจกรรมโครงการเพื่อสนองการเกิดมาตรฐานในการจัดการเรียนรู้ 60%	ได้กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติมีกิจกรรมโครงการเพื่อสนองการเกิดมาตรฐานในการจัดการเรียนรู้ 90%	ได้กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติมีกิจกรรมโครงการเพื่อสนองการเกิดมาตรฐานในการจัดการเรียนรู้ 90%
2.3.3 ชุมชน	ชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทั้งการกำหนดนโยบาย กิจกรรมการเรียนการสอน และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 70%	ชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทั้งการกำหนดนโยบาย กิจกรรมการเรียนการสอน และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 80%	ชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทั้งการกำหนดนโยบาย กิจกรรมการเรียนการสอน และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 100%	ชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทั้งการกำหนดนโยบาย กิจกรรมการเรียนการสอน และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 80%	ชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทั้งการกำหนดนโยบาย กิจกรรมการเรียนการสอน และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 80%
3. ปัญหาและอุปสรรค	มีภารกิจนอกเหนือจากการสอนมีมากขึ้น และผู้ปกครองมีค่านิยมให้นักเรียนศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้น (ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างเดียว)	สภาพครอบครัวของนักเรียนค่อนข้างยากจน มีปัญหายากจน	ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติน้อย	ครูอยู่นอกพื้นที่ การคมนาคมติดตอสื่อสารไม่สะดวก	ครูบางคนยังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ฯลฯ

สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สรุปได้ดังนี้

1. มีการทำแผนการสอนมากขึ้นจากเดิมบางโรงเรียนไม่มีการทำแผนการสอนเปลี่ยนเป็นทุกคนทำแผนการสอน มีการทำแผนการสอนแบบบูรณาการร่วมกัน ทั้งยังนำผลจากการบันทึกลงหลังการสอนไปสู่การวิจัยในชั้นเรียนมากขึ้น
2. มีการบริหารจัดการเป็นระบบมากขึ้น มีแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน ปฏิบัติตามแผน มีการจัดกิจกรรมทั้งการพัฒนาโรงเรียน นักเรียน และบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยยึดวิธีการพัฒนาแบบใช้วิธีการวิจัย (PDCA)
3. มีการจัดระบบการประเมินภายใน ตรวจสอบตนเองจนเกิดความมั่นใจที่จะเสนอตัวพร้อมที่จะรับการประเมินภายนอก
4. วัฒนธรรมการทำงานจากต่างคนต่างทำเป็นร่วมแรงร่วมใจกันทำงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และใช้เวลาในราชการเต็มเวลาเพื่อการเรียนการสอน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงาน

1. สามารถนำประสบการณ์จากการนิเทศช่วยเหลือ และการเรียนรู้ของบุคลากรไปใช้ในการสอนครุศึกษา
2. ได้ทราบรูปแบบของการปฏิรูปการเรียนรู้ในแต่ละโรงเรียนที่แตกต่างกัน แต่ก็ถึงเป้าหมายเดียวกัน โดยที่บุคลากรทุกคนต้องเข้าใจตรงกัน และร่วมแรงร่วมใจกันและรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน
3. โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญตั้งแต่กระบวนการเรียนการสอน ระบบการพัฒนา การพัฒนาบุคลากร การดำเนินงานโดยใช้การวิจัยปฏิบัติการและการประเมินเพื่อประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
4. มองเห็นรูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้นักเรียนเป็นสำคัญ ตามสภาพจริงของโรงเรียนซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันเหมาะสมกับสภาพ
5. โรงเรียนในชนบทหากชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในการดำเนินการแล้ว ชุมชนจะเป็นพลังผลักดันในการพัฒนาโรงเรียนได้เป็นอย่างดี
6. ได้ประสบการณ์ตรงจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ

ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานการปฏิรูปประสบความสำเร็จพิจารณา 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนของโรงเรียน

โรงเรียนได้มีการประชุมทำความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งในระยะแรกเห็นด้วยกับโครงการประมาณ 70 % แต่พอเข้าระยะที่ 2 มีครูเข้าร่วมงานและเห็นด้วยเกือบ 100% ทั้งนี้เพราะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีครู 8 – 20 คน เป็นสังคมเล็กสามารถสื่อสารกันอย่างทั่วถึง และเข้าใจกันได้ง่าย ทุกคนมีภาระหน้าที่รับผิดชอบกันอย่างทั่วถึง

คุณลักษณะผู้บริหาร

เป็นผู้นำทางวิชาการสูงสามารถกระตุ้นให้ครูคิดริเริ่มกิจกรรมการพัฒนานักเรียนได้หลากหลาย ผู้บริหารเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ชุมชนให้การยอมรับ เน้นการมีส่วนร่วมของทุกคน สร้างความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของโรงเรียนทุกๆคนที่เกี่ยวข้อง

นักวิจัยที่ปรึกษา

เป็นส่วนช่วยสร้างความมั่นใจให้กับครูในฐานะนักวิชาการต้องเน้นผู้ที่เข้าใจวัฒนธรรมการทำงานของครูในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเป็นอย่างดี สามารถเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการรวมทั้งให้การนิเทศได้ เพื่อให้ครูเกิดความมั่นใจ เป็นทั้งเพื่อนร่วมคิดร่วมเดินทาง เป็นกัลยาณมิตรของครูและชุมชน นักวิจัยมีบทบาทดังนี้

1. เป็นส่วนร่วมในการทำความเข้าใจ สร้างความตระหนักให้กับคณะครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน
2. เป็นวิทยากร
3. กระตุ้น ติดตามผลการดำเนินงานเป็นเสมือนตัวเร่งการขับเคลื่อนของครูตลอดเวลา
4. ให้ข้อเสนอแนะในการวางแผนการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ
5. ให้กำลังใจในการทำงานของครูต้นสังกัด มีส่วนร่วมในการรับรู้ สนับสนุน ให้การเสริมแรงและเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน คู่ขนานกันไปกับโครงการ ให้โรงเรียนได้แสดงผลงานทั้งในภาพรวมของโรงเรียนและของครูเป็นรายบุคคล ซึ่งทำให้มองเห็นภาพในการปฏิรูป

เป็นองค์รวม ไม่แยกส่วนว่าเป็นงานของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ทำให้ครูไม่สับสนและมั่นใจในการดำเนินงานทำได้ถูกทางแล้ว

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและแนวทางแก้ไข

นักวิจัยไม่ได้อยู่ในพื้นที่ท้องถิ่นเดียวกันกับโรงเรียนทำให้เสียเวลาในการเดินทางมาก ทำให้มีเวลาอยู่ในโรงเรียนแค่โรงเรียนละ 3 ชั่วโมง เท่านั้น ดังนั้นควรจัดให้นักวิจัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันกับโรงเรียน

ผลกระทบ

คณะครูในโรงเรียนหันมาร่วมมือกันทำงานมากขึ้นและชุมชนก็มีความเข้าใจกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัด จึงหันมาให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับโรงเรียนตามกำลังความสามารถ ชุมชนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับลักษณะดำรงชีวิตของชุมชน และการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียนและชุมชนต่อไป

ชุมชนมีความเข้าใจในบทบาทและตระหนักในภาระหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการจัดการศึกษาอันจะทำให้เกิดความพร้อม ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนตามมาตรา 8 และ 9 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ชุมชนจึงมีความผูกพันกับ โรงเรียนและคณะครูมากขึ้น

หน่วยงานต้นสังกัดรับทราบโครงการนี้และมองเห็นผลของการปฏิรูปทั้งโรงเรียนชัดเจนสามารถนำไปขยายผลต่อโดยใช้แนวคิดที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานในการดำเนินงาน ส่วนโรงเรียนก็ได้รับการยอมรับเป็นโรงเรียนปฏิรูปดีเด่นระดับอำเภอและจังหวัด ผู้บริหารได้รับการพิจารณาแต่งตั้งจากอาจารย์ใหญ่เป็นผู้อำนวยการคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. โครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นโครงการที่ดีส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาโดยตรง เห็นสมควรขยายผลของการดำเนินการ
2. ควรสนับสนุนและจัดสรรงบประมาณเพื่อเติมให้เพียงพอต่องานและสภาพของโครงการปฏิรูปการเรียนรู้

3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติควรจัดประชุมสัมมนาเพื่อให้โรงเรียนในโครงการนำเสนอแนะผลงานการปฏิรูปฯ ต่อที่ประชุมใหญ่โดยเชิญนักวิจัยทุกท่านเข้าร่วมโครงการดังกล่าวและเห็นควรจัดพิมพ์โครงการและผลการดำเนินงานโครงการฯ เพื่อเผยแพร่ต่อไป
4. ควรมีการติดตามผลดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน, แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2543 ข.
- _____ . ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไอดีเอสแควร์, 2540
- _____ . ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไอดีเอสแควร์, 2540.
- _____ . ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว, 2543ก.
- _____ . พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค, 2542.
- _____ . ร่วมคิดร่วมเขียน ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติ เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543.
- _____ . รายงานการประชุมแนวคิดและประสบการณ์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM.). เอกสารโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ลำดับที่ 5 กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2544 ข.
- _____ . รายงานการประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจ : การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั้งโรงเรียน. เอกสารโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ลำดับที่ 2 กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2544 ก.
- _____ . รูปแบบการปฏิรูปโรงเรียน. กรุงเทพฯ : หจก.ภาพพิมพ์, 2543.
- คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สำนักงาน. การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไอดีเอสแควร์, 2541.
- บุญมี เถรยอด. แนวทางการดำเนินงานบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) สำหรับโรงเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป. (อัดสำเนา)
- มหาวิทยาลัย, ทบวง. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2541.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา, 2540.
- รุ่ง แก้วแดง. ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2540.

วิชัย วงษ์ใหญ่. วิสัยทัศน์การศึกษา. กรุงเทพฯ : S.R. PRINTING LIMITED PARTNERSHIP, 2543.

_____. พลังการเรียนรู้ในกระบวนทัศน์ใหม่. กรุงเทพฯ : S.R. PRINTING LIMITED PARTNERSHIP, 2542.

วิชาการ, กรม. วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2542.

อุทัย บุญประเสริฐ. รายงานการวิจัยการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษา : ของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543.